

รายงานการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยาน
ประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

Development of tourism potential of the community around Srithep
Historical by sustainable

สุนทรีย์ รอดดิษฐ์

สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2563

รหัสโครงการ 3918 (63A145000059)

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยาน
ประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

Development of tourism potential of the community around

Srithep Historical by sustainable

สุนทรีย์ รอดดิษฐ์

ทุนอุดหนุนโดย กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม

ประจำปีงบประมาณ 2563

ชื่องานวิจัย	การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน Development of tourism potential of the community around Srithep Historical by sustainable
ผู้วิจัย	สุนทรีย์ รอดดิษฐ์
สาขาวิชา	การท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ 2563

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการ 1) ศึกษาประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ 2) ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และ 3) ศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการวิจัยแบบสามเส้า และการวิจัยปฏิบัติการสมมติฐานกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า

ชุมชนตำบลศรีเทพมีประชากรที่เป็นชาวบ้านเดิมและมีการอพยพมาจากทางภาคอีสาน มีสำเนียงการพูดทั้งภาษาไทย และภาษาอีสาน เนื่องจากมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน ชุมชนส่วนใหญ่จึงมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับลำน้ำ การทำการเกษตร ไร่ นา สวน ผสม การจับปลา การแปรรูปปลา การจักสานไม้ไผ่ การทอเสื่อกก มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ คือ บวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ การละเล่นนางสุม การละเล่นนางควาย เป็นต้น

ชุมชนตำบลศรีเทพมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพอเพียง คือ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทรัพยากรท่องเที่ยวทางศาสนา ทรัพยากรท่องเที่ยวทางด้านภูมิปัญญา อาหารประจำถิ่น และแหล่งจำหน่ายสินค้าชุมชน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนมีการฟื้นฟูและรักษาประเพณี วัฒนธรรมการละเล่นท้องถิ่น ชุมชนและผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีการจัดการสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว มีการจัดบันทึกประวัติศาสตร์บอกเล่าชื่อหมู่บ้าน ข้อเสนอแนะในอนาคตชุมชนควรมีการวางแผนดำเนินการประชาสัมพันธ์ การตลาด ยุคดิจิทัล และการกระตุ้นให้ประชากรในชุมชนทุกเพศทุกวัยเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวชุมชน, การท่องเที่ยวยั่งยืน

Title Development of tourism potential of the community around Srithep
Historical by sustainable

Author Suntaree Roddit

Program Tourism and Hotel
Phetchabun Rajabhat University 2563

Abstract

This research was conducted for the following objectives : 1) Study the history, culture and way of life surrounding the Sri Thep Historical Park, 2) Study the potential of tourist attractions by participating in communities surrounding Sri Thep Historical Park and 3) Study the development of tourist attractions Around Si Thep Historical Park by a sustainable community. The research combines methods of qualitative research There is a triangular research method and conducting research group discussion. The results showed that

Sri Thep Sub-district community has the same population as the original villagers and has been migrated from the northeast. Has a spoken accent in both Thai and Isan languages. Because there is a Pasak river flowing through most communities therefore have a way of life related to the river such as arming , mixed farm , fishing , fish processing , bamboo , weaving , weaving of reed mats. Has a unique culture and traditions is Pay respect Srithep god , activity Nangsum , activity NangKway etc.

Sri Thep Sub-district has a potential tourist resource is cultural tourism resources , religious tourism resources , wisdom tourism resources , local food and Community products. Tourism development have restoration and preservation of local traditions, culture and activity of local culture. People and community leaders to participate in tourism activities as well. With tourism environmental management , record Untold history , Suggestions in the future, the community should plan to conduct public relations , digital marketing and to encourage more participation in the community population.

Keywords : Tourist attraction potential, Community tourism, Sustainable tourism

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยคำแนะนำและการสนับสนุนความรู้อย่างต่าง ๆ จากคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ประกอบกับความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่งในการสละเวลามาให้ข้อมูลและการเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนทางการท่องเที่ยว ของผู้นำชุมชนทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ตัวแทนชาวบ้าน และนักปราชญ์ในหมู่บ้านทั้ง 16 หมู่บ้านของชุมชนตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณทีมอาจารย์ผู้ร่วมโครงการวิจัย และนักศึกษาศาสาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการวิจัย และขอขอบพระคุณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้มา ณ ที่นี้ด้วย

สุนทรีย์ รอดดิษฐ์

15 ธันวาคม 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญรูป.....	จ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	3
1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	4
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
1.6 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง.....	6
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน.....	7
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว.....	9
2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	17
2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	20
2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวยั่งยืน.....	24
2.6 ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ตำลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ	29
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	32
3.1 ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย.....	43
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	44
3.3 การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการดำเนินงานวิจัย.....	46
4.1 ประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ	46
4.2 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ.....	99
4.3 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรี เทพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน.....	122
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	125
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	125
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	129
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	131
บรรณานุกรม.....	133
ภาคผนวก.....	141
ภาคผนวก ก.....	142
ภาคผนวก ข.....	144
ประวัติผู้วิจัย.....	155

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
4-1	ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวเปิ้ล ตะกุดสงฆ์.....	51
4-2	ผู้ให้สัมภาษณ์ นางอิสริยา ตะกุดสงฆ์.....	52
4-3	สัมภาษณ์ นางปฐวี ศรี ตะกุดโถม	53
4-4	ประตูดัดโพธิ์ทอง ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.....	55
4-5	ขุมประติมากรรมภายในวัดโพธิ์ทอง ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ	55
4-6	ประตูด้านในวัดโพธิ์ทอง ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์...	56
4-7	ภายในประตู วัดโพธิ์ทอง ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์..	56
4-8	หลวงพ่อกินเขียว วัดโพธิ์ทอง ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ.....	57
4-9	ประเพณีแห่สงกรานต์บ้านนาตะกุด หมู่ที่ 3.....	58
4-10	นาย ประเวศ ตะกุดจันทร์ อายุ 51 ปี ผู้ใหญ่บ้านนาตะกุด หมู่ที่ 3.....	59
4-11	นางสิริวรรณ พันธุ์ทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านศรีเทพน้อย.....	63
4-12	นางแต้ว ลูกวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านบึงนาจาน.....	65
4-13	พอเพียงที่มีการบริหารจัดการโดยชาวบ้านในชุมชน.....	66
4-14	การทอเสื่อกก ของชาวบ้านชุมชนบ้านบึงนาจาน ตำบลศรีเทพ.....	66
4-15	การทำเป็ดญวนของชุมชนบ้านบึงนาจาน.....	67
4-16	สัมภาษณ์ นางสุนิสา ปั่นแดง.....	69
4-17	นางวิเชียร โพธิ์ทอง และ นางสาวรส แสงสด ผู้ให้สัมภาษณ์.....	72
4-18	กาหลง ม่วงสวน อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 11/2 หมู่ 9 ผู้ให้สัมภาษณ์.....	73
4-19	นางเกี้ยว ม่วงสวน อายุ 77 ปี บ้านเลขที่ 11 หมู่ 9 ผู้ให้สัมภาษณ์.....	73
4-20	นางอริษา แก่นสงสัย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อายุ 38 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์.....	74
4-21	นายเกรียงศักดิ์ ใจตรงกล้า อายุ 50 ปี ช่างเฟอร์นิเจอร์.....	75
4-22	นางบุญเฮียง พุนพิพัฒน์ อายุ 71 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	78
4-23	นางวรรณนา บุญล้ำ อายุ 68 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	79
4-24	นางสอ นนทจันทร์ อายุ 83 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	79
4-25	รูปที่ 4-25 นางสมพร เปี่ยมสม อายุ 68 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน	80

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่		หน้า
4-26	นางสุภาพร นนทจันทร์ อายุ 50 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	80
4-27	นายหนูกันต์ ลาตสุด อายุ 67 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	81
4-28	นางเป็ล ปานสีทอง อายุ 73 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	83
4-29	นางเจ็อน ตะกรุดแก้ว อายุ 81 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	84
4-30	นางสมพร ตะกรุดสงฆ์ ตำแหน่งผู้ช่วยสารวัตรกำนัน ผู้ให้สัมภาษณ์.....	86
4-31	นางสมควร บุญวงศ์ อายุ 63 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	86
4-32	นางเอื้อ เหล็กดี อายุ 65 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	87
4-33	ผลิตภัณฑ์ชุมชน เสื้ออกก.....	88
4-34	ผลิตภัณฑ์ชุมชน เครื่องจักสาน.....	89
4-35	ผลิตภัณฑ์ชุมชน เครื่องจักสาน.....	89
4-36	สาริตการนวดแผนโบราณ	90
4-37	นายบุรณ โพธิ์จักร อายุ 73 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ ประวัติหมู่บ้าน.....	91
4-38	นายเสมอ โตมนิต อายุ 77 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	93
4-39	นางสมพงษ์ ตะกรุดโถม อายุ 76 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	94
4-40	นายศักดิ์ดา ตะกรุดโถม อายุ 59 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	95
4-41	นายสามารถ โตมนิตย์ อายุ 50 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน.....	96
4-42	ผู้นำชุมชนเข้าร่วมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคเช้า.....	102
4-43	ผู้นำชุมชนเข้าร่วมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคบ่าย.....	102
4-44	ผู้นำชุมชนและผู้สนใจร่วมนำเสนอทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน.....	103
4-45	การนำเสนอศักยภาพภาพชุมชน และความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยว.....	104
4-46	วิทยากรบรรยายการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว.....	106
4-47	วิทยากรบรรยายการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว.....	107
4-48	ผู้เข้าร่วมอบรมโครงการการประชุมเชิงปฏิบัติการการมีส่วนร่วม.....	107
4-49	ผู้เข้าร่วมอบรมร่วมแสดงความคิดเห็นการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว.....	108
4-50	ผู้เข้าร่วมอบรมทำกิจกรรมโฟกัสกรุปโดยความร่วมมือของชุมชน.....	109

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่		หน้า
4-51	ผู้เข้าร่วมอบรมร่วมจัดกิจกรรมกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว.....	109
4-52	ผู้เข้าร่วมอบรมนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน.....	110
4-53	ผู้เข้าร่วมอบรมและผู้ใหญ่บ้านร่วมนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน.....	111
4-54	ผู้ใหญ่แก้ว ลูกวงศ์ ต้อนรับทีมนักท่องเที่ยว เข้าสู่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน...	111
4-55	นักท่องเที่ยวเข้าชมนาข้าวและสวนผสมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	113
4-56	กิจกรรมนวดแผนไทยในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	114
4-57	การทำหมวก กระเป๋า ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	114
4-58	การทอเสื่อกก ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	115
4-59	การทอเสื่อกก ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	115
4-60	การทอเสื่อกก ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	116
4-61	จุดเช็คอินตลาดนัดวิถี.....	116
4-62	กิจกรรมการเล่นไม้โยกเยก ตลาดนัดวิถี.....	117
4-63	สินค้าจำหน่าย ตลาดนัดวิถี.....	117
4-64	การสาธิตการดำข้าวเม่าขาว-ข้าวเม่าดำ ตลาดนัดวิถี.....	118
4-65	ผู้เข้าร่วมอบรมร่วมจัดกิจกรรมกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว.....	118
4-66	ผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยวทดลองทอดขนมลูกโดนโยนเข้ากอไผ่.....	119
4-67	ขนมโบราณของชาวบ้านชุมชน ตลาดนัดวิถี.....	119
4-68	สักการะเจ้าพ่อศรีเทพ ณ ศาลเจ้าพ่อศรีเทพ ในหมู่บ้านศรีเทพน้อย.....	120
4-69	ประตูทางเข้าวัดโพธิ์ทอง.....	120
4-70	กิจกรรมความเชื่อการโยนเหรียญ วัดโพธิ์ทอง.....	121
4-71	ผู้เชี่ยวชาญทำกิจกรรมโยนเหรียญ ณ วัดโพธิ์ทอง.....	121
4-72	นักท่องเที่ยว นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ ถ่ายภาพ ณ วัดโพธิ์ทอง.....	122

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากกิจกรรมอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับมรดกโลก ณ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ วันที่ 23 กรกฎาคม 2561 โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีเป้าหมายในการยกระดับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพให้เป็นแหล่งมรดกโลกเพื่อปกป้องรักษาให้คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล และให้มีการดำรงอยู่ในการเป็นต้นทุนการเรียนรู้อันสำคัญของมนุษยชาติ ประกอบกับการทรงคุณค่าด้านวัฒนธรรม คุณค่าด้านเศรษฐกิจของชาติ และมวลมนุษยชาติ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีพื้นที่ทำเลที่ตั้งอยู่ในการปกครองของอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพเป็นหนึ่งในอุทยานประวัติศาสตร์จำนวนสิบแห่งของประเทศไทยปัจจุบันที่จัดตั้งขึ้นโดยกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2527 สำหรับชื่อเรียก “ศรีเทพ” นั้นเป็นการอนุโลมตามพระวินิจฉัยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระบิดาแห่งวิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดีไทยที่ได้ทรงสันนิษฐานไว้ในคราวเสด็จตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ. 2447 อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนับเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทยปัจจุบัน เนื่องจากยังเป็นพื้นที่ที่ปรากฏร่องรอยหลักฐานซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมทวารวดีและเขมรตามลำดับ ซึ่งรวมระยะเวลาที่มีความเจริญรุ่งเรืองถึงกว่า 800 ปี ก่อนที่จะถูกทิ้งร้างไปด้วยสาเหตุโรคระบาดร้ายแรงหรือปัญหาภัยแล้งประการใดประการหนึ่งหรือทั้งสองประการ ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงก่อนที่วัฒนธรรมสุโขทัยและอยุธยาจะเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาแทนที่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก และมีการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (กรมศิลปากร , 2556

ในการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น ตำบลศรีเทพมี 16 หมู่บ้าน มีอาชีพหลักทางการเกษตร บ้านนาตะกรุ่มีแหล่งประวัติศาสตร์มายาวนานก่อน พ.ศ. 2447 นอกจากนี้ยังมีบ้านศรีเทพน้อยที่มีการสืบเชื้อสายเผ่าพันธุ์มาจากบรรพบุรุษเมืองศรีเทพ เหล่านี้ล้วนจะเป็นต้นทุนการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตลอดจนคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพอันส่งผลต่อความมั่นคงของมนุษยชาติในกรณีที่เป็นแหล่งมรดกทางธรรมชาติ นอกจากนี้ แหล่งมรดกโลกยังเป็นส่วนหนึ่งของกลไกในการเพิ่มและพัฒนาชีวิตผ่านการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม ตามกรอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวออสเตรเลียได้กล่าวไว้ว่าต้องประกอบไปด้วย (5 As) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ที่พัก (Accommodation) และ กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) เพื่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถรองรับนักท่องเที่ยว สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวเกิดการกลับมาเที่ยวซ้ำ นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยรวมทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่พักผ่อน ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและด้านบริการเสริมอื่น ๆ โดยเฉพาะทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตชุมชนที่น่าสนใจ มีการเดินทางที่สะดวกสบายสามารถเลือกเดินทางได้หลากหลายรูปแบบ (กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไว , 2559) ประกอบกับในปี พ.ศ. 2559 มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 1.95 ล้านคน และในปี พ.ศ. 2560 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น 2.20 ล้านคน และคาดว่าจะเพิ่มมากขึ้นในปีถัดไป จึงนับเป็นโอกาสทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนโดยรอบ ที่จะเป็นตัวเลือกให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ ศรีเทพ โดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน จะทำให้ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดที่สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนด้วยการนำเสนอการบริการทางการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม กิจกรรมการดำเนินชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้จะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนมีความเข้มแข็งทางด้านสังคมค่อนข้างมาก มีข้อจำกัดคือ ชุมชนยังขาดความเชื่อมโยง

ความร่วมมือในการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่ดูแลในพื้นที่ ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพมีโอกาสคือ มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบ มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีภูมิอากาศที่หนาวเย็น มีความหลากหลายของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ตามองค์ประกอบของคุณค่าแหล่งท่องเที่ยวตามที่ ปรีดี โชติช่วง (2560 : 19) ได้กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการอบรมโครงการอบรมสัมมนาหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืน รุ่นที่ 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ โดย ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาแห่งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้วิจัยพบว่าหากมีการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ซึ่งชุมชนเองก็มีความต้องการที่จะพัฒนาเป็นทุน มีการประสานเชื่อมโยงผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ก็จะทำให้เกิดการพัฒนารวมกันในแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพที่มีศักยภาพนำไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

- 1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
- 1.2.2 เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
- 1.2.3 เพื่อศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

- 1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่
แหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

1.3.2.1 ประชากรในแหล่งท่องเที่ยวรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3.2.2 ผู้นำชุมชนทางการท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ

1.3.2.3 นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

1.3.2.4 นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณี ภูมิปัญญา ตลอดจนภูมิปัญญาที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ รวมถึงการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

1.3.4 ขอบเขตด้านเวลา

การดำเนินงานวิจัยตั้งแต่เดือนมีนาคม - กันยายน 2563

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

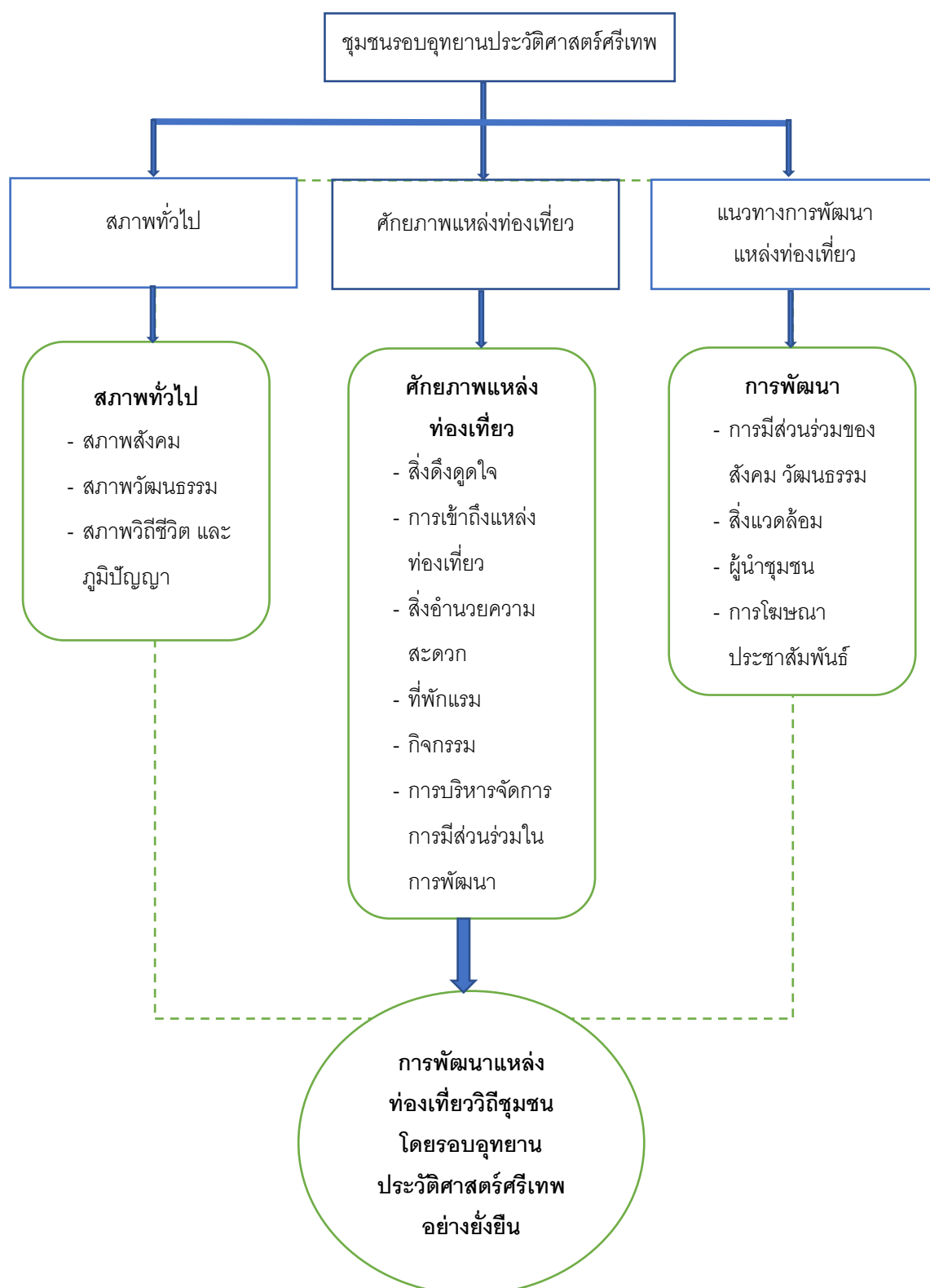
การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน มีประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยดังนี้

1.4.1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ทำให้ประชาชนในชุมชนมีความคิดอนุรักษ์หวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และยกระดับคุณค่าในสังคม

1.4.2 ทำให้ประชาชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปจับจ่ายใช้สอย เกิดกระแสเงินทุนหมุนเวียน ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ด้วยการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน มีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

1.6 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน มีนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ตามสภาพการณ์ในด้านวิถีชีวิต ด้านภูมิปัญญา ด้านวัฒนธรรมประเพณี และประวัติศาสตร์ ทรัพยากรท่องเที่ยวมีองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักแรม กิจกรรม การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ต้องการอย่างแท้จริงในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการทำให้กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน มีการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต มีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม สามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน มีมาตรฐานก่อให้เกิดการเรียนรู้ การคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการบริการและความปลอดภัย ทั้งนี้ให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุข

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่มีได้ทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวและยังคงมีความดึงดูดใจ ซึ่งประกอบด้วยเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการเอื้อประโยชน์ต่อกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ ร่วมกันรักษาสมดุลของทรัพยากรท้องถิ่น เกิดการเรียนรู้และโดยเฉพาะการถ่ายทอดประสบการณ์

ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ หมายถึง ชุมชนและพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีหมู่บ้านจำนวน 16 หมู่บ้าน และยังประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน คือ ผู้นำชุมชนทางการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และพื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยว

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และสนับสนุนผลการศึกษากการวิจัย ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวยั่งยืน
6. ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน

คำว่า วิถีชีวิต ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2554 : 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า วิถีชีวิต หมายถึง วิถีแห่งการรองรับชีวิต หรือการยังชีพครอบคลุมถึงงาน กิจกรรม ความสามารถ ทรัพย์สิน ทั้งที่เป็นวัตถุและส่วนประกอบในสังคม ซึ่งมนุษย์ใช้ดำเนินการและปรับใช้เพื่อการมีชีวิตอยู่

วรรณพร อนันตวงศ์ เกิดถวาท บุญปรากฏ และปัญญา เทพสิงห์ (2561 : 30) ได้ให้ความหมาย วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรม ต่าง ๆ ที่แสดงถึงทัศนคติค่านิยมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีศีลธรรมและคุณธรรมจนกลายเป็นแบบแผนกฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

พวงเพชร สุรัตน์วิกุล (2544 : 56) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับ วิถีชีวิต ไว้ว่า วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำไม่ว่าจะเป็นการแบ่งปัน สวมใส่เสื้อผ้าเครื่องประดับตลอดจนการเล่นกีฬา ดู

โทรทัศน์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้นวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมาย ในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร ฉะนั้นกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็น การกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การติดต่อสัมพันธ์ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรม จึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

ผู้วิจัยจึงสรุปคำว่า วิถีชีวิต คือ แนวทางการปฏิบัติตนของมนุษย์ในชุมชนที่ครอบคลุมถึง กิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยจะมีความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนที่สั่งสมมาจากอดีตจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ

ไอฟี (Ife, J.W. 1999 : 90-91) ได้อธิบายลักษณะของชุมชนท้องถิ่น ในฐานะเป็นองค์กรหรือ หน่วยทางสังคมที่มีองค์ประกอบเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กัน 5 ประการ คือ

1. ขนาดที่ไม่เกินความสามารถของมนุษย์ คือ มีขนาดตั้งแต่พอประมาณจนไปถึงขนาดใหญ่ ไม่เป็นส่วนตัว มีโครงสร้างเหนียวแน่นที่ศูนย์กลาง เป็นระบบปฏิสัมพันธ์ของคนส่วนใหญ่ในหน่วย ซึ่งขนาดของหน่วยหรือชุมชนมักมีขอบเขตอยู่ในระดับที่สมาชิกคนหนึ่งสามารถทำความรู้จักมักคุ้น กับคนอื่น ๆ ได้เท่าที่ต้องการและก็เป็นขนาดที่ทุกคนในนั้นสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ของส่วนรวมได้โดยไม่มีอุปสรรค โดยชุมชนท้องถิ่นต้องมีโครงสร้างไม่ใหญ่โตเกินกว่าที่คนที่เป็น สมาชิกจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีอำนาจควบคุมความเป็นไปในชุมชนได้ ซึ่งความเป็นจริงเรา ไม่สามารถ ระบุตัวเลขเฉพาะเจาะจงลงไปได้ว่าจะต้องมีจำนวนเท่าไร บางครั้งก็อาจจะเป็นเพียง กลุ่มคนจำนวนไม่กี่คนไปจนถึงเป็นพันเป็นหมื่นหรือจำนวนมากในระดับประเทศก็ได้

2. ความเป็นตัวคนและความเป็นเจ้าของ ในความเป็นชุมชนโดยทั่วไปมักมีสาระเกี่ยวกับ ความรู้สึกที่เป็นเจ้าของแฝงอยู่หรือไม่ก็มีการยอมรับและเห็นคุณค่าร่วมกันภายในกลุ่ม อันเป็นที่มา ของคำว่า “เป็นสมาชิกของชุมชน” ที่มีความหมายครอบคลุมคำว่า “ความเป็นเจ้าของ” การยอมรับ จากคนอื่น ๆ ความจงรักภักดีและการยอมรับในความมุ่งหมายต่าง ๆ ของกลุ่มด้วยความเต็มใจซึ่ง ความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือเป็นสมาชิกของชุมชนนั้นแยกไม่ได้จากความรู้สึกในเรื่องความมีตัวตน ความเป็นชุมชนมักจะแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นตัวตนในปัจจุบันบุคคลที่สร้าง ความรู้สึกว่าเขาว่าเป็นใครอยู่ที่ไหน ซึ่งมีความสำคัญมากในสังคมโลกในปัจจุบัน เนื่องจากสถาบัน ชุมชนที่เคยเอื้อต่อการแสดงตัวตนของคนในอดีต ได้คลายความสำคัญลงไปมาก ไม่ว่าจะเป็น ตระกูล เผ่า หมู่บ้าน วัดหรือโบสถ์ ที่เคยสร้างความรู้สึกร่วมกัน ในขณะที่ทุกวันนี้สถานที่ทำงาน โรงงาน สถาบันการศึกษา ลักษณะอาชีพ กำลังมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะแหล่งกำหนด สถานภาพและบทบาทของบุคคลอย่าง เป็นทางการ

3. มีพันธะหน้าที่ สมาชิกของชุมชนต้องมีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ที่ชัดเจนที่ต้องกระทำให้กับชุมชนที่สังกัด โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกอย่างของชุมชน เพื่อสร้าง และดำรงวิถีชีวิตของชุมชน

4. มีความใกล้ชิดสนิทสนมแบบสังคมชนบท ชุมชนต้องมีโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมของหมู่สมาชิก สมาชิกสามารถมีสัมพันธภาพต่อกันและกันได้หลาย ๆ บทบาทในสภาพที่ เปิดกว้างสำหรับทุกคน ไม่มีเงื่อนไขที่ส่อไปในทางขีดวงจำกัดเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะพวก ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลในการแสดงความสามารถในเรื่องต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากและเป็นคุณแก่ชุมชนโดยตรง

5. มีวัฒนธรรมร่วม ชุมชนเป็นแหล่งกำเนิดของระบบคุณค่าการสร้างสรรคและการแสดงออกถึงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งที่ต่างก็มีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่แนบแน่นกับ ชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นกลไกเสริมสร้างให้สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ผลิตวัฒนธรรมเพื่อใช้เองมากกว่าเป็น เพียงผู้บริโภควัฒนธรรมที่หยิบยืมมาจากชุมชนอื่นและมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดความแตกต่างหลากหลายระหว่างชุมชนต่าง ๆ และเกิดภาวะการณ์มีส่วนร่วมที่กว้างขวางมากขึ้น

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจทุกประเภท มีความเจริญเติบโตจนกลายเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นอันดับต้น ๆ สร้างรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ ก่อให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียน และทำให้สังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากมีการกระจายรายได้ไปสู่ทุกภูมิภาคในประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยว และมีการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวได้มีการพัฒนามาเป็นระยะตั้งแต่ช่วงการวางแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2504-2509) โดยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว มีทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์ชักจูง ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ การดำเนินการทางด้านการตลาดการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่ง นิคม จารุมณี (2538 : 225) ได้กล่าวถึง ความต้องการในการวางแผนการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การจัดทำการศึกษาการตลาด (Conduction Market Research)
2. จัดทำนโยบายการท่องเที่ยว (Establishing Tourism Policies)

3. ประกันการมีงบประมาณระยะยาวอย่างเหมาะสมสำหรับการเสนอโครงการด้านการท่องเที่ยว (Ensuring Adequate Long-Term Financing for Proposed Tourism Projects)

เป้าหมายประการหนึ่งของการวางแผนการท่องเที่ยวก็คือ การปรับปรุงเศรษฐกิจและสังคมในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งย่อมหมายถึงผลกำไรสุทธิที่จะได้รับ เป้าหมายอื่นของแผนการท่องเที่ยว คือ การเปลี่ยนที่จะนำไปสู่การพึ่งพาการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว โดยมุ่งหวังผลทางการเติบโตของเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ทิ้งสถานการณ์ทางสังคมที่ไม่ให้มีแผน และไม่ได้รับการพัฒนา ซึ่งจะไปสู่จุดสิ้นสุดที่ความยากจนของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเพิ่มมากขึ้น ผู้ร่ำรวย และได้ผลประโยชน์มีเพียงคนกลุ่มน้อยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ได้รับผลประโยชน์ใด ๆ เลย

นิคม จารุมณี (2538 : 226-227) ได้กล่าวถึงแผนหลักการท่องเที่ยว ว่า การวางแผนจะเกี่ยวข้อง และต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผน เช่นเดียวกันกับที่ต้องการผู้ชำนาญการด้านสถาปัตยกรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการคลัง ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด นักเศรษฐศาสตร์ นักสังคมวิทยา หรือแม้กระทั่งนักโบราณคดี เพื่อที่จะให้นักวิชาชีพต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผู้ให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ อย่างรอบคอบ และชาญฉลาดในการกำหนดทิศทาง เพื่อให้บรรลุคุณภาพของการเติบโตด้านการท่องเที่ยว และเพื่อป้องกันการใช้ที่ดินที่ผิดวัตถุประสงค์ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมโดยไม่ถึงปรารถนา และความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ด้วยเหตุนี้แผนงานหลักทางการท่องเที่ยวจึงควรจะทำให้มีการจัดทำ และเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพื่อที่จะเปิดโอกาสให้เกิดการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ ทุกลำดับขั้นตอน ควรจะได้ผสมผสานอย่างต่อเนื่องกันกับขั้นตอนแรก ๆ ถ้าเป็นไปได้แผนหลักควรที่จะเปิดโอกาสให้มีการปรับขยาย หรือเพิ่มเติมถ้ามีความจำเป็น เมื่อขั้นตอนย่อยต่าง ๆ เริ่มดำเนินการอยู่ในขณะนั้น

ถ้าปราศจากการวางแผน สิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยวก็จะเดินไปสู่จุดจบที่จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของป่าการก่อสร้าง (หรือป่าคอนกรีต) ดังจะเห็นได้ตามเมืองใหญ่ทั่ว ๆ ไปถนนสายหลักของเมืองจะมีโรงแรมขนาดใหญ่สลับกันไปกับโรงแรมเล็ก ๆ สองฟากถนนเต็มไปด้วยป้ายโฆษณาหลากหลายเป็นแถวเหยียดที่ขาดระเบียบ และความสวยงาม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในประเทศที่กำลังพัฒนา และพัฒนาแล้ว

นิคม จารุมณี (2536 : 227) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการ
ท่องเที่ยวก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ปัญหาที่มักเกิดขึ้นในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวก็คือ
ประชาชนในท้องถิ่นไม่ได้ตระหนักถึงประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะมีต่อ
ชุมชนของเรา ดังนั้นการวางแผนที่ดีจึงควรจะบรรจุวิธีการบางวิธีที่จะช่วยให้เกิดการสื่อสารข้อมูล
ดังกล่าวข้างต้น ต่อชุมชน ปัญหาความสัมพันธ์กับชุมชนดังกล่าวนี้จึงมีความสำคัญยิ่ง ถ้าการ
ท่องเที่ยวต้องการที่จะเอาชนะความร่วมมือ และชื่อเสียงจากชุมชนทั้งชุมชน

นิคม จารุมณี (2536 : 227) กล่าวถึงคำถามเพื่อการวางแผนการท่องเที่ยว ว่าในการ
วางแผนด้านการท่องเที่ยวนั้นจะต้องคำนึงถึงปัญหาทางการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นผลมาจากสิ่ง
ต่อไปนี้

1. จำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป
2. มีผลกระทบจากความแตกต่างของนักท่องเที่ยวมาก
3. จำนวนโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวมากเกินไป

ดังนั้น คำถามเพื่อการวางแผนซึ่งต้องการคำตอบเพื่อหลบหลีกปัญหาข้างต้นจึงควรจะเป็น

1. จำนวนนักท่องเที่ยวจะมีเท่าใด
2. จะเกิดความหนาแน่นต่อบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมากน้อยแค่ไหน
3. สมควรที่จะจำกัดขอบเขตการท่องเที่ยว หรือปล่อยให้แพร่กระจายออกเป็นวงกว้าง
4. จะเกิดผลกระทบอะไรต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม
5. วัฒนธรรมต่างชาติอะไรที่ไม่น่าพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวต่างชาติอาจนำเข้ามา
6. เงินตราต่างประเทศจำนวนเท่าไรที่นักท่องเที่ยวจะนำเข้ามาหรือได้รับอนุญาตให้

นำเข้า

เป้าหมายของการวางแผนการท่องเที่ยว นิคม จารุมณี (2536 : 228)

1. มุ่งยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้น โดยอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยว
เป็นตัวสนับสนุน
2. มุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อการ
พักผ่อนแก่นักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น

3. สร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นว่าประเภทของการพัฒนาต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลาง และแหล่งพักผ่อนทางธรรมชาติ ซึ่งมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

4. จัดทำโครงการพัฒนาที่ประกอบไปด้วยโครงการด้านวัฒนธรรม สังคม และปรัชญา เศรษฐกิจของรัฐบาล และประชาชนในประเทศ หรือในท้องถิ่น

ข้อคำนึงในการวางแผนการท่องเที่ยว นิคม จารุมณี (2536 : 229)

องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวก็คือ การเตรียมยุทธศาสตร์ในการกำหนดการวางแผนการท่องเที่ยวและการแสวงหาข้อได้เปรียบจากจุดเด่นที่มีอยู่และจุดอ่อนต่าง ๆ รวมทั้งช่วยให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดในการแสวงหาตลาดนักท่องเที่ยวในอนาคตด้วยยุทธศาสตร์ที่ประสบผลสำเร็จล้วนเป็นผลจากการผสมผสานของแนวความคิด และการรวบรวมความคิดต่าง ๆ โดยนักวางแผนในท้องถิ่น และที่ปรึกษาต่าง ๆ ด้านการวางแผน รวมทั้งผู้มีประสบการณ์ หรือผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว ความสำเร็จของแผนการท่องเที่ยวเป็นผลมาจากความตั้งใจจริงของฝ่ายเอกชน และองค์การทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จะร่วมมือกัน หรือมีส่วนร่วมกันทำงานอย่างแท้จริง วิธีการดังกล่าวนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความเกี่ยวข้องโดยตรงของบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเพิ่มโอกาสแห่งความสำเร็จให้แก่แผนไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่สำคัญ 5 ประการ เพื่อนำมาวิเคราะห์ก่อนการเตรียมจัดทำแผนซึ่งได้แก่

1. การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น .
2. การวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจ
3. การวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม
4. การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม และวัฒนธรรม
5. การเตรียมการเพื่อวิเคราะห์ตลาด

ขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวคิดของ ฌ็อง-ฌัก มณีโรจน์ (2560 : 32-34) มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. การสำรวจ หรือ ประเมินศักยภาพเบื้องต้น ชุมชนอาจจะเป็นผู้ดำเนินการเอง หรือ ขอให้ผู้เชี่ยวชาญนอกพื้นที่มาเป็นผู้ร่วมประเมิน โดยพิจารณาในประเด็นการเข้าถึงชุมชน เส้นทาง การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายในชุมชน และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบของชุมชน ความโดดเด่นของทรัพยากร การท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สำรวจลักษณะกายภาพของพื้นที่ และพื้นที่เชื่อมโยง การเข้าถึง และเส้นทางท่องเที่ยว หรือ อาจจะนำองค์ประกอบการท่องเที่ยวตามแนวคิดของ Dickman (1996) มาพิจารณาที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง กิจกรรม การท่องเที่ยว ที่พักแรม และสิ่งอำนวยความสะดวก นำมาประเมินผลเบื้องต้น มีความเป็นไปได้ จึง ดำเนินการขั้นต่อไป

2. สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยวและให้ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ สมาชิกในชุมชนได้พิจารณา การนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงบวก และเชิงลบ โดย นำเสนอต่อผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เจ้าของภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญใน ชุมชน สมาชิกในชุมชน และกลุ่มผู้สนใจ เป็นขั้นตอนแรกของการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยว

3. ศึกษาศักยภาพชุมชน และความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ทุกภาค ส่วน ผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เจ้าของภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สมาชิกใน ชุมชน กลุ่มสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ร่วมกันสำรวจและศึกษาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่ง อำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างละเอียด โดยใช้เกณฑ์การรับรองแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชนของ พจนา สอนศรี และสมภาพ ยี่จ่อหอ (2556) เป็นแนวทางในการสำรวจและศึกษา ศักยภาพ รวมถึงบันทึกลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและพื้นที่ เชื่อมโยง ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน เรื่องเล่า ตำนาน ภูมิปัญญา วัฒนธรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาท ในชุมชนและประเพณีของชุมชน ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับการใช้ประโยชน์ของ ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่

4. วิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษาศักยภาพร่วมกัน นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการลง พื้นที่ คำนวณแล้ว และการสังเกตมาวิเคราะห์ศักยภาพ โดยใช้ SWOT Analysis วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เห็น ศักยภาพของชุมชน ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค โดยใช้เทคนิค TOWs Matrix กำหนดแนวทางในการพัฒนาหรือกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ชุมชน จำแนกเป็น 4 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเชิงรุก กลุ่มป้องกัน กลุ่มเชิงแก้ไข และกลุ่มเชิงรับ

5. พัฒนาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว นำผลการศึกษาศักยภาพมาดำเนินการในแต่ละประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของการท่องเที่ยวที่ประกอบไปด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน การพัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจท้องถิ่น การส่งเสริมวัฒนธรรม รักษาสิ่งแวดล้อม การบริการและความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกทางท่องเที่ยว ทรัพยากรบุคคล และด้านอื่น ๆ ที่พบจากการศึกษา ด้านใดมีคะแนนน้อยก็พัฒนาด้านนั้นให้สมบูรณ์ เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นมาตรฐาน และแหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

6. กำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ นโยบาย และกฎกติกาต่าง ๆ ในการจัดการท่องเที่ยว กำหนดเป้าหมายของการท่องเที่ยวในช่วงเวลาระยะกลางถึงระยะยาว กำหนดขอบเขตที่ชุมชนจะดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวหลักของชุมชนโดยการกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจต้องกำหนดตามความพร้อม และความเป็นไปได้ตามศักยภาพของชุมชน

7. กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว จัดตั้งองค์กรกลางในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน อำนวยความสะดวก และประสานงานระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มสมาชิกที่จัดการท่องเที่ยว บางครั้งอาจจะเป็นกลุ่มหน่วยงานที่มีอยู่ แต่อาจจะกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มเติม มีบทบาทในการบริหารการท่องเที่ยว เริ่มต้นสมาชิกในชุมชนเข้ามาร่วมกันกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยว ราคาค่าบริการ การจัดสรรผลประโยชน์สู่ชาวบ้านและชุมชน โดยทุก ๆ ขั้นตอนต้องมีความชัดเจน โปร่งใสและตรวจสอบได้ รวมถึงการออกกฎ กติกา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์

8. จัดทำโปรแกรมเส้นทาง และกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน นำเสนอโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของตนเอง เน้นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวได้ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของภูมิปัญญากับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงจำนวนวันของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว กิจกรรมตามช่วงวัย และความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยการออกแบบโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่บนพื้นฐาน

ของการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ของชุมชน รวมถึงการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ

9. ทดลองและประเมินผลโปรแกรมเส้นทาง และกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ทดสอบความพร้อมการจัดการท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้าน โดยการทดสอบอาจใช้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นอาสาสมัครเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อทดสอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เมื่อทดสอบเสร็จสิ้นก็จัดเวทีสะท้อนผลของการจัดการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การต้อนรับขับสู้ และการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว การเข้าถึงบุคคลที่ทำหน้าที่ประสานงานของการท่องเที่ยว บุคคลที่ทำหน้าที่ผู้ถ่ายทอดความรู้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว และคุณค่าของการท่องเที่ยวเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวเสียไป นอกจากนี้นักท่องเที่ยวแล้วควรมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวจากภายนอก สมาชิกในชุมชน และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แสดงข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อนำความคิดเห็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

10. พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งระบบ นำข้อเสนอแนะจากการทดลองท่องเที่ยวมาพัฒนา ข้อเสนอแนะขั้นนี้เป็นขั้นการพัฒนาทั้งระบบเพื่อเตรียมความพร้อมในการเปิดบริการอย่างยั่งยืนเป็นทางการ โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในส่วนบริการต่าง ๆ ในชุมชนให้มีทักษะเป็นมืออาชีพ มีจิตใจใฝ่บริการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ฝึกฝนให้สมาชิกที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวโดยตรงให้มีความรู้ลึก รู้รอบและรู้จักจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน ประเพณี ภูมิปัญญาต่าง ๆ การทัศนศึกษาในชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีบริบทคล้าย ๆ กัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ รวมถึงเป็นการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนไปในตัว

11. จัดโปรแกรมการส่งเสริมการตลาด และการสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน นำเสนอความเป็นตัวตนของท้องถิ่น โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวของดีในท้องถิ่น และทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และเสนอออกสู่ตลาด เพื่อให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ และทราบข้อมูลการท่องเที่ยว กระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวผ่านการสื่อสารการตลาดหลากหลายรูปแบบ ส่วนการเตรียมตัวของคนในชุมชน คือ การบันทึกและประวัติศาสตร์ของชุมชนอย่างภาคภูมิใจ เพื่อนำมาเล่าให้นักท่องเที่ยวผ่านการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว หรือการแสดงออกทางกาย เช่น ที่มาของการประดิษฐ์เครื่องใช้สอยในครัวเรือน ประวัติ การประกอบอาหารท้องถิ่น การแต่งกายด้วยชุดประจำถิ่นในวันสำคัญ หรือวันใดวันหนึ่งที่ชุมชนเลือก หรือ ทุกวัน เป็นต้น รวมถึงการติดตั้งข้อมูลในการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น

ประวัติ ความเป็นมา ป้ายบอกทางในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย และมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

12. การติดตาม และประเมินผล การติดตาม และประเมินผลเป็นขั้นที่ต้องทำตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) การประเมิน และ สรุปผลการดำเนินงานการให้บริการการท่องเที่ยวหลังการเสร็จกิจกรรมการท่องเที่ยวของทุก ๆ กลุ่มที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว อาจจะทำในรูปแบบสัมภาษณ์ การพูดคุยแบบมีส่วนร่วม หรือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และนำผลที่ได้มาพัฒนาในครั้งต่อไป และ 2) การประเมินผลภาพรวมการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวการบริการการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวในภาพรวมอาจจะทำการประเมินทุก ๆ 3 เดือน เพื่อตรวจสอบการจัดการท่องเที่ยว และนำผลที่ได้ไปพัฒนาการท่องเที่ยวทุก ๆ มิติ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความพร้อมเป็นแหล่งสร้างการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับนักท่องเที่ยว

เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (2563 : 5) มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต
3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการและส่งเสริมรดกทางวัฒนธรรม
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
5. ด้านบริการและความปลอดภัย

นิคม จารุมณี (2536 : 68) กล่าวถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากการไม่มีอะไรว่า แหล่งท่องเที่ยวบางอย่างสามารถสร้างขึ้นได้ จากการที่แต่เดิมไม่เคยมีอะไรเลยดังตัวอย่างเช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวอเมริกันจากรัฐออริโซนา เกิดความคิดที่จะย้ายสะพานแห่งกรุงลอนดอน (London Bridge) ซึ่งแต่เดิมเป็นสะพานเก่าแก่ของอังกฤษที่สร้างข้ามแม่น้ำเทมส์ (Thames River) ในปี ค.ศ. 1843 และกำลังจะถูกรื้อเพื่อที่จะสร้างสะพานใหม่โดยขอซื้อสะพานเก่าแล้วรื้อขนจากลอนดอนมาประกอบใหม่ที่ทะเลสาบฮาวาซู (Havasu Lake) ในออริโซนาแล้วเสร็จและทำพิธีเปิดในปี ค.ศ. 1971 พร้อม ๆ กับการสร้างหมู่บ้านอังกฤษไว้รอบ ๆ ทะเลสาบดังกล่าวด้วย ปัจจุบันนี้บริเวณดังกล่าวได้กลายเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งในเมืองออริโซนา สรุปได้ว่า สถานที่ที่จะสร้างหรือพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่ดีได้นั้นจะต้องมีจุดสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงอยู่ที่

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งในแง่กายภาพ หรือภูมิอากาศ ตำแหน่งที่ตั้ง หรือชื่อเสียงของสถานที่ที่กระจายออกไปสู่โลกภายนอก หรือแม้แต่การก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวหรือจุดท่องเที่ยวขึ้นมาจากความไม่มีอะไรเลย ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ปีละจำนวนมากดังตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ตามสภาพการณ์ในด้านวิถีชีวิต ด้านภูมิปัญญา ด้านวัฒนธรรมประเพณี และประวัติศาสตร์ ททรัพยากรท่องเที่ยวมีองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักรวม กิจกรรม การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

องค์ประกอบศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาแห่งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2560 : 19) อาจารย์ปรีดี โชติช่วง ได้กล่าวถึงองค์ประกอบศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ไว้ในโครงการอบรมสัมมนาหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืน รุ่นที่ 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ โดย ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาแห่งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไว้ว่าประกอบไปด้วย

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว
2. การบริหารจัดการ
3. สุขภาพสิ่งแวดล้อม
4. สิ่งอำนวยความสะดวก / ความปลอดภัย
5. สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
6. ปริมาณการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องประกอบไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. คุณค่าด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. คุณค่าด้านประเพณีวิถีชีวิต
3. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
4. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
5. คุณค่าของหัตถกรรมชุมชน
6. องค์ความรู้จากการท่องเที่ยว
7. สิ่งประดิษฐ์จากมนุษย์ในชุมชนท้องถิ่นที่แหล่งท่องเที่ยว
8. คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและนันทนาการ

ต้องมีคุณค่า และมีความสำคัญระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น มีกิจกรรมเสริมการท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจและดึงดูดใจนักท่องเที่ยว มีความเก่าแก่เพื่อก่อให้เกิดความทรงคุณค่า และมีสุนทรียภาพทางการท่องเที่ยวอีกด้วย

เกณฑ์การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตามที่ จารุจน์ กลิ่นดีปาลี (อ้างใน วิภา ศรีระทุ : 2551) ได้กล่าวไว้มีองค์ประกอบจำนวน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านพื้นที่ คือการดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น สภาพของเส้นทาง ฤดูกาล ระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น

2. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ และบริเวณใกล้เคียง การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ การจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว ไม่ให้เกิดขีดความสามารถในการรองรับ การจัดการควบคุมกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่

3. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โอกาสในการสร้างจิตสำนึก และการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

4. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่า องค์การท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจ หรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2542 : 43-44) ได้แบ่งองค์ประกอบที่นำมาเป็นเครื่องบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยจุดสนใจหลักของการท่องเที่ยว พิจารณาจากสถานที่ตั้งและลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหลาย ๆ ด้าน เช่น ความต้องการในด้านความสงบในการพักผ่อน ความสนุกสนาน การหาประสบการณ์ ซึ่งปัจจัยจุดสนใจหลักแบ่งได้ 3 ชนิด ได้แก่ ปัจจัยจุดสนใจด้านธรรมชาติ ปัจจัยจุดสนใจด้านประวัติศาสตร์และศาสนา และปัจจัยจุดสนใจทางด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น

2. ปัจจัยประกอบ ได้แก่ คุณค่าดึงดูดใจจากสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน สภาพเศรษฐกิจและสังคม ภัยธรรมชาติ และการเมือง

3. ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐานด้านที่พักและอาหาร การสื่อความหมาย ข้อมูลข่าวสาร การให้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น

4. ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการคมนาคม ต้องพิจารณาถึงโครงข่ายการคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า น้ำ การระบายน้ำ การกำจัดขยะ ตลอดจนระบบการสื่อสารโทรคมนาคม

วิวัฒน์ชัย บุญภักดี (2529 : 40-42) ได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณา และการกำหนดศักยภาพ หรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวไว้คือ

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิต

2. ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว
3. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย
4. สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว
5. ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการ สาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
6. ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง มีจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติวัฒนธรรม ประเพณี โดยชุมชนเอง ด้วยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในชุมชนให้มีความเข้มแข็งด้วยชุมชนเอง ซึ่งการท่องเที่ยวชุมชนจะเกี่ยวข้องกับภาคส่วนใดและมีประโยชน์อย่างไรนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดจากนักวิชาการหลายสาขามาสรุปความหมายไว้ดังต่อไปนี้

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2559 : 13) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวโดยชุมชน ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการการท่องเที่ยว

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (2563 : 4) ได้กล่าวความหมาย การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีมาตรฐาน ก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณภาพชีวิตที่ดี

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (อ้งในสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2549 : 2) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางบนพื้นฐาน

แนวคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ และบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

หลักการสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวชุมชน (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2549 : 1) เป็นความต้องการชุมชนอย่างแท้จริง ทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมได้รับประโยชน์ และผู้ที่รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสูงสุดต้องเป็นคนในชุมชน ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และมีการบำรุงรักษาอย่างดีที่สุด

ผู้วิจัยจึงได้สรุปคำว่า การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ต้องการอย่างแท้จริงในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการทำให้อำเภอท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน มีการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต มีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม สามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน มีมาตรฐานก่อให้เกิดการเรียนรู้ การคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการบริการ และความปลอดภัย ทั้งนี้ให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุข

หลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ 2563 : 4) ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชน มีดังต่อไปนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม

8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามแนวคิดของ ฌ็อง-ฌัก มณีโรจน์ (2560 : 30-32) มี 8 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนล้วนเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว ทูทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นนั้น ๆ วิถีการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การดำรงอยู่ด้วยการพึ่งพาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน รวมถึงการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เสริมพลังทางวัฒนธรรม บ้านทัก ฟันฟู สืบสาน ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจให้กับเจ้าของภูมิปัญญาและชุมชน

2. กิจกรรมการท่องเที่ยว มุ่งสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว เป็นผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าผู้ชม (More Participate than Observe) โดยเปิดโอกาสให้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจริงกับเจ้าของภูมิปัญญา หรือแหล่งท่องเที่ยวนำไปสู่การได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hand on Experience) เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว

3. องค์กรชุมชนและเจ้าของภูมิปัญญา จัดตั้งกลุ่มในชุมชนที่เข้มแข็ง ประสานงานกันอย่างเป็นระบบ มีความเข้าใจอันดีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านทักหรือจัดทำฐานข้อมูลของครุภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย เช่น สถานที่ วัฒนธรรม ประเพณี การประกอบอาชีพต่าง ๆ และยินดีที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงชุมชนรู้สึกหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรากเหง้าของตนเอง ตลอดจนมีความพร้อมใจกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมแบบร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ โดยการมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการสร้างการรับรู้ และรับผิดชอบร่วมกันในการ

จัดการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างความรู้สึกรักในการเป็นเจ้าของทรัพยากรในชุมชนซึ่งสมาชิกทุกคนมีส่วนได้รับผลกระทบทางบวก และทางลบ ทั้งทางตรง และอ้อม

5. สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งต่าง ๆ มีไว้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างความสะดวกสบาย ได้แก่ บริการขนส่ง และการเดินทาง หอน้ำสาธารณะ ที่พักแบบสัมผัสวิถีชุมชน (Homestay) ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายของที่ระลึก รวมถึงข่าวสารข้อมูลท่องเที่ยว โปรแกรมท่องเที่ยว และข้อมูลการเดินทางท่องเที่ยว

6. การจัดการอย่างยั่งยืน การบริหารการท่องเที่ยวในภาพรวม ประกอบด้วย (1) การวางแผนการท่องเที่ยวกำหนดเป้าหมาย/แผนงาน (2) การจัดสรรงานทรัพยากร และกำหนดความสัมพันธ์ของงานต่าง ๆ เพื่อความสำเร็จของการท่องเที่ยว จัดทำโครงสร้างชุมชน กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มงาน ระบุขอบเขตหน้าที่ และจัดคนเข้ารับผิดชอบงาน (3) การกำกับการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ และ (4) การควบคุมเป็นการติดตาม ตรวจสอบ แก้ไข ข้อบกพร่อง ประเมินผลเพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการการท่องเที่ยวเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด รวมถึงการกำหนดกฎกติกาในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว สร้างกลไกในการ ปฏิบัติงานอย่างมีความสุข จัดสรรผลประโยชน์กระจายสู่สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรม กำหนด ค่าบริการ การท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม และจัดสรรเงินจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาชุมชน รวมถึงความ ยั่งยืนในมิติของความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยครอบคลุมทั้ง 3 มิติ ได้แก่ (1) การเพิ่ม ผลประโยชน์ และลดผลกระทบเชิงลบทางสังคม เศรษฐกิจชุมชน และท้องถิ่น (2) การเพิ่มผลประโยชน์ และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมต่อชุมชน และนักท่องเที่ยว และ (3) การ เพิ่มผลประโยชน์ และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ รวมถึงการท่องเที่ยวต้องช่วยบันทึก อนุรักษ์ พื้นฟูวัฒนธรรม รวมถึงการสืบทอด เผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน

7. สร้างการเรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม การท่องเที่ยว ใช้ชีวิตเช่นเดียวกับสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้างประสบการณ์จริงให้กับนักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว หรือ สมาชิกในชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มาเยือน รวมถึงการสร้าง การตระหนักรู้ว่าการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศ

รวมถึงการส่งเสริม อนุรักษ์ ป่าไม้ สืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของ ท้องถิ่น ทั้งในส่วน
ของเจ้าบ้าน และนักท่องเที่ยว

8. พัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจของชุมชน การท่องเที่ยวต้องสร้างประโยชน์ให้กับ
ชุมชน ได้แก่ ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว รายได้จากสินค้าที่ระลึกการท่องเที่ยว บ้านเรือน และ
แหล่งท่องเที่ยวสะอาด สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ ที่เพิ่ม มากขึ้น
เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงสมาชิกในชุมชนก็ได้รับประโยชน์ไปด้วย

กรอบแนวคิดของเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (คณะกรรมการนโยบายการ
ท่องเที่ยวแห่งชาติ 2563 : 5) การพัฒนาเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น อพท. มี
แนวคิดหลักในการบูรณาการองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนในโดยใช้การท่องเที่ยวเป็น
เครื่องมือเป็นหลัก โดยคำนึงถึงความยั่งยืน และ ความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในชุมชน ดังนั้น
เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงประกอบด้วย 5 ด้านใหญ่ คือ

1. กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต
3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
5. ด้านบริการและความปลอดภัย

ทั้งนี้ เกณฑ์แต่ละด้านมีแนวคิดเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเป็นวง คือ การ
วางแผน การปฏิบัติจริง การติดตามประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนา

2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ในปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ถ้าหากปราศจากการพัฒนาการท่องเที่ยว
แบบยั่งยืน การท่องเที่ยวจะเติบโตตามยถากรรม และเป็นตัวเร่งให้ทรัพยากรท่องเที่ยวและ
สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่เดิมเสื่อมโทรมสูญสลายไปอย่างรวดเร็ว แต่ถ้ามีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบ
ยั่งยืนก็จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ด้วยการกระตุ้นเตือนให้ประชาชนและ
หน่วยงานของรัฐตระหนักถึงคุณค่า เกิดพลังแห่งความร่วมมือร่วมในการถนอมรักษาปรุงแต่งเสริม
คุณค่าทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดกาล อีกทั้งเกิดการฟื้นฟู

ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมให้คืนสภาพยังประโยชน์ทั้งความภาคภูมิใจในเกียรติภูมิแห่งชาติ และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสู่สังคมอีกด้วย จึงต้องมีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอย่างรัดกุม และต่อเนื่อง (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548 : 219) การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมีนักวิชาการจากหลายสาขา ได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ (2540 : 3) กล่าวถึง การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไว้ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวที่มีได้ทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวให้หมดเปลืองหรือหมดไป ยังคงเป็นทรัพยากรที่ดึงดูดใจให้มีการท่องเที่ยวได้อย่างไม่มีวันหมดสิ้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ้างในจุลสารการท่องเที่ยว 2538 : 14) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวรวมถึงการจัดบริการอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดย 1) ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว 2) ต้องตระหนักดีต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว 3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน 4) ต้องชี้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 7) ให้ความหมายไว้ว่า “การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็ก ที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลยอย่างยั่งยืนยาว

ผู้วิจัยจึงได้สรุปคำว่า การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่มีได้ทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวและยังคงมีความดึงดูดใจ ซึ่งประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการเอื้อประโยชน์ต่อกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ ร่วมกันรักษาสมดุลของทรัพยากรท้องถิ่น เกิดการเรียนรู้ และโดยเฉพาะการถ่ายทอดประสบการณ์

องค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2562 : 34) ต้องมี องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ (Economics Sustainability)

1.1 การเติบโตทางเศรษฐกิจต้องมีการบริหารจัดการที่ดี หากมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจะทำให้การรองรับของนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนไม่เพียงพอ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพ การบริการ แรงงาน ซึ่งอาจจะทำให้นักท่องเที่ยวไม่พอใจ และไม่อยากเดินทางมาท่องเที่ยว อาจทำให้เศรษฐกิจตกต่ำได้

1.2 การเติบโตของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ทำให้คนหันมาประกอบอาชีพทางด้านการท่องเที่ยว อย่างแพร่หลาย เช่น อาชีพมัคคุเทศก์ บริษัทนำเที่ยวทำให้ผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาคอื่น ๆ เช่น ภาคการเกษตร การกลีกรวม การอุตสาหกรรม

1.3 การเจริญเติบโตทางด้านการท่องเที่ยวต้องอาศัยแรงงานที่มีประสิทธิภาพและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านจึงทำให้เกิดการรั่วไหลของประชากรที่อาจจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจได้

2. ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability)

2.1 การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาอย่างรวดเร็วทำให้ท้องถิ่นเหล่านั้นอาจจะ สูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้

2.2 การใช้จ่ายเงินของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีกำลังสูงกว่าคนในท้องถิ่น การใช้ชีวิตที่หรูหรา หรืออย่างอิสระเสรี ซึ่งทะลักเข้าสู่ชุมชนหนึ่ง ๆ อาจกลายเป็นแรงจูงใจให้คนในท้องถิ่นหลงใหลมัวเมาต่อทรัพย์สินเงินทองหรือความลำคาญที่หาได้ง่าย ๆ ให้เกิดปัญหาสังคมติดตามมา

2.3 อาชีพขายบริการทางเพศทั้งชายหญิง การขายยาเสพติด การละทิ้งคุณค่าทางวัฒนธรรมของ ท้องถิ่น อาจนำไปสู่ความถล่มทลายทางโครงสร้างทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนมีทัศนคติ ที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวว่าเป็นตัวการทำให้สังคมเสื่อม ซึ่งบางครั้งอาจจะสะท้อนออกมาในรูปของการกระทำ ที่รุนแรงต่อนักท่องเที่ยว

3. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

3.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุม อาจกลายเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นคุณค่า หรือความเป็นตัวตนกำเนิดของกิจกรรมท่องเที่ยว นั้น ๆ เสียเอง เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวที่มีมากเกินไป ทำให้เกิดความแออัด ความสกปรก เป็นต้น

3.2 การเร่งรัดพัฒนาโดยใช้เทคนิคก่อสร้างที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการพังทลายอย่างถาวรของหน้าดิน หาดทราย ชายทะเล การสูญเสียสภาพภูมิทัศน์

3.3 การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างในตำแหน่งที่ผิดพลาด อาจทำให้วงจรทางธรรมชาติเกิด ความแปรปรวน

3.4 การเก็บเอาพันธุ์ไม้ไปจากพื้นที่ อาจทำลายระบบนิเวศวิทยาที่เปราะบางของพื้นที่บางแห่ง

3.5 กิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดปริมาณของเสียอย่างมหาศาล เช่น ของเสีย น้ำเสีย อาหารเหลือ ขยะ ฯลฯ ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากมาย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความหมายในรายงานฉบับสมบูรณ์ว่า (Final Report) โครงการเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3-14 “หมายถึงการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดบริการอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต” โดย

1. ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว

2. ต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน คำนึงถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่มีต่อการท่องเที่ยว

3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

4. ต้องชี้แนะภายใต้ความต้องการของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนใน พื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

หลักการสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา 2562 : 36) มีหลักการสำคัญอยู่ 4 ประการ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ สามารถจัดความยากจนและความลำบากเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือแม้แต่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวควรมีวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย เช่น การจัดการด้านการโรงแรมจะต้อง รวมค่าใช้จ่ายในการบำบัดน้ำเสีย และการลดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในบริเวณข้างเคียงด้วย

2. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสังคม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสนับสนุนให้ประชาชนไม่ใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและอยู่ในขีดจำกัดของทรัพยากรนั้น ๆ ที่จะรองรับได้ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการนำของเสียกลับมาใช้อีกเพื่อเป็นการประหยัด และการสร้างสมดุลให้กับธรรมชาติที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องมั่นคงยาวนานและต้องนำไปสู่การกระจายผลประโยชน์ในสังคมอย่างเป็นธรรม

3. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ต้อง สนับสนุนการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนและไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีกับคนรุ่นหลังต่อไป

4. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและชาญฉลาดที่สุด มีการบำรุงรักษาและใช้งานที่อยู่ในขอบเขต หากใช้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวจนหมดสิ้นไปหรือใช้จนเสื่อมโทรมอาจทำให้คนรุ่นหลังขาดโอกาสในการใช้ประโยชน์ ต่อไป

หลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังกล่าวมุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีขอบเขตของการ พัฒนาในลักษณะต่อไปนี้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2562 : 36)

1. การท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้
2. มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย
4. กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ

5. ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมจะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาแห่งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2560 : 18) อาจารย์ปรีดี โชติช่วง ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไว้ในโครงการอบรมสัมมนาหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืน รุ่นที่ 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ โดย ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาแห่งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไว้ว่าประกอบไปด้วย

1. ทรัพยากรท่องเที่ยว
2. สิ่งแวดล้อมศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว
3. ด้านธุรกิจท่องเที่ยว
4. การตลาดท่องเที่ยว
5. การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น
6. จิตสำนึกทางการท่องเที่ยว

2.6 ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ตำลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ

ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีหมู่บ้านทั้งหมดจำนวน 16 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีหมู่บ้านดังต่อไปนี้

1. หมู่ที่ 1 บ้านนาตะกวด
2. หมู่ที่ 2 บ้านนาตะกวด
3. หมู่ที่ 3 บ้านนาตะกวด
4. หมู่ที่ 4 บ้านโคกสะแกลาด
5. หมู่ที่ 5 บ้านศรีเทพน้อย
6. หมู่ที่ 6 บ้านบึงนาจาน
7. หมู่ที่ 7 บ้านท่าไม้ทอง
8. หมู่ที่ 8 บ้านเกาะลำโพง
9. หมู่ที่ 9 บ้านแควป่าสัก

10. หมู่ที่ 10 บ้านท่าเลียง
11. หมู่ที่ 11 บ้านสระปรีอ
12. หมู่ที่ 12 บ้านรักไทย
13. หมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง
14. หมู่ที่ 14 บ้านคลองมะกอก
15. หมู่ที่ 15 บ้านนาตะกวดพัฒนา
16. หมู่ที่ 16 บ้านบึงนาจาน

สภาพภูมิศาสตร์ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นที่ราบสลับกับเนินเขา มีการติดต่อสื่อสารการคมนาคมได้ทางบก สามารถเดินทางได้ทุกฤดูกาล เส้นทางเข้าหมู่บ้านมีความสะดวกโดยตำบลศรีเทพตั้งอยู่ห่างจากอำเภอศรีเทพ เป็นระยะทาง 19 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ซึ่งน้ำที่ใช้สำหรับทำการเกษตรอาศัยแม่น้ำป่าสัก ที่ไหลผ่านศรีเทพ และนอกจากนี้ก็ประกอบอาชีพรับจ้าง ตำบลศรีเทพที่อยู่รอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีส่วนประกอบอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี

ชาวบ้านในตำบลศรีเทพ โดยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในหมู่บ้านมีวัดที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจชุมชนชาวบ้านศรีเทพ มีอยู่จำนวน 3 วัด คือ วัดศรีเทพน้อย วัดโพธิ์ทอง และวัดบึงศรีเทพ เป็นธรรมสถานที่ประกอบศาสนกิจชุมชน มีภาษาที่ใช้คือ ภาษากลาง และภาษาท้องถิ่น โดยชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพดั้งเดิม จะมีอพยพมาจากที่อื่นบ้าง เช่น มาจากจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดลพบุรี อำเภอชัยบาดาล และอำเภอสระโบสถ์ และอื่น ๆ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน มีความรักความสามัคคีซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชาวบ้านในตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีประเพณีที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคือ ประเพณีแห่เจ้าพ่อศรีเทพ ดังนั้นประชาชนจะมีการสืบทอดกิจกรรมและสร้างภูมิปัญญาจากประเพณีประจำถิ่น เช่น กิจกรรมแห่นางควาย การรำยรำ การละเล่นพื้นบ้าน โดยมีผู้เชี่ยวชาญการละเล่น คือ นางปรุงศรี กลิ่นเทศ ปัจจุบันเป็นครูเกษียณอายุราชการ โรงเรียนบ้านนาตะกวด มีความรู้ในด้านประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมี นางทัศนีย์ เต็มเปี่ยม เป็นชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาการประดิษฐ์เศษวัสดุจากผ้าทำเป็นเครื่องนอน หมอน ปลอกหมอน หมวก

เครื่องใช้ต่าง ๆ และ นางลำพวน มีเดช นางช่วย บุญแจ้ง มีภูมิปัญญาเชี่ยวชาญในด้านการทอผ้ากี่กรตุกและยังมีหมอสมนไพร หมอนวดแผนโบราณ มีภูมิปัญญาทางการทำเกษตรอินทรีย์

3. สถานที่ท่องเที่ยว

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ สถาพร เทียงธรรม (2554 : 66) ได้กล่าวไว้ว่า เมืองศรีเทพเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย และอาจกล่าวได้ว่าสำคัญที่สุดในจังหวัดเพชรบูรณ์ ปัจจุบันได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เป็นโบราณสถานสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ อุทยานมีพื้นที่ครอบคลุมโบราณสถานในเมืองเก่าศรีเทพ ศรีเทพเป็นเมืองโบราณที่อยู่ในท้องที่อำเภอศรีเทพ เดิมมีชื่อว่า "เมืองอภัยสาลี" ถูกค้นพบเมื่อสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จไปตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์ และได้ทรงเรียกเมืองนี้เสียใหม่ว่า "เมืองศรีเทพ" เมื่อปี พ.ศ. 2447-2448 เมืองโบราณศรีเทพนี้มีลักษณะเป็นเมืองชั้นเมืองขนาดใหญ่ ที่ตั้งของเมืองอยู่ในชุมทางที่สามารถติดต่อกับภาคอื่น ๆ ได้สะดวก ดังนั้นจึงได้รับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมจากอาณาจักรข้างเคียง มาผสมผสาน เช่น ศิลปะทวารวดี ศิลปะขอม เป็นต้น เมืองศรีเทพสร้างขึ้นในยุคของขอมเรืองอำนาจ ซึ่งคาดว่ามียาวไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี โดยดูจากหลักฐานทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และวัฒนธรรมที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีความเจริญสูงสุดทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม สันนิษฐานว่าเจริญอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11 ถึงพุทธศตวรรษที่ 16 อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพได้รับรางวัล Thailand Tourism Award ประจำปี 2543 2 รางวัลคือ รางวัลประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโบราณสถานยอดเยี่ยมและรางวัลสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านอินเทอร์เน็ตดีเด่น (วิกิพีเดีย 2563)

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หัตถ์นัย ผัดวงศ์ และ ไพฑูรย์ มนต์พานทอง (2563 : 201) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านมังกิวกาญจน์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ (1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมังกิว

กาญจน์ และ (2) เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านมังกิวกาญจน์ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของการศึกษานี้ ประกอบไปด้วย 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นรวมทั้งหมด 43 คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาร ผลการศึกษาพบว่าทรัพยากร ทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมังกิวกาญจน์มีอยู่ 2 ประเภทคือ (1) ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (2) ทรัพยากรทางสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ตลอดจนหมู่บ้านมังกิวกาญจน์ มีศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติภายในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี โดยมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น

จตุรินทร์ ขวัญเนตร สิตางค์ เจริญวงศ์ และ เอี่ยมพร รุ่งศิริ (2562 : 155-156) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวชุมชนนิเวศแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนชายฝั่งชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณศึกษา : ตำบลแหลมกลัด อำเภอเมือง จังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผลการศึกษาพบว่า ตำบลแหลมกลัดมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวได้แก่ ศักยภาพของคน ศักยภาพของพื้นที่ ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลาย มีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างหลากหลายแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงหลักการที่สำคัญได้แก่ การทำงานร่วมกัน อย่างสร้างสรรค์ โดยจะต้องอยู่บนพื้นฐานของอาศัยธรรมชาติเป็นฐานการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อย การท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้สัมผัส เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้ามาวิเคราะห์ และการบริหารจัดการร่วมกันบนฐานของการใส่ใจสิ่งแวดล้อมเป็นต้น

ปรัชญากรรณ์ ไชยคช ดวงธิดา พัฒโน ธนภฤช สุวรรณ นฤกุล ชื่นพัก และ วรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล (2558 : 39) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านต้นหยงลูก ตำบลต้นหยงลูก อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยวและพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนต้นหยงลูก การรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจพื้นที่และชุมชนกลุ่มย่อย ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนต้นหยงลูก มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ

ด้านการท่องเที่ยว 8 แห่ง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ของจังหวัดปัตตานี มีประวัติศาสตร์ นับ 100 ปี ด้านวิถีชีวิตชุมชน ได้ประกอบอาชีพทำนาเกลือ ที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษในด้านของการบริการท่องเที่ยวพบว่า ชุมชนได้จัดเตรียมมัคคุเทศก์ ให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว พร้อมกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และโปรแกรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน อย่างไรก็ตาม ชุมชนควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและการฝึกอบรมในการบริการแก่นักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง

ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์ โอษฐ์ญา บัณฑิต และ ชัชชญา ยอดสุวรรณ (2559 : 234-235) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในพื้นที่ วิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนางานด้านการท่องเที่ยว และเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวของอำเภอวังน้ำเขียวจังหวัดนครราชสีมา โดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่สังเกตสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากตัวแทนกลุ่มตัวอย่างเฉพาะที่ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 คน และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนประชาชนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวประกอบกับการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการ สอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งสิ้น 300 คน ได้แก่ 1. สอบถามผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวจำนวน 200 คน เพื่อหาข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการและให้บริการด้านการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียวในปัจจุบัน และ 2. สอบถามนักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน เพื่อหาข้อมูลด้านพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยว รวมไปถึงความพึงพอใจจากการใช้บริการด้านการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียว การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่สังเกตการสัมภาษณ์และจัดประชุม 2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามโดยใช้สถิติเบื้องต้น ได้แก่ ค่าร้อยละ และ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย พบว่า 1) สิ่งดึงดูดใจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีให้บริการอย่างเพียงพอและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วและสะดวกเป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในพื้นที่ 2) ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีทรัพยากรการท่องเที่ยว 2 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และทรัพยากรการท่องเที่ยว

เชิงเกษตร มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบ คือ ที่พักแรม ร้านอาหารและธุรกิจนำเที่ยว แต่รถรับจ้าง/รถโดยสารหรือการบริการค่อนข้างน้อย อีกทั้งในขณะนี้พื้นที่มีปัญหาเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินโดยภาคเอกชนแต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีความพึงพอใจต่อการให้บริการ ด้านการท่องเที่ยวในระดับมาก 3) แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวควรออกกระเป๋ยข้อบังคับเพื่อนำการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวควรจัดระบบคมนาคมและการสัญจรให้ชัดเจนพร้อมกับทำป้ายบอกทางให้ถูกต้องและติดตั้งเป็นระยะด้านสิ่งอำนวยความสะดวกควรจัดให้มีการบริการที่ควบคุมและทั่วถึง ด้านความปลอดภัยควรจัดระบบรักษาความปลอดภัยในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวด้านความสามารถในการรองรับพื้นที่ควรทำการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งเพื่อให้สอดคล้องต่อการบริหารจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการจัดตั้ง เป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผนการกำหนดแนวปฏิบัติการติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

ภูวดล บัวบางพลู (2561 : 91) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ 2) ศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ และ 3) เสนอแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ โดยศึกษาเอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ และทำการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในพื้นที่เขาคิชฌกูฏ ในด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) อุทยานฯ ควรขึ้นราคาค่าเข้าชมอุทยานฯ ในช่วงเทศกาลท่องเที่ยว 2) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และนำเสนอขายในราคาเหมา (Package) 3) ทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อจูงใจ และให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น 4) ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี เพื่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 5) พัฒนาคุณภาพในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจ และเกิดการกลับมาเที่ยวซ้ำ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ ให้มากขึ้น 2) สรรหาบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการ

ท่องเที่ยว เพื่อนำมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานฯ 3) ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป 4) จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานฯ โดยคณะกรรมการกลุ่มประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว และด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) กำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่บริเวณเขาพระบาท 2) จัดระเบียบการเข้าชม โดยเฉพาะช่วงเทศกาลท่องเที่ยว 3) กำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน และเข้มงวด เพื่อป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) จัดทำคู่มือท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประภาพร ยางประยงค์ และ สุริรัตน์ ช่วยมณี (2559 : 56) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทย: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชร จังหวัดสตูล การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย 2) พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย 3) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย และ 4) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชร จังหวัดสตูลของนักท่องเที่ยวชาวไทย เป็นการวิจัยแบบผสม โดยการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ในกรวิจัยเชิงปริมาณมีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวถ้ำภูผาเพชร จำนวน 100 คน เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม ใช้สถิติในการวิเคราะห์คือความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลคือการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชร

ผลการศึกษา พบว่า จากการประเมินส่วนผสมทางการตลาดพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 3.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 4 ด้านคือด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ สำหรับด้านการส่งเสริมการตลาด กระบวนการให้บริการ และบุคลากรนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง และ (4) การวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็งคือแหล่งท่องเที่ยว จุดอ่อนคือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่มีการบูรณาการส่วนผสมทางการตลาดที่เป็นรูปธรรมชัดเจนโอกาสคือความนิยมในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และอุปสรรคคือสถานการณ์ความไม่สงบของจังหวัดในชายแดนกำหนดให้สำหรับ

ข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มศักยภาพของถ้ำภูผาเพชร จังหวัดสกล โดยการสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวจากการนำเสนอผลงานทางวิชาการมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

ประทีป พืชทองกลาง เพราพิลาส ประสิทธิ์บุรีรักษ์ และ ญาตาวิมินทร์ พืชทองกลาง (2561 : 212) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วัดงาม นามมงคล: แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดนามมงคล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติ ความเชื่อของพระเจดีย์และพระพุทธรูปของวัดนามมงคล 2) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดนามมงคล 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดนามมงคล รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ วัดนามมงคลในจังหวัดเชียงใหม่ 9 วัด ได้แก่ วัดลอยเคราะห์วัดดักภัย วัดดวงดี วัดศรีเกิด วัดชัยพระเกียรติ วัดหมื่นเงินกอง วัดหมื่นล้าน วัดปราสาทและวัดเชียงมั่น กลุ่มตัวอย่าง 420 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยว 400 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบบังเอิญ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 20 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยมี 3 ชนิดคือ แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาจากแบบสังเกต และการสัมภาษณ์ แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนาผลการวิจัยพบว่า 1) พระเจดีย์และพระพุทธรูปวัดนามมงคลมีความเก่าแก่ มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับที่มาของชื่อที่เป็นมงคล และมีความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่ 2) นามของวัด พระเจดีย์ และพระพุทธรูปเป็นนามมงคลที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวรวมถึงประวัติความเก่าแก่ ความศักดิ์สิทธิ์ ความงดงามวิจิตรทางศิลปกรรมแบบล้านนาเป็นจุดแข็งของวัดนามมงคลทั้ง 9 แห่ง 3) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัดนามมงคลควรให้ความสำคัญ 5 ประการ คือ 1) ส่งเสริมสถิติ 2) สะอาด 3) สุขสบาย 4) สงบเย็นใจ และ 5) สบายใจ

ปทุมพร แก้วคำ นำขวัญ วงศ์ประทุม อุทุมพร การเก็บ ศิรินพรรณ ชุ่มอินทจักร มุกตายนัยวัฒน์ และ บวรพจน์ หิรัญย์รัศมีกุล (2561 : 136-137) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านฮ่องแอ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในเทศบาลตำบลแม่สาย เพื่อพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษอำเภอแม่สาย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรคือ ชุมชนในบ้านฮ่องแอ จำนวน 344 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบลูกโซ่ หรือหิมะ (Chain or Snow Ball Sampling) และการระดมสมองจากการสัมภาษณ์เป็นกลุ่มและการประชุมประชาคมหมู่บ้านฮ่องแอ ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดย

ชุมชนบ้านฮ่องแอ้ โดยมีผลการวิจัย ดังนี้ การศึกษาภาพรวมของบ้านฮ่องแอ้ พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในระดับสูง ด้วยทุนทางสังคมเดิม ที่ชุมชนมีความสามัคคีและมีความเข้มแข็งในการร่วมกันพัฒนาจนชุมชนเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง และยังเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในโครงการปลูกปอดสารพิษเพื่อนำส่งให้แก่ศูนย์จักรพันธ์เพ็ญศิริและโครงการหลวง นอกจากนั้นและยังมีโครงการของหมู่บ้าน ที่ได้รับรางวัลจากความสามัคคี ความเข้มแข็งของชุมชนเองซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืน อาทิ ธนาคารไข่ หน้าบ้านหน้ามองรั้วกินได้ กิจกรรมปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ กลุ่มลูกประคบสมุนไพร การคัดแยกขยะ ศูนย์เรียนรู้เสื่อกก ธนาคารข้าว กลุ่มเลี้ยงไก่กระดุกดำ เป็นต้น เมื่อประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จากแนวคิดองค์ประกอบของการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) พบว่า บ้านฮ่องแอ้มีเอกลักษณ์ของเกษตรผสมผสาน เหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีจุดที่เหมาะสม ได้แก่ ไก่กระดุกดำ ไก่พื้นเมือง ไก่ไข่ การฮิบยาสมุนไพร ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผักปลอดสารพิษ เลี้ยงปลา นก กลุ่มผลิตเสื่อกก และนาต้นกก

2) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) พบว่า เส้นทางเข้าหมู่บ้าน จะมีรถสองแถววิ่งทุก 30 นาที โดยเที่ยวแรกตั้งแต่ 05.30 น. เที่ยวสุดท้ายเวลา 17.30 น. และมีบริการวินมอเตอร์ไซด์ โดยมีค่าบริการอยู่ที่ 20 – 150 บาท

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) พบว่า ไม่มีร้านอาหาร สถานบันเทิง ธนาคาร ไปรษณีย์ โรงพยาบาล หรือสถานพยาบาลในหมู่บ้าน แต่มีอยู่ใกล้เคียงระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 4 – 5 นาที

4) ที่พักแรม (Accommodation) พบว่า ไม่มีที่พัก โรงแรม รีสอร์ท และเกสต์เฮาส์ รวมไปถึงโฮมสเตย์ ในหมู่บ้าน แต่จะมีบริการที่พักแรมห่างออกไปจากหมู่บ้าน ในระยะทาง 5 – 10 กม. ในเขตพื้นที่ อำเภอแม่ฟ้าหลวง

5) กิจกรรม (Activity) พบว่า กิจกรรมที่สามารถจัดขึ้นได้ในชุมชน ได้แก่ การปลูก ทอ ตัด เสื่อกก การดำนา เกียวข้าว สานไม้ไผ่ ทำปุ๋ย ปั่นจักรยาน ตกปลา นวด ประคบ อบยาสมุนไพร กิจกรรมการโยนข้าวไรซ์เบอร์รี่ และยังมีกิจกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง ไม่เกิน 15 – 20 กม. ได้แก่ ดูนก ตกปลา Tree Top walk ดอยดุง

6) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary) พบว่า ชุมชนขาดการวางแผนทางด้านการตลาดและจัดทำข้อมูลข่าวสาร แต่ในด้านอื่น ๆ อาทิ การวางแผนนโยบาย การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในชีวิต ชุมชนมีความพร้อมสูง

ผลจากการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านฮ่องแอ พบว่า มีการพัฒนาเป็นขั้นตอนโดยชุมชนได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยว หลังจากนั้นได้กำหนดขั้นตอนของการพัฒนาโดยวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน และศึกษาดูงานหมู่บ้านต้นแบบ ได้แก่ บ้านสันทางหลวง บ้านท่าขันทอง และดอยสะเก้ง อำเภอยางสะแง เพื่อให้เห็นความแตกต่าง แนวความคิดจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสนทนา การเสวนาเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยได้นำความรู้และแนวคิดมาพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตามแนวทางของบ้านฮ่องแอซึ่งชุมชนได้คัดเลือก เลือกใช้ศักยภาพของชุมชนกำหนดจุดการศึกษาดูงาน หรือจุดท่องเที่ยว ได้แก่ เกษตรผสมผสาน ธิบายสมุนไพร การเลี้ยงกระดูกดำ ไม้กวาด การทำลูกประคบ การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่พื้นเมือง กลุ่มจักสาน ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนวัดบ้านท่าขันทอง และจุดสาธิตการทำปุ๋ยหมัก เมื่อกำหนดแล้วได้ทดลองทำรายการนำเที่ยวครึ่งวัน 2 รายการและพัฒนาศักยภาพบุคลากรชุมชน โดยการอบรมพัฒนาการเป็นผู้นำเที่ยวท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการพัฒนาศักยภาพด้านโฮมสเตย์จะมีการพัฒนาในโครงการต่อไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยที่ชุมชนสามารถรองรับและพัฒนาได้ตามศักยภาพและความพร้อมของตนเอง

จิตติมา ดำรงวัฒนะ เดโช แชน้ำแก้ว บุญยิ่ง ประทุม และ พงศ์ประสิทธิ์ อ่อนจันทร์ (2561 : 58-59) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการเรียนรู้ การนันทนาการ : ผู้นำชุมชน อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช การศึกษาครั้งนี้ เพื่อประเมินศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการเรียนรู้ และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการเรียนรู้ กรณีศึกษา : ผู้นำชุมชน อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 160 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชน 113 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า อยู่ในระดับมาก และมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการเรียนรู้ผล

การศึกษาพบว่า เนื่องจากมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีเหตุผลที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ควรส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับคนในชุมชน ภายใต้กฎ และระเบียบการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ และรับรู้ร่วมกันเหมือนกับคนในชุมชน ควรส่งเสริมความรู้เรื่องการลดมลภาวะ หรือขยะมูลฝอยที่ทำลายสภาพแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยว และคนในชุมชน

อิสระพงษ์ พลธานี (2562 : 17) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบของศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลเกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการสอบถามนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบของศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับแจกแบบสอบถามในการศึกษา (Questionnaire) โดยผู้วิจัยเลือก เทคนิคการสุ่มตัวอย่างโดยไม่คำนึงถึงความน่าจะเป็น (Non-Probability) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนประชากร จำนวน 380 คน ซึ่งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายลักษณะของ กลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยที่เป็นตัวแปรเชิงปริมาณ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ พบว่าสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในระดับมาก ซึ่งจากการเก็บข้อมูลพบว่าสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากที่สุดคือสถานที่ที่เป็นที่เคารพ เช่น สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ในส่วนด้านความประทับใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในระดับมาก เช่นเดียวกันแต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่านักท่องเที่ยวมีความรู้สึกถึงการมีจำนวนพนักงานบริการที่มีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการและนักท่องเที่ยวรู้สึกได้รับความสะดวกในด้านการมีจำนวนเรือและท่าเรือที่ให้บริการที่มีจำนวนเพียงพอ ในส่วนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกถึงความคุ้มค่าของกิจกรรม ในแหล่งท่องเที่ยว แต่ด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นนักท่องเที่ยวมองว่าการมีแหล่งท่องเที่ยวกับถิ่นที่อยู่อาศัยของคนในท้องถิ่นคนละส่วนทำให้แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนไม่ถูกรบกวนจากกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์

ปณิษฐา ตาคำ. (2562 : 203-204) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยเตย อำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาศักยภาพ และพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยเตย อำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่น ให้มีความเหมาะสมกับ

สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำเสนอโดยพรรณนาวิธีผลการวิจัยพบว่า 1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยเตย อำเภอข้าสูง จังหวัดขอนแก่น ด้านทรัพยากรธรรมชาติ บ้านห้วยเตย มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญคือ แหล่งน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ด้านองค์กรชุมชน องค์กรชุมชนและคนในชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนตั้งแต่กระบวนการวางแผน การดำเนินงาน การประเมิน และการตรวจสอบอีกครั้ง ผู้นำของชุมชนมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการ ไม่เคยมีรูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมโดยคนในชุมชนให้ความสำคัญทั้งในระดับที่เป็นทางบก และไม่เป็นทางการ ด้านการเรียนรู้ มีการพัฒนาและริเริ่มแนวทางการพัฒนาที่เป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้จากภายในและกระบวนการเรียนรู้จากภายนอก 2. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยเตย อำเภอข้าสูง จังหวัดขอนแก่น จำวนจำเป็นต้องพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพ ใน 3 ด้าน คือ ด้านการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ด้านความพร้อมของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และ พัชรินทร์ เสริมการดี (มปป. : 98) ได้ทำการศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอควนโดนและบ้านโดนปานัน อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ความต้องการ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางอำเภอควนโดน และบ้านโดนปานัน อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล โดย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสอบถาม และการสนทนากลุ่มย่อย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้นำและตัวแทนชุมชน หน่วย งานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และนักท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการหาค่าร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางและบ้านโดนปานันเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่คำนึงถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และความต้องการของนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 3ด้าน 1)ด้านแหล่งท่องเที่ยวควรสร้าง จุดเด่นของพื้นที่โดยนำธรรมชาติมาเสนอเป็นจุดขาย ปรับปรุงความสะอาดและภูมิทัศน์ให้สวยงามและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวและ ชาวบ้าน 2) ด้าน

ความพร้อมทางการท่องเที่ยว ควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก จัดทำสื่อความหมายทาง ธรรมชาติและวัฒนธรรมและจัดเตรียมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับ การถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวของ แหล่งท่องเที่ยวและ 3) ด้านการพัฒนาการตลาด จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ของทั้งสองชุมชน เน้นกิจกรรมท่องเที่ยวที่มี การเรียนรู้และสร้างความเข้าใจสอดคล้องกับ กลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน และ จัดทำคู่มือแผ่นพับ ใบปลิวและพัฒนาเว็บไซต์สำหรับ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวสำหรับ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีแนวนโยบายในการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มี ความยั่งยืนโดยให้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเพื่อการวางแผนและการดำเนินงาน ควรมี การสร้าง เครือข่ายกับชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และจัดให้มีกลไกที่สำคัญของ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ในการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างชุมชนบ้านทุ่งมะปราง และชุมชน บ้านโดนปานนั้น

สุดถนอม ตันเจริญ (2560 : 1-2) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางชันแตก จ.สมุทรสงครามเป็นการวิจัยที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างยั่งยืน และแนวทางการรับรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชน บางชันแตก ซึ่งเป็นการต่อยอดการวิจัยเพื่อถ่ายทอดความรู้และกระตุ้นจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมใน การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จากการรวบรวมข้อมูลจากประชาชน 536 คน จาก 12 หมู่บ้าน พบว่า ศักยภาพด้านองค์กรชุมชนและด้านการจัดการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากที่สุด โดยเฉพาะการที่ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน ชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ และการมีกฎกติกาในการ จัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพในการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด ส่วนการรับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเรื่องการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือนมากที่สุด

จากสื่อแผ่นพับที่ผู้วิจัยได้จัดทำและเผยแพร่โดยจัดกิจกรรมบริการวิชาการและแจกจ่ายไปยังผู้นำชุมชนและชุมชนทุกหมู่บ้านก่อนเก็บข้อมูลภาคสนาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืน กิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลต่อรายได้ของชุมชน สังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนมากที่สุด

กชธมน วงศ์คำ และ เวธกา มณีเนตร (2563 : 1439) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยขั้ว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครราชสีมา โดยมุ่งศึกษาและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนดังนี้ 1) การศึกษาความต้องการและศักยภาพของชุมชน 2) การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและฝึกปฏิบัติ และ 4) การปฏิบัติการท่องเที่ยวโดยชุมชนจริง พบว่า บ้านห้วยขั้ว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครราชสีมา ชุมชนมีความพร้อมความต้องการ และศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม และผลจากการสอบถามความเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยขั้วอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.29$; SD. = 0.63) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือด้านทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.38$; SD. = 0.65) รองลงมาได้แก่ องค์การชุมชน ($\bar{x} = 4.32$; SD. = 0.71) ด้านการจัดการ ($\bar{x} = 4.26$; SD. = 0.67) และด้านการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.20$; SD. = 0.75) ตามลำดับ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน เพื่อศึกษาประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

3.1 ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นคนในชุมชนชนผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนมานานกว่า 30 ปี และผู้นำชุมชนในตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 16 หมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวใน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังต่อไปนี้

3.1.1 คนในชุมชน ผู้สูงอายุในชุมชนตำบลศรีเทพ ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นตัวแทนผู้ให้ข้อมูลจำนวน 16 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่มีทะเบียนบ้าน และอาศัยอยู่ในตำบลศรีเทพมาไม่น้อยกว่า 10 ปี

3.1.2 ผู้นำชุมชนในหมู่บ้านของตำบลศรีเทพ จำนวน 16 หมู่บ้าน โดยเป็นผู้นำการประสานงานสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานวิจัย

3.1.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการที่มีความรู้และมีประสบการณ์ทางด้านการท่องเที่ยว ไม่น้อยกว่า 5 ปี เพื่อเป็นผู้แนะนำเสนอแนะการดำเนินการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว และเพื่อความเที่ยงตรงของการดำเนินงานวิจัย

3.1.4 นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อทดสอบศักยภาพและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อความยั่งยืน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ การประชุมระดมสมอง และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีการสร้างตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และมีลักษณะเครื่องมือดังนี้

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ จดบันทึก และวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.2 การประชุมปฏิบัติการ การระดมสมอง การโฟกัสกรุป กับตัวแทนชุมชน และผู้นำหมู่บ้าน โดยมีการชี้แนะอบรมให้ความรู้ รวบรวมความรู้จากนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว

3.2.3 ข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ ที่เป็นอาสาสมัครการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนศรีเทพ เป็นข้อเสนอแนะแนวทางที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในด้านสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ในตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ

3.3 การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มี 3 ประเภท คือ การสัมภาษณ์ชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับกรมมีส่วนได้ส่วนเสียกับตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ การอบรมให้ความรู้ การประชุมระดมสมอง และการทดสอบศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกับนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลส่วนนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การศึกษาสภาพที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างโดยตรง คือ ชุมชน ผู้นำชุมชน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

3.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการศึกษาค้นคว้า และเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ อาทิ เช่น การรวบรวมข้อมูลจากบทความ เอกสารทางวิชาการ รายงานวิจัย วารสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ การค้นคว้าแบบอิสระ และการค้นคว้าทางเว็บไซต์ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้จากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเพชรบูรณ์ และทางระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3.3.3 เก็บข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลใน ประเด็นการศึกษาประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล จากบุคคล สถานที่ และระยะเวลา ในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกต และสัมภาษณ์มาจำแนกหมวดหมู่ ตามวัตถุประสงค์ นำมาตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

3.3.4 การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว ค้นหากิจกรรม ความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นอัตลักษณ์ของตำบลศรีเทพ แล้วอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในตำบลศรีเทพ จากนั้นได้ดำเนินการวิเคราะห์ SWOT ร่วมกันเพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในชุมชน เพื่อวิเคราะห์ และสังเคราะห์ให้ได้แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

3.3.5 การศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบสร้างแหล่งท่องเที่ยว เพื่อค้นหาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตำบลศรีเทพ ในการรองรับการท่องเที่ยวการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก แล้วกำหนดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ จากนั้นจึงกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการวางแผน การดำเนินงาน การนำเสนอ การประเมินผล โดยให้นักท่องเที่ยว นักวิชาการ และผู้ที่สนใจตามความสมัครใจมาทดสอบกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
2. เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

4.1 เพื่อศึกษาประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยทำการ เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสังเกต และแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลใน ประเด็นการศึกษาประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล จากบุคคล สถานที่ และระยะเวลา ในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกต และสัมภาษณ์มาจำแนกหมวดหมู่

ผลการศึกษาสังเกต สอบถามและสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ตำบลศรีเทพมีทรัพยากรท่องเที่ยวแบ่งเป็นประเภท 1) วัฒนธรรมประเพณี คือ ประเพณีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ ที่มีชื่อเสียงของตำบล และระดับจังหวัด ในพิธีการประกอบด้วย ขบวนแห่ข้าวต้มมัดใหญ่ ขบวนแห่ธิดาเจ้าพ่อศรีเทพ การเล่นรำไท่นถวายเจ้าพ่อศรีเทพ การละเล่นนางสุม การเล่นผีนางควาย 2) ศาสนสถาน คือ วัดโพธิ์ทอง วัดศรีเทพรัตนาราม 3) ภูมิปัญญาของกลุ่มต่าง ๆ เช่น การทอเสื่อกก การจักสาน และอื่น ๆ 4) อาหารประจำท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะชุมชน เป็นอาหารพื้นบ้านที่มีลักษณะเด่นแตกต่างจากพื้นที่อื่น คือ ขนมข้าวโป่งงาดำ ปลาข้าวสับทรงเครื่อง แกงฮั้วเหี่ยว จ่อมเจิม 5) ชุมตลาดนัดวิถีที่หมู่บ้านศรีเทพน้อย หมู่ที่ 5 มีการจำหน่ายเครื่องอุปโภค บริโภคในท้องถิ่น จัดขึ้นในวันอาทิตย์ ซึ่งแต่เดิมได้จัดในวันอังคารด้วย แต่ปัจจุบันยกเลิกไป ชุมชนในหมู่บ้านของตำบลศรีเทพ มีการประกอบอาชีพเสริมที่มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับคือ ผลิตภัณฑ์เครื่องนอนใยสังเคราะห์ต่าง ๆ

ตำบลศรีเทพมีหมู่บ้านทั้งหมดจำนวน 16 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่บ้านต่าง ๆ คือ บ้านนาตะกวด (จำนวน 3 หมู่บ้าน) บ้านโคกสะแกลาด บ้านศรีเทพน้อย บ้านบึงนาจาน (จำนวน 2 หมู่บ้าน) บ้านท่าไม้ทอง บ้านเกาะลำโพง บ้านแควป่าสัก บ้านท่าเลียง บ้านสระปรี๊ด บ้านรักไทย บ้านหลักเมือง บ้านคลองมะกอก บ้านนาตะกวดพัฒนา มีประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 หมู่ที่ 1 บ้านนาตะกวด ผู้ใหญ่บ้าน คือ นางนภสรณ์ เข็นนอก

เขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านหลักเมือง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านท่าเลียง บ้านนาตะกวด หมู่ที่ 2
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกวดพัฒนา หมู่ที่ 15
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านท่าไม้ทอง

การคมนาคม

มีการเดินทางโดยทางรถยนต์ ภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขา ไม่มีเส้นทางรถไฟ และไม่มีการเดินทางโดยทางน้ำ

การประกอบอาชีพ

อาชีพภายในหมู่บ้านส่วนมากทำการเกษตร อาชีพค้าขาย รับราชการ และอาชีพตัดเย็บผ้าเครื่องนอนใยสังเคราะห์ต่าง ๆ เป็นอาชีพเสริมรองจากอาชีพหลัก

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

ชุมชนบ้านนาตะกวดมี สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โดยคุณธนรัตน์ บุญสะอาด ได้เริ่มจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 รวมตัวชาวบ้านที่ว่างจากการเกษตรในฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ โดยการซื้อเศษผ้าจากโรงงาน แล้วนำมาตัดเย็บ ประกอบกันเป็นผืนจากหมอน , ผ้าห่ม, ปลอกผ้านวม, ที่นอนปิกนิก มีการพัฒนาฝีมือ และคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ เนื้อผ้าที่ใช้ในการผลิตเป็นการใช้ใยสังเคราะห์แบบที่รีดอากาศและแบ่งโซนการจัดทำเรียบร้อย จนกระทั่งได้นำเข้าประกวดแข่งขันผลิตภัณฑ์โอท็อป และได้รับรางวัลระดับ 4 ดาวเรื่อยมา

สถานที่ท่องเที่ยว

ไม่พบสถานที่ท่องเที่ยวในหมู่บ้านนาตะกวด

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ส่วนใหญ่ชาวบ้านใช้ภาษาพูดเป็นภาษาไทยกลาง จากการสัมภาษณ์ นางปฐศรี กลิ่นเทพ (สัมภาษณ์ : 2563) ได้กล่าวถึงประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านของหมู่บ้านนาตะกุดหมู่ที่ 1 ว่าชาวบ้านจะมีการทำพิธีเพื่อเรียกความเชื่อมั่นในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันจนเกิดเป็นพิธีกรรมประจำหมู่บ้าน คือ

- 1) สวดคาถาปลาช่อน เป็นการทำพิธีเรียกขอฝน เป็นการขุดบ่อปลาและปลาช่อน มาปล่อย นำพระมาสวดโดยยืนขาเดียวสวดจนจบบทสวด เพื่อเรียกขอฝนในช่วงฝนแล้ง
- 2) นางสุม เป็นการนำสุมปลามาใช้ในการละเล่น เป็นการเชิญดวงวิญญาณเข้ามาลงในสุมปลาและวิ่งเล่นกัน บางทีก็เป็นการแกล้งหยอกล้อเพื่อทำให้กลัวเล่น ๆ
- 3) นางควาย ในสมัยโบราณชาวบ้านมีควายเยอะมาก แต่แล้วก็มีโรคภัยเข้ามาทำให้ควายในหมู่บ้านตายและมีกะโหลกควายเยอะ ชาวบ้านจึงนำมาเล่นกันโดยใช้เสายาวและมีโซ่ล่าม แล้วอันเชิญดวงวิญญาณลงมาเพื่อถามไถ่สารทุกข์สุกดิบของหมู่บ้านและทุกครั้งที่ทำนายจะตรงทุกครั้ง

อาหารพื้นบ้าน

- 1) แกงอีเหี่ยว เป็นการถนอมอาหารจากหน่อไม้ เนื่องจากหน่อไม้มีผลผลิตเพียงฤดูกาลเดียว ทางชาวบ้านจึงนำมาทำการถนอมอาหาร โดยใช้หน่อไม้ไปฉีกเป็นเส้นแล้วนำมาสับ จากนั้นจึงนำไปนึ่ง และตากแดดให้แห้งจึงเป็นที่มาของคำว่า “อีเหี่ยว” ตอนจะนำมารับประทานให้นำมาแช่น้ำเพื่อรอให้ฟู และแกงเหมือนแกงหน่อไม้ทั่วไป โดยใส่กากหมู ถั่วคั่ว และอื่น ๆ ก็ได้ตามใจชอบ
- 2) แกงหัวเอื้อง เป็นต้นมันชนิดหนึ่ง ลำต้นอ่อนสามารถนำมารับประทานได้ มีลักษณะคล้ายหัวไผ่ หัวข่า แกงคล้ายแกงอีเหี่ยว แต่ไม่ต้องตากแห้ง
- 3) มันนก เป็นมันชนิดหนึ่ง ชาวบ้านขุดมาจากในป่า มีลักษณะคล้ายหัวมันนำมาแกงหรือทำขนมหวานได้
- 4) ข้าวโป่งดำ โป่งแดง ทำจากข้าว นำไปแช่ นึ่ง แล้วโขลก หากนำไปปิ้งบนเตาคนรุ่นใหม่รู้จักกันในนามข้าวเกรียบว่าว ในยุคคนรุ่นใหม่ได้ดัดแปลงทำให้มันขึ้นมาโดยมีน้ำตาลกับงาและมะพร้าวแล้วแต่ชอบ ขนมนี้ใช้ให้เจ้าพ่อศรีเทพด้วย

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

หมู่บ้านนาตะกุดนั้นมี 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 , 2 , 3 , 8 และ 15 แต่หมู่ที่ 8 และ หมู่ที่ 15 ได้มีการเปลี่ยนผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ จึงได้ขอให้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านหมู่ที่ 8 เป็นบ้านเกาะลำโพง และหมู่ที่ 15 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นหมู่บ้านนาตะกุดพัฒนา เนื่องจากได้เปลี่ยนผู้ใหญ่บ้านคนใหม่เช่นกัน บ้านนาตะกุดเริ่มมีมาก่อน พ.ศ. 2447 นับถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2563 หมู่บ้านนี้ก่อตั้งมาประมาณ 100 กว่าปีแล้ว ชาวบ้านในหมู่บ้านนาตะกุดนี้ส่วนใหญ่มีผู้ใช้นามสกุลที่ขึ้นต้นคำว่า “ตะกุด” เกือบทุกครัวเรือนเช่น ตะกุดเงิน ตะกุดทอง ตะกุดแก้ว ตะกุดแจ่ม ตะกุดราช มีทั้งหมดราว ๆ 20 ชื่อ ส่วนชื่อหมู่บ้าน “นาตะกุด” เกิดจากชาวบ้านแถวนั้นมีการทำนาเป็นส่วนมากจึงเรียกว่า “นา” และมีสายน้ำที่ไหลผ่านตลอดจึงเรียกว่า “กุด” มีความหมายว่า แอ่งน้ำ หรือ แหล่งน้ำ ประกอบด้วย ตะกุดแพบ ตะกุดเซ่ ตะกุดยอ ตะกุดข้าง ตะกุดครก ตะกุดจิก ชาวบ้านบางส่วนของนาตะกุดเป็นชาวบ้านจากหมู่บ้านศรีเทพน้อยได้ย้ายถิ่นฐานมาอาศัยที่บ้านนาตะกุดแห่งนี้ เพราะว่ามีสภาพพื้นที่ ภูมิลาเนา อุดมสมบูรณ์กว่า บางคนย้ายมาจากต่างจังหวัดก็มี (บัวเหลียว โตนินิตย์ และ สายยิน สุขศรี สัมภาษณ์ : 2563)

ประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านอีกคำบอกเล่าหนึ่งจาก นางปฐศรี กลิ่นเทพ (สัมภาษณ์ : 2563) ชาวบ้านนาตะกุด เล่าสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ข้างต้นว่า นาตะกุดเกิดจากชาวบ้านแถวนั้นมีการทำนาเป็นส่วนมากจึงเรียกว่า นา และมีวังน้ำที่ไหลผ่านตลอดจึงเรียกว่า กุด ความหมายของคำว่ากุด คือแอ่งน้ำ หรือ แหล่งน้ำและในสมัยก่อน นอกจากนี้นี้ยังสันนิษฐานว่าคนโบราณชอบของขลังและที่นี้มีตะกุดเยอะจึงเรียกว่า “บ้านนาตะกุด”

สรุปได้ว่า ชื่อหมู่บ้านเกิดจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นท้องทุ่งนา และมีสายน้ำไหลผ่านตลอด ที่เรียกว่า “กุด” และมีอีกนัยหนึ่งสันนิษฐานว่ามีตะกุดในหมู่บ้านเยอะ

4.1.2 หมู่ที่ 2 บ้านนาตะกุด ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายทิวา ศรีไพร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกุด หมู่ที่ 1 และ นาตะกุดพัฒนา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลคลองกระจิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกุดหมู่ที่ 3
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านท่าเลียง

การคมนาคม

มีการเดินทางโดยใช้เส้นทางรถยนต์ สามารถเดินทาง สะดวกทุกเส้นทางเข้าหมู่บ้าน ระยะทางห่างจากอำเภอศรีเทพ 19 กิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขา

การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ การทำการเกษตร (ทำไร่ ทำนา ปลูก อ้อย) ธุรกิจค้าขาย รับราชการ และอาชีพเสริม หรืออาชีพรองคือ รับจ้างทั่วไป ตัดเย็บผ้าชุดเครื่อง นอน จักสาน และส่วนน้อยประกอบอาชีพอื่น ๆ

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

ไม่พบปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน

สถานที่ท่องเที่ยว

ไม่พบสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ประเพณีนางสุม่นางควาย เป็นประเพณีแต่ดั้งเดิมตั้งแต่สมัยก่อน ซึ่งนางควาย คือ การเอาหัวกะโหลกควายที่ตายจากโรคห่า สมัยก่อนควายล้มตายเยอะเพราะโรคห่าจึงได้นำควาย ไปโยนไว้ในคลอง พอควายเหลือแต่กระดูกก็เอาหัวกะโหลกควายขึ้นมาเล่น นิยมเล่นในเทศกาล ตรุษสงกรานต์ของทุกปีชาวบ้านเชื่อว่าวิญญาณจะเข้ามาอยู่ที่หัวกะโหลกโดยมีชาวบ้านจับอยู่ จำนวน 2 หัว เอามาเล่นชนกันอย่างสนุกสนานและเมื่อถึงเวลาวิญญาณที่อยู่ในกะโหลกควายก็จะ เข้าชาวบ้านจับหัวกะโหลกควายอยู่ข้างหลังจากนั้นก็พากันรำและถามถึงเหตุการณ์บ้านเมือง ความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตทางการเกษตรของปีนี้เป็นอย่างไร ส่วนของสุมจะง่ายเพียงแค่เอาสุม มาแทนหัวกะโหลกควายแค่นั้นเอง

อาหารพื้นบ้าน

แกงซี่เหล็ก แกงบอน แกงหน่อเอื้อง ข้าวโป่งดำ และขนมแดกงา

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ก่อนจะมีหมู่บ้านนาตะกุดเกิดขึ้น ชาวบ้านได้อพยพมาจากหมู่บ้านศรีเทพน้อย เพราะเมืองศรีเทพล่ม โดยอพยพมาจากศรีเทพน้อยจำนวน 3-4 ครอบครัว มาหาที่ทำกินกันใกล้ ๆ แม่น้ำ ไกลคลองลำเหียง “ลำเหียง” คือ น้ำที่แยกออกมาจากแม่น้ำป่าสัก จนเกิดคลองเล็ก มาจาก แม่น้ำป่าสักแยกออกเป็นหลายสาย คนสมัยก่อนเรียก วังน้ำ ซึ่งสมัยก่อนก็ได้มาทำไร่ทำนาใกล้

แหล่งน้ำ ที่เรียก นาตะกุดก็เพราะว่าอยู่ ๆ ก็เกิดแอ่งน้ำไหลยาวหลายกิโลเมตรผ่านทุ่งนา อยู่ ๆ น้ำก็มาหยุด จึงเรียกว่า “กุด” ซึ่งคนสมัยก่อนเรียกน้ำเป็นบ่อไม่มีคลองต่อบ่อน้ำว่า ตะกุด คนสมัยก่อนเลยเอาสิ่งนี้มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่าหมู่บ้านนาตะกุด ซึ่งสมัยก่อนจะใช้ตะกุดไม่มี รอเรือ แต่ที่มีรอเรือ เดิมเข้ามา ก็ได้มีคนสันนิษฐานอีกว่าคนที่อพยพมาจากศรีเทพน้อย พอเมืองโบราณศรีเทพล่มก็ได้มีคนเดินทางมาหา ตะกุด “ตะกุด” คำนี้หมายถึง ของศักดิ์สิทธิ์ ทองสำริดที่พันเป็นหลอด ๆ เขาก็ได้มาหากัน เป็นของดีของศักดิ์สิทธิ์ มีการบอกเล่าว่ามาหมู่บ้านนี้มาหาตะกุด ชาวบ้านเลยใช้คำว่า ตะกุด มาจนถึงปัจจุบันนี้นั่นเองคนส่วนใหญ่ถ้าใครที่อยู่นาตะกุดมาแต่ดั้งเดิมจะใช้นามสกุล นาตะกุด ทั้งหมด (อ้างใน องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ. 2563 : online)

จากการบันทึกของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พบประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านว่า “...เที่ยวเมืองเพชรที่พิมพ์ในเล่มนี้ ข้าพเจ้าแต่งไว้ครั้งไปตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์เมื่อ รัตนโกสินทร์ศก 123 ตรงกับปีมะโรง พ.ศ.2447 มีเมืองโบราณอีกเมืองหนึ่งอยู่ใต้เมืองวิเชียรบุรีลงมาฝั่งตะวันออกเหมือนกัน เมืองนี้เรียกว่าเมืองศรีเทพชื่อหนึ่ง อีกชื่อหนึ่งเรียกคำรุจค์ว่า “เมืองภัยสาลี” อยู่ห่างจากลำน้ำป่าสักขึ้นไปประมาณ 150 เส้น แลอยู่ที่ป่าแดง จะไปดูได้ไม่ยากนักเมื่อล่องจากเมืองเพชรบูรณ์ ข้าพเจ้าจึงได้สั่งให้เอามาลงคอยรับที่ท่านาตะกุดอันไปสู่เมืองศรีเทพ...” จากเอกสารดังกล่าวทำให้ทราบว่านาตะกุดเริ่มมีมาก่อน พ.ศ.2447 มีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 15 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ ทิศใต้ ติดกับหมู่ที่ 4 บ้านม่วงชุม ตำบลคลองกระจิง อำเภอศรีเทพ ทิศตะวันออก ติดกับหมู่ที่ 12 ตำบลศรีเทพ ทิศตะวันออก ติดกับหมู่ที่ 10 บ้านท่าเลียง ตำบลศรีเทพ (อ้างใน องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ. 2563 : online)

ประวัติบ้านนาตะกุด 2 เล่าโดย นางสาวเปิ้ล ตะกุดสงฆ์ อายุ 51 ปี (สัมภาษณ์ : 2563) กล่าวว่าเดิม นาตะกุด หมายถึง หนองน้ำที่มีน้ำเยอะ คนสมัยก่อนเลยตั้งชื่อหมู่บ้านตามคลองที่เรียกกัน

รูปที่ 4-1 ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวเปล ตะกุดสงฆ์ และผู้สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ลภัส ศรีอินทร์
นักศึกษาศาสาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม รหัสนักศึกษา 6011021791

ประวัตินาตะกุด 2 เล่าโดย นางอิสริยา ตะกุดสงฆ์ อายุ 44 ปี ว่า มีน้ำไหลผ่านนา ซึ่งไม่ได้เกิดจากน้ำที่ไหลจากมาจากเขื่อน อยู่ ๆ ก็เกิดขึ้นเอง เป็นบ่อน้ำยาวมากและตันไปเฉย ๆ จึงเรียกกันว่า ตะกุด เหมือนคำว่ากุด เลยเอามาตั้งกันว่านาตะกุด ตั้งแต่เกิดมาก็มี “ ร ” เดิมมาแล้ว

รูปที่ 4-2 ผู้ให้สัมภาษณ์ นางอิสริยา ตะกุดสงฆ์ และผู้สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ลภัส ศรีอินทร์
นักศึกษาศาสาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม รหัสนักศึกษา 6011021791

นอกจากนี้ประวัติบ้านนาตะกุด 2 เล่าโดย นางดรุณี ริมปีทิป อายุ 42 ปี กล่าวว่า คำว่านาตะกุดตั้งตามชื่อคลอง ซึ่งเป็นคลองน้ำที่อยู่ ๆ ก็มีแอ่งน้ำเกิดขึ้นเอง ซึ่งแอ่งน้ำนั้นก็ไหลยาวมากแล้วจึงได้หยุดหรือคลองมันกุด จึงได้เอามาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่า“นาตะกุด”

ประวัตินาตะกุด 2 เล่าโดย นางปรุงศรี ตะกุดโคม อายุ 75 ปี เล่าว่าสมัยก่อนเป็นแอ่งน้ำยาวหลายกิโลแล้วหยุดไปเฉยๆเขาเลยเรียกว่าตะกุด เขาเลยเอามาตั้งชื่อหมู่บ้านว่านาตะกุด สันนิฐานอีกอย่างคือ ตะกุด ที่มีร่อเรือ คือเครื่องรางของขลัง คนที่อพยพมาจากศรีเทพน้อยเขามาหาตะกุดกัน เขาเลยบอกกันต่อกันไปว่าถ้ามาหมู่บ้านนี้มาหาตะกุดมาหาของดีที่หมู่บ้านนี้ เลยเรียกกันต่อกันมาว่า “นาตะกุด”

สรุปได้ว่าชื่อหมู่บ้านเกิดจากพื้นที่ในหมู่บ้านมีการทำนา มีสายน้ำไหลมาแล้วหยุดไปเฉย ๆ เหมือนคำว่า “กุด” จึงตั้งชื่อว่า “นาตะกุด”

รูปที่ 4-3 ผู้ให้สัมภาษณ์ นางปรุงศรี ตะกุดโคม และผู้สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ลภัส ศรีอินทร์ และนางสาวพัชรี บุญเที่ยงตรง นักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม

รหัสนักศึกษา 6011021791

4.1.3 หมู่ที่ 3 บ้านนาตะกวด ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายประเวศ ตะกวดจันทร์

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 8 บ้านเกาะลำโพง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลคลองกระจิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 12 บ้านรักไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 2 บ้านนาตะกวด

การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคมใช้การเดินทางโดยรถยนต์

การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป รับราชการ

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

ไม่พบปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน

สถานที่ท่องเที่ยว

วัดโพธิ์ทอง มีชื่อเดิมว่า วัดอุทุมพร สร้างขึ้นเมื่อปี 2547 เป็นสถานที่ที่จัดให้มีพิธีกรรมไหว้ครุครอบเศียร โดยมีโยมแสน โยมเมือง มาถวายที่ให้ ตั้งแต่รุ่น หลวงปู่ชม หลวงปู่ หลวงปู่จ้อยกันทร หลวงปู่อื่น และปัจจุบัน พระครูปลัดสุขเกษม สุขเขโม หรือ พระอาจารย์ดำ วัดโพธิ์ทองแห่งนี้ เปิดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแล้วให้นักท่องเที่ยวได้มาสักการะ บูชา ดูดวง อาบน้ำมนต์ ขอพร ปลุกเสกพระ แก้วบน ส่วนมากจะแก้บนด้วย ไข่ และ ประทัด ผลไม้ และมีการสักยันต์ โดยมีคนนอกเข้ามาทำการสักยันต์ ไม่ใช่พระอาจารย์แต่อย่างใด

กำแพงหรือประตูทางเข้าวัดโพธิ์ทอง สร้างขึ้นหรือก่อสร้างที่เขาพนมรุ้งจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ทำการปั้นแบบศิลปะทางขอม พระอาจารย์ดำเป็นผู้ไปดูและศึกษาแบบ เมื่อปั้นเสร็จจึงได้ทำการเคลื่อนย้ายกำแพงวัดมาที่ จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอศรีเทพ ตำบลศรีเทพ หมู่ 3 บ้านนาตะกวดแห่งนี้ และประตูของกำแพงวัดสามารถเข้าไปนั่งข้างในได้

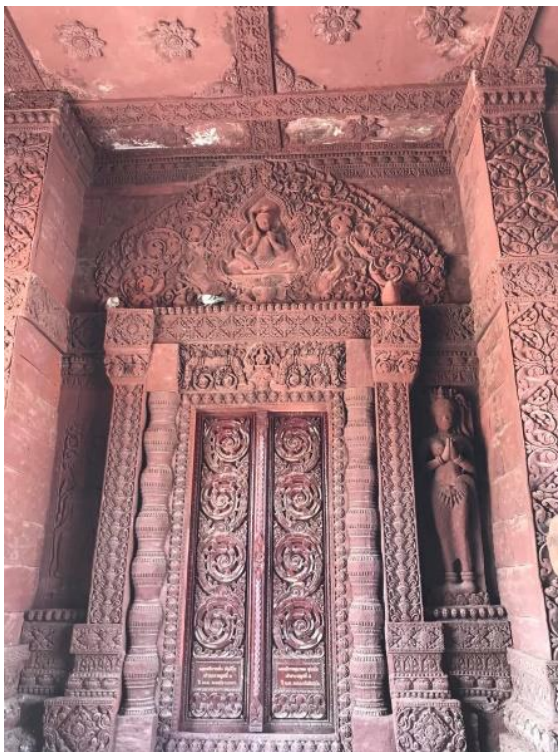
รูปที่ 4-4 ประตูวัดโพธิ์ทอง ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

รูปที่ 4-5 ชุ่มประติมากรรมภายในวัดโพธิ์ทอง ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ

รูปที่ 4-6 ประตูด้านในวัดโพธิ์ทอง ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

รูปที่ 4-7 ภายในประตู วัดโพธิ์ทอง ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

หลวงพ่อกินเขียว เป็นพระที่แกะสลักด้วยหินสีเขียวที่ จังหวัดนครราชสีมา ได้ทำการแกะสลักหลวงพ่อกินเขียวมา 1 ปี พระอาจารย์ดำได้เดินทางไปดู เห็นว่ายังไม่สวยเท่าที่ควรจึงให้เริ่มแกะใหม่ หลังจากแกะสลักเสร็จแล้วจึงได้เคลื่อนย้ายมาที่วัดโพธิ์ทองแห่งนี้ ในวันวิสาขบูชา ในทุก ๆ ปีของวันวิสาขบูชานี้ จึงต้องมีการฉลองหลวงพ่อกินเขียว

รูปที่ 4-8 หลวงพ่อกินเขียว วัดโพธิ์ทอง ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

1) ประเพณีปีใหม่ทีวัดโพธิ์ทอง รวมถึงวันพ่อวันแม่ มีการสวดมนต์สะเดาะเคราะห์ ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง นิมนต์พระสามวัดเดินทั้งสองฝั่งของถนน ตั้งแต่บ้านนาตะกุดหมู่ 1-3 เติญยาวจนสุด ประเพณีนี้มีมากกว่า 10-20 ปี

2) ประเพณีทำบุญกลางบ้านนาตะกุดของทุก ๆ ปี ของเดือน 6 ในเช้าวันแรก เลี้ยงอีตาเจ้าบ้านส่งผีแขกท้ายหมู่บ้าน ตกเย็น สวดมนต์ วันที่สอง ถวายอาหารใส่บาตรตอนเช้า และทานข้าวพร้อมกันในหมู่บ้าน

3) ประเพณีสวดคาถาปลาช่อน ถ้าฝนแล้งจะมีการทำพิธีสวดคาถาปลาช่อนให้ฝนตก ถ้าหากไม่แล้งจึงไม่ได้ทำพิธี จะคล้ายกับพิธีแหนางแมว พิธีนี้จึงไม่ได้จัดขึ้นทุกปี ดูว่าปีไหนแล้งก็จะจัดพิธีสวดคาถาปลาช่อนขึ้น

4) ประเพณีสงกรานต์บ้านนาตะกรุด จัดขึ้นทั้งหมด 7 วัน วันสุดท้ายของสงกรานต์ จะมีการแห่พระใหญ่ศรีอริยมุตไตรย ซึ่งเป็นพระที่คนในหมู่บ้านหล่อขึ้นมาเอง หล่อขึ้นที่บ้านนาตะกรุด เมื่อปี 2500 จะแห่รอบบ้านในวันที่ 19 เมษายน ของทุกปี

รูปที่ 4-9 ประเพณีแห่สงกรานต์บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ประวัติหมู่บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3 นายเสมอ โตมะนิตย์ อายุ 77 ปี ชาวบ้านในหมู่บ้านนาตะกรุดได้กล่าวว่า บ้านนาตะกรุดมีมานานประมาณมากกว่า 200 ปี คำว่านาตะกรุดเกิดจากชาวบ้านทำนาเป็นส่วนมากจึงเรียกว่า นา และมีวังน้ำที่ไหลผ่านตลอดจึงเรียกว่า กรุด ความหมายของคำว่า “กรุด” คือแอ่งน้ำหรือแหล่งน้ำ ในสมัยก่อนคนโบราณชอบของขลังแล้วว่ากันว่าที่นี่มีตะกรุดเยอะ มี ตะกรุดแพบ ตะกรุดเข้ ตะกรุดยอ ตะกรุดข้าง ตะกรุดครก ตะกรุดจิก ชาวบ้านได้ยกตัวอย่างให้ฟัง ชาวบ้านที่นาตะกรุดคือชาวบ้านจากศรีเทพน้อยได้ย้ายมาที่บ้านนาตะกรุดแห่งนี้ เพราะว่าภูมิลำเนา สถานที่อุดมสมบูรณ์กว่า บางคนย้ายมาจากต่างจังหวัดก็มี บรรพบุรุษอพยพมาจากอำเภอวิเชียรบุรีส่วนหนึ่ง อำเภอสระโบสถ์ส่วนเล็ก แล้วตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านนาตะกรุด” โดยการตั้งชื่อหมู่บ้านมีที่มาจาก สภาพพื้นที่เป็นห้วย หนอง คลอง ที่มีอยู่มาก ชาวบ้านเรียกตามแอ่งน้ำที่ไหลมารวมกันคล้ายกระทะแล้วกุดหรือหยุดอยู่แค่นั้น เช่น ตะกรุดจิก ตะกรุดแพบ ตะกรุดยอ ตะกรุดข้าง ตะกรุดเข้ รวมกันเรียกว่า “นาตะกรุด” ซึ่งเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน

รูปที่ 4-10 นาย ประเวศ ตะกรุดจันทร์ อายุ 51 ปี ผู้ใหญ่บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3
นายเสมอ โดมนิตย์ อายุ 77 ปี และนักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม

ชาวบ้านทำน้ำหมักชีวภาพอินทรีย์ ใช้เองทุกครัวเรือนในบ้านนาตะกรุดทำเป็นปุ๋ย
ไว้ฉีดผักสวนครัว ฉีดข้าว ส่วนบ้านไหนที่มีอาชีพในการขายผักก็จะทำปุ๋ยไว้ฉีดผักขายเป็นอาชีพ
หลัก การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์นี้เรียนรู้จากพัฒนาชุมชนได้เข้ามาสอน

4.1.4 หมู่ที่ 4 บ้านโคกสะแกลาด ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายสากล บุญศรี

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านเกาะลำโพง , ถนนทางหลวงแผ่นดินสาย เพชรบูรณ์ - นารายณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่บ้านคลองมะกอก แม่น้ำป่าสัก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	คลองตาดำ บ้านโคกรงน้อย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกรุด บ้านรักไทย

การคมนาคม

ใช้เส้นทางการเดินทางโดยรถยนต์ เส้นทางการคมนาคมเป็นถนนลาดยาง มีรถโดยสารประจำจากเพชรบูรณ์ - ลำปางรายวันแล่นผ่านสะดวกทุกฤดูกาล ระยะทางถึงอำเภอศรีเทพ 143 กิโลเมตร

การประกอบอาชีพ

ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงวัว ปลูกข้าว ข้าวโพด ปลูกยาง ค้าขาย ทำขนม อาชีพรองคือ ดนตรีพื้นบ้านประยุกต์ งานทอเสื่อกก ถักหมวก/ถักพรมเช็ดเท้า งานจักสานตะกร้า กระบุง และรับจ้างทั่วไป เป็นต้น

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

- 1) นายยศ หงส์ดี เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านศิลปะการดนตรีไทย-อีสาน
- 2) นายสงบ หงส์ดี และ นายสุพันธ์ ปะวะเน เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านดนตรีสากล
- 3) นางสมหวัง มูลลี เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านงานทอเสื่อ ทอผ้า
- 4) นางทุมมา เกตุขุนทด เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ
- 5) นายวาน ศรีหมั่นจัน เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านจักสานตะกร้า ตะแกรง

สถานที่ท่องเที่ยว

ไม่พบสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีการรักษาวัฒนธรรมประเพณี มีการลงแขกเกี่ยวข้าว สีข้าว ขนข้าวขึ้นยุ้งและการช่วยแรงงานบุญต่าง ๆ ประเพณีเล่นสงกรานต์ รดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ และประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของไทย วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น คนที่นี่จะพูดภาษาไทยอีสานเนื่องจากเป็นคนอพยพมาจากทางภาคอีสานทั้งสิ้น (อ้างจาก องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ. 2563 : ออนไลน์)

อาหารพื้นบ้าน

อาหารพื้นบ้านคล้ายคลึงกับหมู่บ้านอื่นในตำบลศรีเทพ

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ความเป็นมาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน “โคกสะแกลาด” ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายทองลั่น บั๊จสา (สัมภาษณ์ : 2563) อายุ 54 ปี เล่าว่า แต่ก่อนพื้นที่เต็มไปด้วยป่าโคก เลยเป็นที่มาของคำว่า “โคก” คำว่าสะแก มาจากต้นสะแกที่มีอยู่จำนวนมาก คำว่าลาดมากน้ำที่ท่วมแล้วทำให้พื้นที่ลาดไปหมด จึงเป็นที่ของบ้าน “โคกสะแกลาด” ซึ่งเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน นางประภาวี บั๊จสา อายุ 54 ปี นายสม พันแน่น อายุ 70 และนายอนัน แสงทอง อายุ 69 ปี ก็ได้เล่าที่มาของบ้านโคกสะแกลาด ตรงกัน และคนที่อพยพส่วนใหญ่มาจากจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งส่วนใหญ่นั้นเป็นคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4.1.5 หมู่ที่ 5 บ้านศรีเทพน้อย ผู้ใหญ่บ้าน คือ นางสิริวรรณ พันธุ์ทอง

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลนาสนุ่น บ้านโคกตะขบ , บ้านน่าน้ำโคม
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกุดพัฒนา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านเกาะลำโพง และ ตำบลหนองย่างทอย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านสระปรือ และ บ้านหลักเมือง

การคมนาคม

ใช้เส้นทางเดินทางโดยรถยนต์ ถนนทุกสายที่ผ่านเข้าสู่หมู่บ้านศรีเทพน้อย ลาดยางทุกสาย มีรถโดยสารประจำทางผ่าน การคมนาคมสะดวก ระยะทางจากอำเภอสรีเทพถึงศรีเทพน้อย 12 กิโลเมตร

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ประกอบธุรกิจค้าขาย และอื่น ๆ

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

- 1) นายวัง คล้ายใจตรง เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านนวดแผนไทย
- 2) นายท่า ตะกุดวัด เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านจักสาน
- 3) นางวิรัช ตะกุดน้ำ เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านทอเสื่อกก
- 4) นายคชธร คล้ายใจตรง เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านการพิธี ศาสนา การรักษา

แบบภูมิปัญญาท้องถิ่น

สถานที่ท่องเที่ยว

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแบบไม้ดั้งเดิม

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ประเพณีที่ถือปฏิบัติของท้องถิ่น คือ “บวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ” ในวันที่ 15 มกราคม วันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ประชาชนในพื้นที่และใกล้เคียงจะมารวมตัวกันทำพิธีเลี้ยงเจ้าพ่อศรีเทพ โดยที่หมู่ 5 ถือเป็นตัวกำเนิดดั้งเดิมของประเพณีแต่ ณ ปัจจุบันมีจัดอยู่สองที่ ได้แก่ ที่หมู่ 5 และที่อุทยานประวัติศาสตร์ (ซึ่งจะจัดใหญ่กว่า) และมีประเพณี “เลี้ยงอีตาส่งผีแซก” คือ การเลี้ยงผีเจ้าที่หรือผีที่ไม่มีญาติ และประเพณี “ส่งเจ้าพ่อไปทัพ” วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 10 ความเชื่อคือในรอบปีหนึ่งเจ้าพ่อจะออกไปรบ ไปเที่ยวหาเมืองขึ้น เมื่อชาวบ้านเกิดอาการไม่ปกติต่าง ๆ นานาก็จะต้องบนขอพรเจ้าพ่อศรีเทพขอให้หายจากการเจ็บป่วยแล้วจะต้องไปแก้บนอีกด้วย เมื่อไปรบแล้วก็จะมีการ “พิธีการรับเจ้าพ่อกลับจากทัพ” ความเชื่อถ้าเจ้าพ่อศรีเทพไปทัพนั่นจะเข้าศึกหรือมีอาการที่กลับมาแสดงออกถึงความสนุกสนาน ร่าเริง ประชาชนจะเข้าร่วมพิธีจะทำให้ความเป็นอยู่ในปีนั้น ๆ มีความสุข การประกอบอาชีพ พืชผลทางการเกษตรจะอุดมสมบูรณ์ แต่ถ้าเจ้าพ่อแสดงอาการแพ้จะทำให้ประชาชนในพื้นที่จะเกิดความเดือดร้อน สัตว์เลี้ยงของชาวบ้านจะล้มตายลง และการประกอบอาชีพในปีนั้น ๆ ก็จะไม่ดีไปด้วย (อ้างอิง องค์การบริหารส่วนตำบล. 2563 : ออนไลน์)

อาหารพื้นบ้าน

แกงฮั้วเหี่ยว จ่อมหมู แกงซี่เหล็ก ขนมหูกโคนโยนเข้ากอไผ่ ขนมห้าวโปง และห่อหมกหน่อไม้ทอด

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านศรีเทพน้อย ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จากคำบอกเล่าของราษฎรในพื้นที่เชื่อว่าบ้านศรีเทพน้อยเป็นคนพื้นที่ดั้งเดิมโดยกำเนิด สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษของเมืองศรีเทพ เพราะตั้งบ้านเรือนติดอยู่กับบริเวณกำแพงเมืองเก่าศรีเทพโดยมีวัฒนธรรมประเพณีอิงถึงเรื่องประวัติเจ้าเมืองศรีเทพหรือเจ้าพ่อศรีเทพ

บ้านศรีเทพน้อยตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีอายุเก่าแก่กว่าหมู่บ้านอื่น ๆ เป็นที่อยู่อาศัยของผู้ใช้ภาษาถิ่น “ไทยดิง” หรือ “ไทยเบ็ง” บ้านศรีเทพน้อยเดิมเรียกว่า “บ้านใหญ่” จากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาของคนเฒ่าคนแก่ว่า ในอดีตเคยเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ รอบเมืองศรีเทพก่อนที่จะแยกย้ายอพยพไปตั้งบ้านเรือนใหม่ เช่น บ้านนา

ตะกรุด บ้านสนุ่ม บ้านน่าน้ำโครม บ้านอรั้ง(อำเภอเมืองวิเชียรบุรี) ตำบลบัวชุม(อำเภอชัยบาดาล) และอำเภอสระโบสถ์(จังหวัดลพบุรี) เป็นต้น ซึ่งพื้นเพเดิมของชาวบ้านในชุมชนเหล่านั้นก็มาจาก บ้านศรีเทพน้อยหรือบ้านใหญ่ในอดีต

รูปที่ 4-11 นางสาววรรณ พันธุ์ทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านศรีเทพน้อย

ประวัติบ้านศรีเทพน้อยเล่าโดย นางสาววรรณ พันธุ์ทอง อายุ 40 ปี ให้ข้อมูลว่าพื้นเพดั้งเดิมโดยกำเนิดเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษของเมืองศรีเทพ เพราะบ้านเรือนอยู่ติดกับบริเวณกำแพงเมืองเก่าศรีเทพ (อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ) สมัยก่อนเป็นหมู่บ้านที่เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย และที่ชื่อหมู่บ้านศรีเทพน้อยเป็นเพราะว่าย้ายมาจากอำเภอศรีเทพจึงตั้งว่าศรีเทพน้อย

4.1.6 หมู่ที่ 6 บ้านบึงนาจาน ผู้ใหญ่บ้าน คือ นางแต้ว ลุนวงศ์

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอศรีเทพ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านหลักเมือง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 16
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านควนป่าสัก

การคมนาคม

บึงนาจานอยู่ทางทิศตะวันตกวันออก ของทางหลวงหมายเลข 21 (สระบุรี – หล่มสัก) เมื่อถึงตัวเมืองศรีเทพจะมีสี่แยก และแยกเข้าทางทิศตะวันออกเข้าสู่อุทยานศรีเทพ ระยะทาง 5 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกยานพาหนะเข้าถึงได้ง่าย

การประกอบอาชีพ

ทำนาและลักเป็ดถวญรวมไปถึงจักสานต่าง ๆ

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

- 1) นางรัตติยา แสนรัตน์ เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้าน นวดแผนไทย
- 2) นายประมุง บุญมี เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้าน จักสาน
- 3) นางลออ ศณีรุทธา เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้าน จักสานหมวก
- 4) นางสมโภชน์ โถสกุล เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้าน เป็ดถวญ
- 5) นางชาลี ปลุกใจ เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้าน การนำออกกำลังกายย้อยึด

นอกจากนี้ยังมีการแปรรูปปลา และ หมอเป่า หมายถึง หมอโบราณที่ทำการรักษาอาการผู้ป่วยด้วยวิธีการสวดมนต์และพ่นเป่าผู้ป่วยตรงบริเวณที่บาดเจ็บหรือป่วย ชาวบ้านมีความเชื่อว่าจะรักษาอาการป่วยให้เบาบางลงได้

สถานที่ท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ไร่สวนผสมของเกษตรชุมชน หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตามรอยพระราชดำริ

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ประเพณีวัฒนธรรมภายในชุมชนเป็นแบบไทยทั่วไป

อาหารพื้นบ้าน

ขนมลูกโคโยนเข้าก๋อไผ่เป็นกุศโลบายของผู้เฒ่าผู้แก่เอาไว้หลอกเด็ก เนื่องจากขนมมันอร่อยมาก จึงจะเก็บไว้กิน เดี๋ยวกันผู้เฒ่าผู้แก่เลยโยนขนมนี้เข้าก๋อไผ่ จึงทำให้เป็นที่มาของชื่อขนมนี้เอง

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ในสมัยโบราณบ้านบึงนาจานเป็นที่ที่คนหลากหลายพื้นที่ได้แก่ ไคราช ลพบุรี และอีกหลาย ๆ จังหวัด ได้ย้ายเข้ามาเพื่อตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ของชุมชนนี้และได้สร้างบ้านอยู่ข้างริมบึงในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยได้ตั้งหมู่บ้านขึ้นและเรียกชื่อหมู่บ้านว่าบึงนาจานหมู่ที่ 6 โดย นางแต้ว ลุณวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ให้ข้อมูล ที่มาของชื่อหมู่บ้านคือในสมัยโบราณที่หมู่บ้านนี้ได้สร้างหมู่บ้านริมบึงของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพและมีที่นาจำนวนมากพร้อมยังมีต้นจามหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าต้นทองกวาว ที่ขึ้นอยู่เต็มบริเวณนา ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า บ้านบึงนาจาน ในปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านบึงนาจานหมู่ที่ 6 ได้พัฒนาและจัดทำหมู่บ้านให้น่าอยู่มากยิ่งขึ้นโดยนำชาวบ้านปลูกต้นจามตามริมถนนตั้งแต่ปากทางเข้าหมู่บ้านจนสุดหมู่บ้าน ในช่วงฤดูร้อนดอกจามจะแบ่งบานสวยงามและนำถ่ายภาพเป็นที่ระลึกนั่นเอง

รูปที่ 4-12 นางแต้ว ลุณวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านบึงนาจาน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตั้งอยู่ ณ บ้านผู้ใหญ่บ้านบึงนาจานเป็นสถานที่รวมทุกสิ่งทุกอย่างไว้เรียบร้อยแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการปลูกผักสวนครัวที่นักท่องเที่ยวสามารถได้รับประทานได้เลยเพราะเป็นผักปลอดสารพิษและมีการเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงกบ ภายในศูนย์การเรียนรู้

รูปที่ 4-13 ครัวพอเพียงที่มีการบริหารจัดการโดยชาวบ้านในชุมชน

ครัวพอเพียงเป็นการประกอบอาหารในครัวพอเพียงก็จะเป็นรายการอาหารพื้นบ้านทั่วไป และมีอาหารจานด่วนต่าง ๆ โดยใช้วัตถุดิบจากที่ศูนย์การเรียนรู้บ้านผู้ใหญ่ปลุกเองเพื่อลดต้นทุนในการใช้จ่าย อาจจะมีซื้อเนื้อหมูหรือสิ่งที่หาได้ยากเพื่อใช้ในการทำอาหาร

รูปที่ 4-14 การทอเสื่อกก ของชาวบ้านชุมชนบ้านบึงนาจาน ตำบลศรีเทพ

การจักสานต่าง ๆ ทางกลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้านบึงนาจานได้จัดทำขึ้น มีหลากหลาย อย่างไม่ว่าจะเป็น หมวก กระเป๋า หรืออุปกรณ์หาปลาต่าง ๆ การทำเสื่อกก และอีกอย่างการจักสาน ยังเป็นการทำในชุมชนอยู่แล้ว ทางผู้ใหญ่บ้านจึงเล็งเห็นความสำคัญ และเรียกคนในหมู่บ้านมา ประชุมเพื่อจัดทำขาย โดยบ้านใครทำได้เยอะก็จะมีรายได้ตามที่ทำ ทางผู้ใหญ่บ้านเลยซื้อต่อมา ขายและเอากำไรเข้าศูนย์การเรียนรู้และยังขายเป็นสินค้าที่ระลึกอีกด้วย

รูปที่ 4-15 การทำเป็ดญวนของชุมชนบ้านบึงนาจาน

การถักเป็ดญวนเป็นการถักมาจากเศษผ้าในชุมชน เนื่องจากในชุมชนทำเครื่องนอน ขายจึงทำให้มีเศษผ้าเหลือเยอะจึงทำให้กลุ่มพ่อบ้านและคนในชุมชนจัดทำเป็ดญวนขึ้นมา และทำ ขายภายในชุมชน

4.1.7 หมู่ที่ 7 บ้านท่าไม้ทอง ผู้ใหญ่บ้าน คือ นางสาวสุนิสา บัณฑิต อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านแควป่าสัก
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านท่าเลียง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกวด หมู่ที่ 1 , บ้านหลักเมือง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	แม่น้ำป่าสัก บ้านโคกสว่าง

การคมนาคม

ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 21 (สระบุรี – หล่มสัก) เมื่อถึงตัวเมืองศรีเทพจะมีสี่แยก และแยกเข้าทางทิศตะวันออกเข้าสู่อุทยานศรีเทพ ระยะทาง 5 กิโลเมตร การเดินทางสะดวก ยานพาหนะเข้าถึงได้ง่าย

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของประชากรคือ ทำนา ทำไร่ และทำสวน อาชีพรองคือ ค้าขาย รับจ้าง และอาชีพเสริมปลูกผักปลอดสารพิษ ทำสวนผลไม้สวนพุทธรานมสด ปลาแดดเดียว ผักปลอดสารพิษ การทำปลาแดดเดียวคิดค้นกันเองและทำกันเองภายในหมู่บ้านทำเป็นกลุ่ม

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

ชาวบ้านในชุมชนทำเครื่องนอน

สถานที่ท่องเที่ยว

ไม่พบสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ใช้การสื่อสารเป็นภาษาไทยภาคกลางและภาคอีสาน

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

หมู่บ้านนี้แยกมาจากบ้านนาตะกวด โดยมีราษฎรจากหลายจังหวัด มารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 2 กลุ่ม ตั้งบ้านเรือนอยู่เลยบริเวณแม่น้ำป่าสัก กลุ่มแรกมาจากสิงห์บุรี นครสวรรค์ ชัยนาท และจังหวัดอ่างทอง อีกกลุ่มหนึ่งมาจากกาฬสินธุ์ ชัยภูมิ และจังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีดินทองกวาว ขึ้นอยู่มากมายจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านท่าไม้ทอง” (องค์การบริหารส่วนตำบล. 2563 : ออนไลน์)

ประวัติบ้านท่าไม้ทองเล่าโดย นางสุนิสา บัณฑิต อายุ 36 ปี 4 พฤศจิกายน 2563 เวลา 14:00 น. เป็นคำบอกเล่าจากผู้สูงอายุ สืบทอดกันมาเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้านท่าไม้ทองคือหมู่บ้านมีดินทองเป็นจำนวนมาก จึงตั้งชื่อหมู่บ้านกันว่า บ้านท่าไม้ทอง เมื่อปี พ.ศ. 2512 โดยในอดีตจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 4-16 สัมภาษณ์ นางสาวสุนิสา บัณฑิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 นางสาวศรดา คำนี้้ว และนายอดิชาติ คชศีล นักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม

4.1.8 หมู่ที่ 8 บ้านเกาะลำโพง ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายอ็อต โตมนิตย์

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านคลองมะกอก บ้านศรีเทพน้อย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกวดหมู่ที่ 3
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านโคกสะแกลาด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกวดพัฒนา

การคมนาคม

ใช้เส้นทางบก การเดินทางด้วยรถยนต์ ห่างจากอำเภอศรีเทพ 19 กิโลเมตร

การประกอบอาชีพ

ประกอบอาชีพเกษตรกร รับจ้างทั่วไป

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

มีหม่อรักษาแผนโบราณ และ มีการจักสานโดย นายแล กองสูงเนิน , นายคุณ ขอ แลกกลาง และนายเทียน ฟุ้งสันเทียะ จักสานประเภทกระจุง ตะกร้า ตะแกรง

สถานที่ท่องเที่ยว

ไม่พบสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ประเพณี และวัฒนธรรมชุมชนตามแบบไทยทั่วไป เป็นประเพณีแบบไทยภาคกลาง และไทยอีสาน ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

อาหารพื้นบ้าน

อาหารพื้นบ้านคล้ายกับชาวบ้านในตำบลศรีเทพ

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

สภาพพื้นที่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ราบ สภาพพื้นที่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นที่ราบสูงส่วนสภาพพื้นที่ทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นที่ราบลุ่ม ฤดูฝนเกิดปัญหาอุทกภัยบ่อยครั้ง ส่วนฤดูแล้ง น้ำในแม่น้ำป่าสัก คลองลำเหียง และคลองต่าง ๆ จะแห้งขอดไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ ทำให้เกิดภาวะภัยแล้ง

ประวัติความเป็นมา เดิมเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติ ไม่เบญจพรรณแยกออกจากบ้านนาตะกวด เมื่อปีพ.ศ 2521 มีผู้อพยพมาจาก จังหวัดนครราชสีมา และ ชัยภูมิ มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านนี้ โดยการนำของนาย แท่น เปียนสันเทียะ และหลวงปู่โห้ แต่ก่อนนั้นเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านวัดโบสถ์” เพราะมีโบสถ์เก่าแก่อยู่หลังหนึ่งและในบริเวณแห่งนี้มีต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านเรียกต้น “ลำโพง” ขึ้นอยู่มากมาย เมื่อแยกหมู่บ้านจึงเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านเกาะลำโพง” จนถึงปัจจุบัน (องค์การบริหารส่วนตำบล. 2563 : ออนไลน์)

4.1.9 หมู่ที่ 9 บ้านแควป่าสัก ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายอำนาจ โพธิ์ทอง

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 7 ตำบลนาสนุ่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านท่าไม้ทอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6 , บ้านหลักเมือง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 7 ตำบลโคกสะอาด

การคมนาคม

แยกขวามือเข้าทางหลวงหมายเลข 21 แล้วแยกใช้เส้นทางลาดยางมุ่งหน้าเข้าสู่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพการเดินทางสะดวกโดยใช้เส้นทางรถยนต์

การประกอบอาชีพ

ปลูกผัก ทำนา ทำไร่ เพราะบ้านแต่ละบ้านอยู่ห่างกัน และมีพื้นที่ไร่นาเป็นของตนเอง อาชีพรับจ้างเป็นลูกจ้างทำงานที่โรงงานน้ำตาล

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

ไม่พบข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน

สถานที่ท่องเที่ยว

มีโครงการสร้างท่าแพสำราญ

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ทำบุญกลางบ้าน บวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ และประเพณีตามแบบไทย

อาหารพื้นบ้าน

- 1) ปลาไร่ ได้จากแม่น้ำป่าสัก ทำขึ้นแค่ภายในครอบครัว ส่วนน้อยที่จะนำมาขาย
- 2) จักสาน ทำเองไม่มีกลุ่มแม่บ้าน ทำเฉพาะเวลาว่างงาน มีการนำมาขาย แต่มีน้อยเพราะไม่ค่อยได้ทำ
- 3) ปลาแดดเดียว ขนมไทย ทำรับประทานกันเองในครอบครัวส่วนน้อยที่นำไปขาย

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านแควป่าสัก หมู่ที่ 9 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เดิมเรียกว่า บ้านแม่น้ำ เนื่องจากติดกับแม่น้ำป่าสัก ที่แยกออกมาเป็นแคว ต่อมาเรียกว่า บ้านแควป่าสัก สภาพทั่วไปเป็นที่ราบติดกับแม่น้ำป่าสักยาวตลอดหมู่บ้าน นางวิเชียร โพธิ์ทอง อายุ 54 ปี บ้านเลขที่ 14 หมู่ 9 (สัมภาษณ์ : 2563) กล่าวว่า เดิมหมู่บ้านนี้มีชื่อว่า บ้านแม่น้ำ เนื่องจากอยู่ติดกับแม่น้ำป่าสัก โดยแม่น้ำป่าสักแห่งนี้แยกเป็นสายออกมาจากแม่น้ำสายใหญ่จึงเรียกว่า แคว จึงมีการตั้งชื่อใหม่ว่า บ้านแควป่าสัก สอดคล้องกับ นางสาวส แสงสด อายุ 47 ปี บ้านเลขที่ 18 หมู่ 9 นางกาหลง ม่วงสวน อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 11/2 หมู่ 9 นางเกี้ยว ม่วงสวน อายุ 77 ปี บ้านเลขที่ 11 หมู่ 9 และนางอริษา แก่นสงสัย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอายุ 38 ปี บ้านเลขที่ 99/78 หมู่ 9 (สัมภาษณ์ : 2563) กล่าวว่า เดิมหมู่บ้านติดกับแม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำแห่งนี้ได้ไหลแยกออกมาจากแม่น้ำสายใหญ่ จึงเรียกว่าแคว ต่อมาจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านแควป่าสัก

รูปที่ 4-17 นางวิเชียร โพธิ์ทอง และ นางสาวส แสงสด ผู้ให้สัมภาษณ์

รูปที่ 4-18 นางกาหลง ม่วงสวน อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 11/2 หมู่ 9 ผู้ให้สัมภาษณ์

รูปที่ 4-19 นางเกี้ยว ม่วงสวน อายุ 77 ปี บ้านเลขที่ 11 หมู่ 9 ผู้ให้สัมภาษณ์

รูปที่ 4-20 นางอริษา แก่นสงสัย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อายุ 38 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์

4.1.10 หมู่ที่ 10 บ้านท่าเลียง ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายประสิทธิ์ กลิ่นเทศ

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านท่าไม้ทอง บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 1
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านม่วงชุม บ้านเขาค้าง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 2
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านท่าแก่ง หมู่ที่ 8 ตำบลคลองกระเจิง

การคมนาคม

จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 ถึงจังหวัดสระบุรีเลยไปจนถึงสวนพฤกษศาสตร์ พุแค ตรงกิโลเมตรที่ 125 แยกขวามือเข้าทางหลวงหมายเลข 21 แล้วแยกใช้เส้นทางลาดยางมุ่งหน้าเข้าสู่อุทยานศรีเทพที่ข้างที่ว่าการอำเภอศรีเทพ ก็จะเข้าสู่ตำบลศรีเทพ

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประกอบอาชีพทำนา และทำไร่อ้อย อาชีพรองคือ แฝกและปลูกผัก รับจ้างทั่วไป ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

1) ยาสีฟันสมุนไพร การทำยาสีฟันสมุนไพรนั้น ไม่สามารถเปิดเผยวิธีทำได้ แต่คนในหมู่บ้านคิดค้นกันเอง ทำร่วมกันเป็นกลุ่ม ยาสีฟันสมุนไพรกำลังทำขายในหมู่บ้านมีผลการตอบรับจากผู้ใช่ว่าดีมาก

2) นายบุญจันทร์ สืบทิพย์ มีอาชีพเป็นช่างไม้ เฟอ์นเจอร์

3) นางทะวาย อยู่คำ และ นางจิตร งามเลิศ มีความรู้ด้านการทำปลาร้า

4) หมอเป่าส่วนมากเสียชีวิตไปหมดแล้ว ปัจจุบันมีหมอเป่าคนหนึ่งชื่อ เม่ง (ไม่ทราบนามสกุล) มีงานอดิเรกคือการจับปลาในประจำวัน

รูปที่ 4-21 นายเกรียงศักดิ์ ใจตรงกล้า อายุ 50 ปี ช่างเฟอ์นเจอร์ทำเฟอ์นเจอร์มาแล้ว 7 ปี

สถานที่ท่องเที่ยว

ในบ้านท่าเลียง ยังไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวเพราะเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ผู้คนไม่ค่อยเข้าถึงในตัวหมู่บ้าน มีแนวคิดสร้างธุรกิจชุมชนโฮมสเตย์

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ชาวบ้านในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ วัฒนธรรมประเพณีส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะคล้ายกับทางภาคอีสาน เช่นการแต่งงาน การทำบายศรีสู่ขวัญ โดยพ่อหมอบของหมู่บ้าน

อาหารพื้นบ้าน

ปลาร้า คนในหมู่บ้านคิดค้นกันเอง และช่วยกันทำ

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

นายประสิทธิ์ กลิ่นเทศ (สัมภาษณ์วันที่ 4 พฤศจิกายน 2563 เวลา 13:20 น.) อายุ 48 ปี บ้านท่าเลียง เล่าว่า เริ่มมีผู้บุกเบิกเข้ามาอาศัยอยู่ช่วงแรก คือ นายเป้า วันแก้ว หรือเรียกกันว่า “พ่อแก้ว ” ได้พาครอบครัวอพยพมาจากบ้านสะพานสาม ตำบลทะเลห้า อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยตั้งรกรากเบิกป่าแผกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำป่าสัก เพราะเห็นว่าเป็นที่ที่เหมาะสมกับอาชีพเกษตรกรรม มีแหล่งน้ำ และแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์เดิมก็จะมีเพียงครอบครัวสกุลวันแก้วเท่านั้น ต่อมาเมื่อเครือญาติและบุคคลอื่นเข้ามาอาศัยอีกหลายครอบครัว เพราะลักษณะของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ลุ่มและอยู่ติดกับแม่น้ำป่าสัก เหมาะแก่การทำเกษตร ซึ่งพื้นที่เดิมเป็นป่าที่เคยมีคนทำมาหากินมาก่อนแล้วถูกทอดทิ้งไว้เป็นที่ว่างเปล่าเป็นบางส่วน การปกครองสมัยนั้นขึ้นอยู่กับบ้านท่าไม้ทองหมู่ที่ 7 ตำบลศรีเทพ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากในสมัยนั้นการติดต่อราชการอยู่ห่างไกลและทุรกันดาร เมื่อปี 2522 จึงได้แยกหมู่บ้านออกจากท่าไม้ทองและตั้งชื่อว่า “ท่าเลียง ” ชื่อหมู่บ้านท่าเลียง มีความเป็นมาคือ เป็นพื้นที่ที่มีต้นเลียงเป็นจำนวนมาก และมีพื้นที่ติดกับแม่น้ำป่าสัก มีทำนน้ำเป็นคูลงไปมีต้นเลียงขึ้นมากมาย จึงเป็นที่มาของคำว่า “ท่าเลียง ” ต่อมาเมื่อมีการแยกตำบลใหม่ คือตำบลหนองย่างทอย จึงมีการแบ่งและจัดลำดับหมู่บ้านใหม่ เป็น บ้านท่าเลียง หมู่ที่ 10 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา บ้านท่าเลียง มีลักษณะเป็นที่ลุ่มต่ำ

4.1.11 หมู่ที่ 11 บ้านสระปรือ ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายสุระพล ชันหล่อ

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านน่าน้ำโคม ตำบลนาสนุ่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านหลักเมือง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านศรีเทพน้อย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 16

การคมนาคม

เดินทางติดต่อกันได้ โดยทางบกใช้รถยนต์เป็นพาหนะ เส้นทางติดต่อมีหลายเส้นทางได้แก่ จากบ้านบึงนาจาน บ้านน่าน้ำโคม และจากบ้านศรีเทพน้อย

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของชาวบ้านคือการทำเกษตร จักสาน การทอเสื่อ เกษตรกร รับจ้างทั่วไป และค้าขาย

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

มีการทำยาสมุนไพร

สถานที่ท่องเที่ยว

เขาค้างคอง

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ไม่มีประเพณีประจำที่เป็นเอกลักษณ์ แต่เป็นประเพณีตามแบบไทยทั่วไป

อาหารพื้นบ้าน

อาหารเหมือนหมู่บ้านอื่นทั่วไป

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านสระปรือ ตั้งขึ้นประมาณ พ.ศ.2510 โดยมีนายหนู พูนพิพัฒน์ นายลี ปัสสะติและนายสุต ภูพานขึ้นเป็นผู้นำชุมชนมาตั้งหมู่บ้านรวมกันอยู่ประมาณ 150 ครัวเรือน ส่วนมากเป็นคนอพยพมาจากบุรีรัมย์ ภาควิชาสาน หนีความแห้งแล้งมาแสวงหาที่ทำกินอันอุดมสมบูรณ์เมื่อปี พ.ศ. 2505 มีการปล้นวัว ปล้นควายและทรัพย์สินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านบางส่วนเกิดความกลัว

แล้วอพยพหนีกลับภูมิลำเนาเดิมและมีบางส่วนหลบเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านปึงนาจาน จนกลายเป็นหมู่บ้านร้างอยู่เกือบปีจนกระทั่งถึงต้นปี พ.ศ.2506 นายหนู พุนพิพัฒน์ นายหาญ บานชื่น นายลี ปัสสะติ และนายเฮา ภู่วงศ์เดือน อพยพกลับมาตั้งถิ่นฐานอยู่อีกครั้งสืบมาจนถึงปัจจุบัน (องค์การบริหารส่วนตำบล 2563 : ออนไลน์)

พื้นที่บริเวณตำบลเป็นแอ่ง หน้าแล้งจะแห้งแล้งมาก ดินส่วนมากเป็นดินเหนียว ช่วงที่ฝนตกหนักจะมีน้ำท่วมขัง ซึ่งบ้านสระปรือ ตั้งขึ้นประมาณ พ.ศ.2510 ในอดีตหมู่บ้านนี้มีสระน้ำขนาดใหญ่เป็นแหล่งน้ำของหมู่บ้าน ซึ่งมีต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่ริมสระน้ำเป็นจำนวนมาก ชื่อว่า ต้นฝรือ เป็นต้นไม้ตระกูลต้นกก ชาวบ้านก็เรียกต้นฝรือมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งมีการเรียกผิดเพี้ยนจากสระที่มีต้นฝรือจึงกลายมาเป็นสระที่มีต้นปรือ ชาวบ้านจึงนำมาตั้งชื่อหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน

ประวัติบ้านสระปรือ เล่าโดย นางบุญเฮียง พุนพิพัฒน์ อายุ 71 ปี คุณยายสมพร เปี่ยมสม อายุ 68 ปี นางวรรณนา บุญล้ำ อายุ 68 ปี และนางสอน นนทจันทร์ อายุ 83 ปี โดยคุณยายทั้ง 4 คนได้เล่าว่าเมื่อก่อนในหมู่บ้านได้มีต้นไม้ชื่อต้นว่า ต้นฝรือ เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ ชาวบ้านก็เรียกต้นฝรือมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งมีการเรียกชื่อเพี้ยนจึงกลายมาเป็นสระปรือ ชาวบ้านจึงนำมาตั้งชื่อหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 4-22 นางบุญเฮียง พุนพิพัฒน์ อายุ 71 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

รูปที่ 4-23 นางวรรณ นุญลัม อายุ 68 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

รูปที่ 4-24 นางสาว นนทจันทร์ อายุ 83 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

รูปที่ 4-25 นางสาวสมพร เปี่ยมสม อายุ 68 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

ประวัติบ้านสระปรือ เล่าโดยนางสุภาพร นนทจันทร์ อายุ 50 ปี โดยนางสุภาพรได้เล่าว่า ในสมัยก่อนมีสระน้ำอยู่ 2 สระเป็นสระที่มีความเก่าแก่ โดยที่บริเวณสระน้ำมีแต่ต้นพริก ชาวบ้านจึงนำต้นพริกมาทอ เพราะในสมัยก่อนมีแต่ต้นกกและต้นพริกเยอะมาก ชาวบ้านก็เรียกต้นพริกมาเรื่อย ๆ จนเพี้ยนมาเป็นชื่อปรือ ปัจจุบันจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านสระปรือ และยังเล่าอีกว่า หมอพนเป่าในปัจจุบันไม่มีแล้ว เนื่องจากปัจจุบันชาวบ้านก็ไปหาหมอที่โรงพยาบาล แต่สมัยก่อนมีการพนเป่าเวลาที่เด็กในสมัยนั้นมีการชักหมอพนเป่าจึงนำสมุนไพรมาทาให้กับเด็กในสมัยก่อน และคนเฒ่าได้เสียชีวิตไปแล้ว จึงทำให้ปัจจุบันไม่มีหมอพนเป่า

รูปที่ 4-26 นางสุภาพร นนทจันทร์ อายุ 50 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

ประวัติบ้านสระปรือ เล่าโดยนายหนูกัณฑ์ ลาดสูด อายุ 67 ปี โดยนายหนูกัณฑ์ได้เล่าเกี่ยวกับเรื่องสมุนไพรว่าในสมัยก่อนได้ทำสมุนไพรในการรักษาผู้คน หากใครมาขอยารักษาโรคก็จะมีการทำสมุนไพร มีการเตรียมยาให้ แล้วยังเล่าว่าหมอฟันเป่าในปัจจุบันไม่มีแล้ว มีคาถาการประกอบทำยาสมุนไพร มีสมุนไพรหลายอย่างโดยนายหนูกัณฑ์ได้จัดทำยาเป็นชุดไว้ เพื่อแก้โรคต่างๆ เช่น แก้ปวดเมื่อย ยาโรคตับ ฤดูไข้ทับ แก้อาการประจำเดือนมาไม่ปกติ ประจำเดือนมาน้อย เป็นต้น และยังเล่าว่าปัจจุบันก็มีหมอนวดแผนโบราณแต่มีเพียงไม่กี่คน และยังเล่าเกี่ยวกับการจักสานไม้ไผ่อีกว่าในปัจจุบันมีชาวบ้านที่ยังทำจักสานไม้ไผ่อยู่ แต่ส่วนมากจะทำจักสานไม้ไผ่เพื่อไว้ใช้เอง แต่ไม่ได้นำไปขายเนื่องจากเศรษฐกิจไม่ดี ทำให้ขายแล้วไม่เกิดรายได้ ชาวบ้านจึงทำจักสานไว้ใช้กันเอง

สรุปได้ว่า ชื่อหมู่บ้านเกิดจากในหมู่บ้านมีต้นไม้ชื่อต้นว่า ต้นฝักรออยู่ในสระน้ำขนาดใหญ่ในหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านเรียกชื่อต้นไม้เพี้ยนจึงกลายมาเป็น “ปรือ” ชาวบ้านจึงนำมาตั้งชื่อหมู่บ้าน “สระปรือ” จนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 4-27 นายหนูกัณฑ์ ลาดสูด อายุ 67 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

4.1.12 หมู่ที่ 12 บ้านรักไทย ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายสถิต ปานสีทอง

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านเกาะลำโพง , นาตะกรุด หมู่ที่ 3
ทิศใต้	ติดต่อกับ	แม่น้ำป่าสัก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านโคกสะอาด บ้านคลองมะกอก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3

การคมนาคม

เส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยาง มีรถโดยสารประจำจากเพชรบูรณ์ - ลำ
นารายณ์แล่นผ่านสะดวกทุกฤดูกาล ระยะทางถึงอำเภอศรีเทพ 23 กิโลเมตร

การประกอบอาชีพ

การทำไร่มะเขือเทศ มะขามแปรรูป เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

ไม่พบข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน

สถานที่ท่องเที่ยว

ไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ประเพณีของชุมชนเป็นการทำบุญตามวันสำคัญทางศาสนา ใช้การสื่อสารเป็น
ภาษาไทยอีสาน เพราะมีการอพยพมาจากทางภาคอีสาน

อาหารพื้นบ้าน

เหมือนกับหมู่บ้านอื่นทั่วไป

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2480 โดยมีผู้อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมา
ตั้งถิ่นฐานครั้งแรกประมาณ 10 หลังคาเรือน ขณะนั้นขึ้นอยู่กับอำเภอวิเชียรบุรี ต่อมาประมาณ
ปี พ.ศ. 2490 มีประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงตั้งหมู่บ้านรักไทย เมื่อปี พ.ศ. 2520 และหมู่บ้าน
คลองมะกอก เมื่อปี พ.ศ. 2527 (องค์การบริหารส่วนตำบล 2563 : ออนไลน์)

พื้นที่บริเวณทั่วไปเป็นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำป่าสัก ซึ่งบ้านรักไทย เมื่อก่อนได้อยู่ร่วมกับบ้านโคกสะแกลาด แต่บ้านโคกสะแกลาดส่วนมากเป็นคนอีสานพูดสำเนียงอีสาน ประกอบกับเป็นพื้นที่กว้างรวมถึงจำนวนสมาชิกในหมู่บ้านเยอะทำให้ผู้ใหญ่บ้านดูแลไม่ทั่วถึง จึงเกิดการแยกหมู่บ้านขึ้นคือหมู่บ้านรักไทยเพราะส่วนมากบุคคลที่ย้ายมาในหมู่บ้านรักไทยจะเป็นคนที่พูดภาษาไทยเป็นหลัก เป็นคนไทยเป็นหลัก จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านรักไทยขึ้น

ประวัติหมู่บ้านเล่าโดยนางเปล่ง ปานสีทอง อายุ 73 ปี นางเจื่อน ตะกรุดแก้ว อายุ 81 ปีและ นายยน ลายนอก อายุ 68 ปี โดยทั้งสามเล่าว่าเมื่อก่อนได้อยู่ร่วมกับบ้านโคกสะแกลาด แต่บ้านโคกสะแกลาดส่วนมากเป็นคนอีสานพูดสำเนียงอีสาน และในหมู่บ้านโคกสะแกลาดมีจำนวนคนเยอะ เลยทำให้เกิดการแยกหมู่บ้านขึ้นคือหมู่บ้านรักไทยเพราะส่วนมากบุคคลที่ย้ายมาในหมู่บ้านรักไทยจะเป็นคนที่พูดภาษาไทยเป็นหลัก เป็นคนไทยเป็นเยอะ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านรักไทยโดยคุณยายได้เล่าอีกว่าที่หมู่บ้านนี้มีการทำมะเขือเทศแปรรูป แต่บางบ้านจะรับทำมะขามแช่อิ่ม

สรุปได้ว่า หมู่บ้านนี้แยกมาจากบ้านโคกสะแกลาด มีคนไทยย้ายมาอยู่เป็นจำนวนมากมากกว่าคนพื้นเพอีสานดั้งเดิม จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “รักไทย”

รูปที่ 4-28 นางเปล่ง ปานสีทอง อายุ 73 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

รูปที่ 4-29 นางเจียน ตะกุดแก้ว อายุ 81 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

4.1.13 หมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง ผู้ใหญ่บ้านและกำนัน คือ นางสาวกัญจน์ณัฐ ภารฤทธิ์ อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 16 , บ้านสระปรือ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกุดพัฒนา , บ้านนาตะกุด หมู่ที่ 1
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านศรีเทพน้อย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านบึงนาจาน บ้านแควป่าสัก , บ้านท่าไม้ทอง

การคมนาคม

การคมนาคมบ้านบึงนาจานอยู่ทางทิศตะวันออก ของทางหลวงหมายเลข 21 (สระบุรี-หล่มสัก) เมื่อถึงตัวอำเภอศรีเทพจะมีสี่แยกและแยกทางทิศตะวันออกเข้าสู่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ระยะทาง 9 กิโลเมตร การเดินทางสะดวก ทางรถยนต์

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักคือ การทำนา และอาชีพรองอื่น ๆ เช่นการทำไร่ข้าวโพด ไร่เงาะ และการปลูกพืชผักตามฤดูกาล

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

นวดแผนไทย สมุนไพรพื้นบ้าน เครื่องจักสาน ทอเสื่อ

สถานที่ท่องเที่ยว

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ วัดบึงศรีเทพรัตนาราม และ ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลศรีเทพ

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

งานสืบสานประเพณีที่สำคัญในชุมชน เช่น งานบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี

อาหารพื้นบ้าน

เป็นอาหารพื้นบ้านทั่วไป

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2497 มีชาวบ้านอพยพมาตั้งบ้านเรือนจากอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี มีทำเลและที่ทำมาหากินอุดมสมบูรณ์ มีบึงน้ำล้อมรอบเมืองเก่า มีปลาชุกชุมในทุ่งนามีดินจาน (ทองกวาว) ขึ้นอยู่หนาแน่นจึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่และให้ชื่อหมู่บ้านว่าหมู่บ้าน “บึงนาจาน” ต่อมาประชากรของหมู่บ้านได้มีผู้อพยพจากภาคอีสาน มาอยู่จำนวนมากขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2525 จึงได้แยกหมู่บ้าน ออกเป็น 2 หมู่โดยหมู่ที่ 6 เดิมนั้นคือ บ้านบึงนาจาน อยู่ทางทิศตะวันตกของถนนกลาง หมู่บ้านและหมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง อยู่ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ (องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ 2563 : ออนไลน์)

ประวัติความเป็นมาของบ้านหลักเมืองเล่าโดย

ผู้ช่วยสารวัตรกำนันสมพร ตะกุดสงฆ์ บ้านเลขที่ 20 หมู่ 13 เบอร์โทร 061-3823698 กล่าวว่า เดิมมีชื่อว่าบ้านบึงนาจานต่อมามีผู้คนมาอาศัยอยู่เพิ่มขึ้น จึงได้มีการแยกหมู่บ้านออกมาและตั้งชื่อใหม่ว่า บ้านหลักเมือง โดยเขาอุทยานประวัติศาสตร์เป็นหลักในการตั้งชื่อ

รูปที่ 4-30 นางสมพร ตะกรุดสงฆ์ ตำแหน่งผู้ช่วยสารวัตรกำนัน ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

แม่สมควร บุญวงศ์ อายุ 63 ปี บ้านเลขที่ 48 หมู่ 13 เบอร์โทร 088-1573428 (เลื้อยดอกไม้ม) กล่าวว่า หมู่บ้านนี้ตั้งชื่อโดยเอาอุทยานประวัติศาสตร์เป็นที่ตั้ง เดิมทีชื่อว่าบ้านบึงนาจานและแยกออกมา ตั้งชื่อใหม่ว่า บ้านหลักเมือง

รูปที่ 4-31 นางสมควร บุญวงศ์ อายุ 63 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

แม่เอื้อ เหล็กดี อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 72 หมู่ 13 กล่าวว่า แต่ก่อนเรียกหมู่บ้านว่าบึงนาจาน แยกออกมา ตั้งใหม่โดยเขาอุทยานประวัติศาสตร์เป็นที่ตั้ง และให้ชื่อว่า บ้านหลักเมือง

รูปที่ 4-32 นางเอื้อ เหล็กดี อายุ 65 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

สรุปได้ว่าชื่อหมู่บ้าน เกิดจากการแยกหมู่บ้านมาจากบ้านบึงนาจาน โดยเขาอุทยานประวัติศาสตร์เป็นที่ตั้ง จึงได้ชื่อว่าบ้าน “หลักเมือง”

กำนันได้คิดกิจกรรมล่องเรือเที่ยวคูเมือง และได้เขียนโครงการขึ้นมาแต่ยังไม่ได้เริ่ม เพราะพื้นที่กว้าง และเกรงว่าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพจะไม่ให้ความร่วมมือเนื่องจากเป็นพื้นที่ของทางราชการ กิจกรรมล่องเรือเป็นกิจกรรมทางน้ำซึ่งเป็นคูเมืองที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพรับผิดชอบ วิธีชีวิตชุมชน ส่วนมากทำไร่ ทำสวน พอเสร็จจากการทำไร่ก็จะนิยมปลูกแตงโม แตงกวา แต่ช่วงไหนที่ไม่มีน้ำก็จะได้ปลูก แต่ปีนี้ (พ.ศ.2563) สั่งห้ามเพราะแห้งแล้ง จึงปิดไม่ให้เอาน้ำออก บางส่วนก็จะออกไปหางานต่างจังหวัด เช่น ลพบุรี

กิจกรรมการทำบายศรี จะทำช่วงที่ว่างงาน ส่วนมากคนวัยกลางคนจะเป็นคนทำบายศรีที่พากัน เช่น บายศรีปากชาม ทำเพื่อนำมาขายให้แก่คนที่มาแก้บนและนักท่องเที่ยวที่มาเยือน เช่น ถ้านักท่องเที่ยวมาเป็นหมู่คณะและต้องการบายศรีก็สามารถสั่งทำได้

มีโฮมสเตย์ 5 หลัง แต่ยังไม่เปิดให้คนเข้าพัก มีผลิตภัณฑ์ชุมชนคือ การทอเสื่อกก มีลายกาฬสินธุ์ ลายยโสธร ลายคนแคระ ซึ่งทำมาจากต้นกก ต้นกกมีอยู่ 2 ชนิดที่ใช้คือ ต้นกกพื้นบ้าน ต้นกกพระราชินี แต่ส่วนมากนิยมใช้ต้นกกพระราชินี ทำเฉพาะเวลาว่างงาน เคยจัดเป็นกลุ่มแม่บ้านแต่ตอนนี้ได้ยุบไปแล้ว ในชุมชนมีการจักสานไม้ไผ่ ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน ทำคนเดียว แต่มีโรงเรียนเปิดสอน มีการสานตระกร้า กระบุง กระติบข้าว หวด มวย และมีการจักสานที่ทำจากพลาสติกอีกด้วย ทำขายในงาน OTOP หรือมีคนมารับซื้อถึงบ้าน นอกจากนี้ยังมีการทอผ้า แต่ชาวบ้านส่วนมากไม่ค่อยทำกันแล้ว มีขนมโบราณ คือ ขนมลูกโคลนโยนเข้ากอไผ่ ชาวบ้านในชุมชนเล่าว่า เป็นขนมที่อร่อยมาก ๆ เด็ก ๆ มาแย่งกันรับประทานจึงได้โยนขนมเข้าไปในกอไผ่ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อขนมดังกล่าว

รูปที่ 4-33 ผลิตภัณฑ์ชุมชน เสื่อกก

รูปที่ 4-34 ผลิตภัณฑ์ชุมชน เครื่องจักสาน

รูปที่ 4-35 ผลิตภัณฑ์ชุมชน เครื่องจักสาน

รูปที่ 4-36 สาธิตการนวดแผนโบราณ

4.1.14 หมู่ที่ 14 บ้านคลองมะกอก ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายวีระ หมีเงิน

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านโคกสะแกลาด
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ติดต่อกับแม่น้ำป่าสัก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ติดต่อกับบ้านโคกรังน้อย ตำบลหนองย่างทอย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ติดต่อกับบ้านนาตะกวด บ้านรักไทย

การคมนาคม

การเดินทางมีเส้นทางการคมนาคมเป็นถนนลาดยาง มีรถโดยสารประจำจาก เพชรบูรณ์ - ลำปางรายวัน ผ่านสะพานทุกฤดูกาล ระยะทางถึงอำเภอศรีเทพ 23 กิโลเมตร

การประกอบอาชีพ

คนในชุมชนประกอบอาชีพทำไร่ อาชีพทำนา อาชีพทำสวน อาชีพค้าขาย เลี้ยงวัว

สถานที่ท่องเที่ยว

ไม่พบสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ประเพณีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ เช่นเดียวกับหมู่ 5 และประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าว สีข้าว ขนข้าวขึ้นยุ้งและการช่วยแรงงานบุญต่างๆ และประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของไทย

อาหารพื้นบ้าน

อาหารประจำถิ่นส่วนใหญ่จะทำรับประทานกันเองไม่มีประจำถิ่น

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2480 โดยมีผู้อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกประมาณ 10 หลังคาเรือน ขณะนั้นขึ้นอยู่กับอำเภอวิเชียรบุรี ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2490 มีประชากรมากขึ้น จึงได้จัดตั้งหมู่บ้าน เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงตั้งหมู่บ้านรักไทย เมื่อปี พ.ศ. 2520 และหมู่บ้านคลองมะกอก เมื่อปี พ.ศ. 2527 (องค์การบริหารส่วนตำบล 2563 : ออนไลน์)

รูปที่ 4-37 นายบุญฤทธิ์ โพธิ์จักร อายุ 73 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ ประวัติหมู่บ้าน

ประวัติบ้านคลองมะกอกเล่าโดยคุณตาบุญ โพธิ์จักร อายุ 73 ปี ให้ข้อมูลว่า บ้านคลองมะกอกแยกตัวออกมาจากหมู่ที่ 4 บ้านโคกสะแกลาด มาตั้งเป็นหมู่บ้านคลองมะกอก เหตุที่ชื่อนี้เพราะว่า เมื่อก่อนมีต้นมะกอกที่คลองเยอะมากชาวบ้านเลยพากันเรียกว่าคลองมะกอก

4.1.15 หมู่ที่ 15 บ้านนาตะกุดพัฒนา ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายไพบูลย์ ตะกุดโถม

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านศรีเทพน้อย บ้านหลักเมือง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกุด หมู่ที่ 2
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านเกาะลำโพง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกุด หมู่ที่

การคมนาคม

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบสลับกับเนินเขา สามารถเดินทางได้ทุกฤดูสะดวกทุกเส้นทางเข้าหมู่บ้าน การใช้รถยนต์พาหนะ ระยะทางห่างจากอำเภอศรีเทพ 19 กิโลเมตร

การประกอบอาชีพ

ทำไร่นา รับจ้างทั่วไป

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

ไม่พบปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน

สถานที่ท่องเที่ยว

ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

ไม่มีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน เป็นประเพณีตามแบบไทยทั่วไป

อาหารพื้นบ้าน

แกงหน่อไม้ แกงขี้เหล็ก

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ประวัติชื่อบ้านนาตะกุดพัฒนาหมู่ 15 เล่าโดย นายเสมอ ได้กล่าวว่าสมัยก่อน หมู่บ้านบริเวณนี้มีหนองน้ำมีคลองจำนวนมากและรอบ ๆ บริเวณหนองหรือคลองจะเป็นนา แต่สระ และคลองนั้นไม่ยาวต่อเนื่องกัน ทำให้เหมือนสระมันกุดโดยคนแถวนั้นจึงเรียกคลองเหล่านั้นว่า ตะกุดเมื่อก่อนชื่อเดิมของหมู่บ้านนาตะกุดพัฒนายังไม่มีคำว่า พัฒนา มาเปลี่ยนชื่อตอนที่ เปลี่ยนผู้ใหญ่บ้านคนใหม่เพิ่งมาเติมคำว่าพัฒนามาเมื่อไม่กี่ปีนี่เอง จึงเป็นชื่อเต็มว่า บ้านนา ตะกุดพัฒนา โดยหมู่บ้านนาตะกุดนี้แยกออกมาจากบ้านนาตะกุด หมู่ที่ 1 โดยคุณลุงยังเล่าอีก ว่าจะได้ง่าย ๆ เลยถ้าใครเกิดที่นี่จะดูได้จากนามสกุลจะขึ้นต้นด้วยคำว่า ตะกุดแทบทุกคน

รูปที่ 4-38 นายเสมอ โตมะนิด อายุ 77 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

ประวัติบ้านนาตะกุดพัฒนาหมู่ 15 เล่าโดย คุณตาเสมอ โตมะนิด อายุ 77 ปี บ้านเลขที่ 36 หมู่ 15 เวลาสัมภาษณ์ 11:41 น. วันที่ 4 พฤศจิกายน 2563 ประวัติความเป็นมาของ ชื่อหมู่บ้านนาตะกุดพัฒนาหมู่ 15 และ นางสมพงษ์ ตะกุดโถม อายุ 76 ปี อยู่บ้านเลขที่ 35 ได้ เล่าประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านนาตะกุดพัฒนาว่าคนสมัยก่อนจะเรียกสระ หรือ คลอง สมัยก่อนว่าตะกุด ซึ่งตะกุดหมายถึงสระ หรือบ่อน้ำสั้น ๆ ไม่มีคลองต่อ ซึ่งเกิดจากน้ำที่ไหลมา จากเขาชาวบ้านหรือคนแถวนั้นนำมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน ซึ่งนาตะกุดจะมีหลายตะกุด เช่น ตะกุด ยอ ตะกุดแพบ เป็นต้น ส่วนคำว่าพัฒนาเพิ่งนำมาเติมเมื่อไม่กี่ปีนี่เอง

รูปที่ 4-39 นางสาวสมพงษ์ ตะกรุดโถม อายุ 76 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านนาตะกรุด เล่าโดย นายศักดิ์ ตะกรุดโถม อายุ 59 ปี บ้านเลขที่ 126 สัมภาษณ์เวลา 12.42 น. วันที่ 4 พฤศจิกายน 2563 ว่า สมัยก่อนหมู่บ้านนาตะกรุดมีบ่อน้ำมีหนองน้ำเยอะมากและคนในหมู่บ้านเรียกคลองหรือสระน้ำแห่งนั้นว่าตะกรุด เพราะเป็นสระน้ำที่มีความกุดแบบน้ำไหลไปต่อไม่ได้ จึงเรียกบ่อน้ำหรือสระน้ำนั้นว่าตะกรุดมาตั้งแต่สมัยก่อน ส่วนคำว่าพัฒนาฟังมีการนำมาเติมโดยผู้ใหญ่บ้าน บ้านนาตะกรุดพัฒนาแยกออกมาจากบ้านนาตะกรุดพัฒนาหมู่ที่ 1

รูปที่ 4-40 นายศักดิ์ดา ตะกรุดโถม อายุ 59 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน เล่าโดย นายสามารถ โตมะนิตย์ อายุ 50 ปี อยู่บ้านเลขที่ 36 สัมภาษณ์เวลา 13:12 น. วันที่ 4 พฤศจิกายน 2563 นายสามารถ เล่าว่าสมัยอดีตหมู่บ้านแห่งนี้มีป่าเยอะมากและมีทุ่งนาเยอะมากจึงทำให้น้ำที่ไหลมาจากเขาลงมายังบริเวณหมู่บ้าน ทำให้เกิดเป็นบ่อน้ำหนองน้ำหนองน้ำแต่บ่อน้ำและหนองน้ำนั้นสั้นและกุด ชาวบ้านจึงพากันเรียกบริเวณหมู่บ้านนี้ว่าบ้านนาตะกรุดซึ่งฟังมีการมาเติมคำว่าพัฒนาเมื่อไม่กี่ปีนี้เอง สาเหตุที่เปลี่ยนเพราะว่าหมู่บ้านนาตะกรุดพัฒนาได้แยกตัวออกมาจากหมู่บ้านนาตะกรุดหมู่ที่ 1 และได้มีการเปลี่ยนผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ ผู้ใหญ่บ้านจึงเติมคำว่าพัฒนาเข้าไปด้วยเพื่อให้แตกต่างจากหรือไม่ให้ซ้ำกับบ้านนาตะกรุดหมู่ที่ 1 นั้นเอง

สรุปได้ว่า ชื่อหมู่บ้านเกิดจากหมู่บ้านนี้มีหนองน้ำ และ คลองจำนวนมาก รอบ ๆ บริเวณหนองหรือคลองจะเป็นนา แต่สระและคลองนั้นไม่ยาวต่อเนื่องกัน ทำให้เหมือนสระกุด ไม้มีความต่อเนื่องของน้ำไหลไปไหนต่อ คนแถวนั้นจึงเรียกคลองเหล่านั้นว่า ตะกรุด ในอดีตชื่อเดิมของหมู่บ้านนาตะกรุดพัฒนายังไม่มีคำว่า “พัฒนา” เมื่อเปลี่ยนผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ จึงคำว่า “พัฒนา” เป็นชื่อหมู่บ้าน “นาตะกรุดพัฒนา”

รูปที่ 4-410 นายสามารถ โตมะนิตย์ อายุ 50 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้าน

4.1.16 หมู่ที่ 16 บ้านบ้านปึงนาจาน ผู้ใหญ่บ้าน คือ พัทธ์ชัย จันทรดิษฐ์

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านสระปรือ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ถนนสายศรีเทพ - วิเชียรบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านศรีเทพน้อย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	คลองสาธารณะ

การคมนาคม

สภาพทั่วไปเป็นพื้นที่ราบ มีบึงน้ำเป็นแนวยาวทางทิศตะวันออกยาวตลอดหมู่บ้าน หมู่บ้านปึงนาจานอยู่ทางทิศตะวันออก ของทางหลวงหมายเลข 21 (สระบุรี-หล่มสัก) เมื่อถึงตัวอำเภอศรีเทพจะมีสี่แยก และแยกทางทิศตะวันออกเข้าสู่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ระยะทาง 9 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกยานพาหนะเข้าถึงง่าย

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร รับจ้างทั่วไป และค้าขาย

ภูมิปัญญา หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน

ยาสมุนไพร ข้าวโป่งงาดำ

นายชูชัย รามี่ อายุ 78 ปี เป็นหมอนวดแผนโบราณ และเป็นผู้มีความรู้ในด้านสมุนไพร การรักษาโรคต่าง ๆ คุณตาจบแพทย์แผนไทย และเป็นคนเดียวในหมู่บ้าน นอกจากนั้นคนอื่น ๆ จะเป็นการนวดเพื่อสุขภาพต่าง ๆ คุณตาเกิดที่อำเภอหล่มสัก และเติบโตมาจากที่นั่นและหลังจากนั้น ก็เป็นจิตอาสาไปช่วยรักษาตามงานหรือโครงการต่าง ๆ และยังมีทั้งไปสอนและนวดตามโรงพยาบาล บางหน่วยงานมีงบประมาณมาว่าจ้างคุณตาไปช่วยสอน สาธิต ตามต่างจังหวัด หลังจากนั้นก็ได้มาตั้งถิ่นฐานที่ บ้านบึงนาจาน และได้เปิดนวดแผนโบราณและรักษาโรคในหมู่บ้าน เช่น ผังเทิ้ม ครอบแก้ว อบ ประคบ ต่อเส้น มีทั้งอาการหยาซาด และรักษาเพื่อบรรเทา ขึ้นอยู่กับสภาพของคนไข้ และมีสมุนไพรจ่ายให้เฉพาะคนไข้ด้วย

สถานที่ท่องเที่ยว

ไม่พบสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ประเพณี และ วัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมประเพณีส่วนมากเป็น วัฒนธรรมแบบภาคอีสานและภาคกลาง เช่น ประเพณีทำบุญในวันสำคัญต่าง ๆ และความเชื่อถือ เช่น การบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าพ่อศรีเทพ ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี บุญเทศน์มหาชาติหรือบุญชะเวศ หรือการทำบุญกองข้าวใหญ่ ในเดือน 3-4 บุญบั้งไฟ ในเดือน 6 ของทุกปี การเซ่นไหว้เจ้าพ่อศรีเทพ ในเดือน 6 การทำบุญกลางบ้าน ในวันเพ็ญเดือน 6 ซึ่งทำที่ศาลากลางบ้าน เพื่อสะเดาะเคราะห์ของผู้คนในหมู่บ้าน ไล่สิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ภาษาพูดส่วนใหญ่ภาษาอีสาน และภาษาไทยกลาง เพราะผู้คนส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคอีสาน ขอนแก่น ชัยภูมิ เป็นต้น (องค์การบริหารส่วนตำบล 2563 : ออนไลน์)

นอกจากนี้ยังมี กลุ่มแม่บ้านที่ทำข้าวโป่ง เมื่อก่อนเป็นการจักสาน แต่เปลี่ยนมาทำข้าวโป่ง ซึ่งมีสมาชิกกลุ่ม 25 คน ที่คนที่ทำมีแค่ 5 คน เพราะว่าเมื่อทำหลายคนจะวุ่นวาย และทำขนาดออกมาไม่เท่ากัน และยังเป็นขนมที่เซ่นไหว้เจ้าพ่อศรีเทพด้วย การทำคือ นำข้าวเหนียวไปนึ่งและตำให้ละเอียด ส่วนผสมใช้ ข้าวเหนียว ไข่ น้ำตาล งา และน้ำมันพืช เมื่อทำเสร็จแล้วนำไปหนีบให้แบน และเอาไปตากแดด ปกติวันเดียวก็แห้งแล้ว ซึ่งข้าวโป่งยังไม่มีตลาดใหญ่ที่วางขาย โดยจะขายให้คนในหมู่บ้านกันเอง

อาหารพื้นบ้าน

ผู้ใหญ่วิฑิต ก่อว่า อาหารป่าที่เป็นที่นิยมกันก็คือ หนูนาน ปลา

สำหรับร้านอาหารในชุมชน นายเกรียงไกร พลอินทร์ อายุ 48 ปี เจ้าของร้านครัวคุณเกรียง ก่อว่า ซึ่งเมนูที่ขายดีคือเมนูปลาไหล แต่เมนูอื่น ๆ ก็ขายดีเช่นกัน โดยเมนูในร้านจะเป็นอาหารปลาส่วนใหญ่ เช่น ทอดมันปลากราย ปลาคังลวกจิ้ม ชูฉีปลา ไก่บ้านรวน ปลาเล็กทอดกรอบ ปลาทอดกระเทียม ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นลูกค้าทั่วไป ในหมู่บ้าน หน่วยงานราชการ องค์การบริหารส่วนตำบล และมีการจองมาบางกลุ่ม

อาชีพในชุมชน

อาชีพหลักคือ ทำนา และมีอาชีพรองอื่น ๆ เช่น การทำไร่ข้าวโพด ไร่เงาะ และการปลูกพืชผักต่าง ๆ

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2497 มีชาวบ้านจากอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี อพยพมาตั้งบ้านเรือนโดยการเดินทางด้วยเท้ามาและเห็นว่า บ้านบึงนาคาน มีทำเลและที่ทำมาหากินอุดมสมบูรณ์ มีบึงน้ำล้อมรอบอันเป็นเมืองเก่า มีปลาชุกชุม ในทุ่งนามีต้นจาม (ทองกวาว) ขึ้นอยู่หนาแน่น จึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่และให้ชื่อหมู่บ้านว่า “บึงนาคาน” ต่อมาประชากรของหมู่บ้านได้มีผู้อพยพจากภาคอีสานมาอยู่มากขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2525 จึงได้แยกหมู่บ้าน ออกเป็น 2 หมู่โดยหมู่ที่ 6 เดิมนั้นคือบ้านบึงนาคาน อยู่ทางทิศตะวันตก ของถนนกลาง หมู่บ้านและหมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง อยู่ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ (องค์การบริหารส่วนตำบล 2563 : ออนไลน์)

นายชูชัย งามี อายุ 78 ปี ก่อว่า ในสมัยนั้นมีต้นจามเยอะ มีดอกจามออกดอกมาก ประกอบกับมีบึงรอบหมู่บ้าน แต่จริง ๆ บึงนั้นก็คือคูเมืองเก่า และได้มีการขุดเพิ่มเติม

นางเคน แสนรัก อายุ 66 ปี และนายจำเริญ แสนรัก อายุ 73 ก่อว่า หมู่บ้านมีบึงเยอะ และสมัยก่อนต้นจามเยอะ แต่ปัจจุบันถูกตัดทิ้งไปมากแล้ว

นายไทย ลุนลี ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ก่อว่า ในหมู่บ้านมีต้นจามเยอะ และมีบึงรอบหมู่บ้าน ซึ่งจะมีบึงใน 1,300 ไร่ และบึงนอก 1,500 ไร่

ความเป็นมาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน “บึงนาคาน” นายพิทักษ์ จันทรดิษฐ์ อายุ 40 ปี (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 16) ก่อว่า สาเหตุที่ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านบึงนาคาน เพราะว่าหมู่บ้านถูกล้อมรอบด้วยบึง และมีต้นจามที่ออกดอกสีแดง สีส้ม เยอะมากส่วนคำว่านา ก็คือไร่นาของชาวบ้านในบริเวณนั้น จึงสรุปได้ว่าเป็นเหตุผลในการตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบึงนาคาน”

4.2 การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้น หลังจากกิจกรรมการลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อค้นหาความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของตำบลศรีเทพ แล้วจึงได้จัดโครงการอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในตำบลศรีเทพ จากนั้นได้ดำเนินการวิเคราะห์ SWOT ร่วมกันเพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในชุมชนเพื่อวิเคราะห์ และสังเคราะห์ให้ได้แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้ขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวคิดของ ญัฐพัชร มณีโรจน์ (2560 : 32) เพื่อให้ได้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

4.2.1 ศึกษาความเป็นไปได้เบื้องต้น โดยการสำรวจ ประเมินศักยภาพเบื้องต้น ด้วยการใช้องค์ประกอบของ Dick man ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ในชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีแหล่งท่องเที่ยวทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทกิจกรรม และอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1) วัดโพธิ์ทอง ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านนาตะกวด ซึ่งวัดมีสิ่งดึงดูดใจในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม มีจุดเด่นคือ สถาปัตยกรรมการก่อสร้างที่มีความสวยงามอลังการน่าเกรงขามและน่าเชื่อถือศรัทธา มีเส้นทางเดินทางโดยรถยนต์ที่มีความสะดวกมาก มีกิจกรรมภายในวัดหลากหลาย ที่สำคัญคือ มีการประกอบพิธีกรรมไหว้ครุที่สร้างความน่าศรัทธาแก่ผู้มากราบไหว้และเที่ยวชม ในชุมชนตำบลศรีเทพมีสถานที่พักแรมไว้บริการนักท่องเที่ยวอย่างพอเพียง รวมถึงภายในอำเภอศรีเทพซึ่งมีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลมีระยะห่างเพียง 19 กิโลเมตร ประกอบกับภายในวัดโพธิ์ทองมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการนักท่องเที่ยวอีกด้วย

2) ตลาดนวัตวิถี ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านศรีเทพน้อย เปิดดำเนินการจำหน่ายในวันอาทิตย์ โดยให้ชุมชนในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียงนำสินค้าอุปโภคและบริโภคมาจำหน่าย หากพิจารณาตามเกณฑ์พบว่า ตลาดนวัตวิถีย่านบ้านศรีเทพน้อยมีสิ่งดึงดูดใจ คือ มีสินค้าชุมชนที่เป็นท้องถิ่นเฉพาะ มีการตกแต่งสถานที่ให้สะอาดสวยงาม และทำเป็นจุดเช็คอินเพื่อการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เป็นพาหนะในการเดินทางมีเส้นทางเดินรถที่เข้าถึงง่าย มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนในวันสำคัญ มีที่พักภายในตำบลอย่างพอเพียง และมีสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร

3) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านบึงนาจาน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาปรับใช้ในการเกษตรแบบผสมผสาน สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว คือ มีการเปิดให้เข้าชมงานฝีมือของชาวบ้าน และมีการจำหน่ายสินค้าอีกด้วย เช่น การเข้าชมและเรียนรู้การทอเสื่อกก การจักสานหมวก การนวดแผนไทยการเลี้ยงปลาตก กบ เป็ด ปลูกผลไม้ยืนต้น ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกข้าว อ้อย และอื่น ๆ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางได้อย่างสะดวกสบาย กิจกรรมการท่องเที่ยวมีหลากหลายมีความน่าสนใจทั้งที่ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และได้ทำกิจกรรมเองด้วย ส่วนที่พักมีรีสอร์ตบริการนักท่องเที่ยวอยู่ไม่ไกล และสิ่งอำนวยความสะดวกมีบริการนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ซึ่งในศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีครัวพอเพียงไว้สำหรับนักท่องเที่ยวที่สั่งจองมาล่วงหน้า หรือสำหรับการประกอบอาหารนั้น ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวไปเก็บผักตามฤดูกาลตามความประสงค์มาปรุงอาหารได้ตามใจชอบ ซึ่งก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม

4) วัดบึงศรีเทพรัตนาราม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง เป็นศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน มีพระพุทธรูปอุโบสถ ปัจจุบันได้จัดให้วัดศรีเทพรัตนารามเป็นศูนย์เรียนรู้ทางวัฒนธรรม เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน ภายในมีการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน วิถีชีวิตชุมชน มีสระน้ำภายในวัดให้มีการเลี้ยงปลาเป็นเขตอภัยทาน โดยในปี พ.ศ. 2552 มีหน่วยงานของวัฒนธรรมอำเภอกับวัฒนธรรมจังหวัด ร่วมกับเจ้าอาวาสวัด และชุมชนก่อตั้งขึ้นมา โดยนำเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านตามวิถีชุมชนมาบริจาค มีทั้งวัตถุโบราณ เครื่องบดยา เครื่องปั้นดินเผา กระเบื้อง ก่าไผ่สำริด เครื่องประดับสำริด เครื่องสีข้าว กระบุง ตะกร้า เครื่องจักสานต่าง ๆ ที่ชาวบ้านเคยใช้ในอดีตมาจัดแสดงไว้ภายในวัดนี้

5) การละเล่นผีนางควาย เป็นกิจกรรมตามแบบวิถีชุมชนที่มีการละเล่นสืบต่อกันมายาวนาน โดยการใช้สถานที่เล่นต้องมีบริเวณกว้าง อยู่กลางแจ้ง เวลาที่เล่นมักจะเล่นในตอนกลางคืน ในช่วงเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น สิ่งที่ใช้ในการประกอบการละเล่นคือ หัวกะโหลกกระบือ 2 ตัว ไม้หลักดำเสา 2 ต้น ไม้พาดระหว่างเสา 2 ต้น ใช้สำหรับผูกกะโหลกหัวกระบือ การละเล่นนี้ต้องมีเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย หมาก พลุ บุหรี่ จำนวน 2 ชุด และเทียน 4 เล่ม จะต้องเตรียมขันใส่น้ำไว้รดหัวกะโหลกกระบือ การละเล่นนี้มักนิยมเล่นในหมู่ผู้หญิง

6) การละเล่นนางสุม สถานที่ใช้ในการละเล่นเป็นลานกว้าง ที่ใดก็ได้ มักนิยมเล่นในเวลากลางคืนในช่วงเทศกาลสงกรานต์ โดยมีอุปกรณ์ในการเล่น คือ สุ่ม เครื่องมือจับปลา และต้องมีเครื่องเซ่นไหว้ เช่นกัน ประกอบด้วย หมาก 4 คำ เทียน 2 เล่ม ขันน้ำ 1 ขัน ผ้าผูกสุ่ม โทน และ

ระหว่างเล่นก็จะมีเสียงโห่ร้องจากผู้เข้าชม และให้ผู้หญิงเล่น ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในการนำการเล่น คือ ปรานัญชาชาวบ้าน นางปรงศรี กลิ่นเทศ ปัจจุบันเป็นข้าราชการเกษียณอายุราชการแล้ว

7) การเล่นรำไท่น เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งซึ่งใช้สถานที่เล่นเป็นลานกว้าง อาจเป็น ลานวัดก็ได้ ช่วงเวลาที่เล่นก็เป็นเวลากลางคืนเช่นกัน อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นประกอบด้วย ไท่น ปี่ ซ้อง ผู้เล่นเป็นหนุ่มสาวหรือกลุ่มผู้สูงอายุ วิธีการเล่นแบ่งเป็นฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง ฝ่ายชายจะ ร้องเพลงพวงมาลัย เมื่อฝ่ายชายร้องเพลงจบ จะชวนฝ่ายหญิงออกรำไท่น พอรำไปได้สักพักฝ่าย หญิงจะร้องเพลงพวงมาลัยแก้กลับ พอเพลงจบทั้งสองฝ่ายก็จะชวนกันรำไท่น เป็นการเล่นที่อาจ มีการเกี่ยวพาราสี การกระเช้าเข้าเหย้าก่อให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริง นอกจากนี้ก็ยังมีการเล่น อื่น ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวิถีชีวิตวัฒนธรรมพื้นบ้านในตำบลศรีเทพ คือ การเล่นเป๊ตเต๋เข้า การร้องเพลงพื้นบ้าน การเล่นสะบ้า การวิ่งวัว การเล่นโพงพาง การละเล่นผีนางดั่ง การละเล่นผีนาง สาก การละเล่นลิงลม การละเล่นผีนางช้าง

8) กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนต่าง ๆ ที่พบในตำบลศรีเทพพบว่า มีกลุ่มถักเปดญวน กลุ่มผลิตภัณฑ์จากต้นกก กลุ่มจักสานไม้ไผ่ อยู่ที่บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6 นอกจากนี้กลุ่มจักสานไม้ ไผ่ ก็ยังพบที่หมู่ 14 บ้านคลองมะกอกด้วย ในการทำการค้าระยะดมสมอง ยังมีกลุ่มทำสมุนไพร การ แปรรูปอาหารจากปลา เป็นปลาร้า ปลาแดดเดียว การทำการเกษตรอินทรีย์ การปลูกมะเขือเทศ อีก ด้วย

4.2.2 สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยวและให้ข้อมูลการท่องเที่ยวโดย ชุมชนให้สมาชิกในชุมชนได้พิจารณา เป็นการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงบวก และ เชิงลบโดยนำเสนอต่อผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เจ้าของภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สมาชิกในชุมชน และกลุ่มผู้สนใจ เป็นขั้นตอนแรกของการมีส่วนร่วม การจัดการท่องเที่ยว

โดยผู้วิจัยได้จัดโครงการการประชุมเชิงปฏิบัติการการศึกษาศักยภาพของแหล่ง ท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ในวันที่ 24-26 สิงหาคม 2563 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การหาแนวทางในการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพเพื่อรองรับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก และ การอบรมเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม กับการจัดการท่องเที่ยว โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ องค์ภคราฐรัฐ ผู้นำชุมชนทั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ตำบลศรีเทพ ผู้แทนหมู่บ้านจำนวน 16 หมู่บ้าน โดยการทำวิทยากรบรรยายในหัวข้อดังกล่าว

พบว่ามีการตอบรับจากชุมชนให้ความร่วมมือในการเข้าอบรมรับฟังเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนเป็นอย่างดี

รูปที่ 4-42 ผู้นำชุมชนเข้าร่วมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคเช้า

รูปที่ 4-43 ผู้นำชุมชนเข้าร่วมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคบ่าย

4.2.3 ศักยภาพชุมชน และความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เจ้าของภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สมาชิกในชุมชน กลุ่มสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ร่วมกันสำรวจและศึกษาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างละเอียด

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินโครงการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการทรัพยากรท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ในวันที่ 31 สิงหาคม 2563 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน ศักยภาพชุมชน และรวมไปถึงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักปราชญ์ ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ผู้แทนหมู่บ้าน และผู้สนใจ จำนวน 16 หมู่บ้าน โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้ความรู้ สำรวจศักยภาพการท่องเที่ยว สำรวจศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนศรีเทพ พบว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการ ได้ให้ความสนใจร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างดี มีการแสดงความคิดเห็นกลุ่มเสนอทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน กิจกรรม การละเล่นพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการให้สมาชิกโครงการจัดการฉบับที่รายละเอียดไว้ ประกอบไปด้วย ในชุมชนมีทรัพยากรท่องเที่ยว 4 แห่ง มีภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ และมีกิจกรรมการเชื่อมโยงมนุษยสัมพันธ์ในชุมชนเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป

รูปที่ 4-44 ผู้นำชุมชนและผู้สนใจร่วมนำเสนอทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน

รูปที่ 4-45 การนำเสนอศักยภาพชุมชน และความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยว

4.2.4 วิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษาศักยภาพร่วมกัน นำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมได้จากการลงพื้นที่ คำบอกเล่า และการสังเกตมาวิเคราะห์ศักยภาพ โดยใช้ SWOT Analysis วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เห็น ศักยภาพของชุมชน ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค โดยใช้เทคนิค TOWs Matrix กำหนดแนวทางในการพัฒนาหรือกลยุทธ์ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จำแนกเป็น 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์ป้องกัน กลยุทธ์เชิงแก้ไข และ กลยุทธ์เชิงรับ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนตำบลศรีเทพมาวิเคราะห์ SWOT ร่วมกัน (Focus Group) เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน รอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จุดแข็ง (Strengths) ในชุมชนมีทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งที่เป็นศาสนสถาน คือวัดโพธิ์ทองที่มีความสวยงาม มีซุ้มประตูทางเข้าที่โอ่อ่าอลังการ เป็นสถาปัตยกรรมที่ไม่เหมือนวัดอื่น ๆ ทั่วไป นอกจากนี้ยังมีวัดบึงศรีเทพรัตนาราม ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน มีประเพณีไหว้เจ้าพ่อศรีเทพ การละเล่นนางสุม การละเล่นนางควาย การละเล่นรำไท่น มีวิถีชีวิตที่

เป็นเอกลักษณ์ มีอาหารที่เป็นลักษณะเฉพาะพื้นถิ่นที่ยังไม่พบเห็นที่ใด คือ ขนมลูกโคโยนเข้ากอ ไข่ แกงฮั้ว ข้าว จ่อมเจม และอื่น ๆ นับว่าเป็นจุดแข็งที่ชุมชนศรีเทพมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความได้เปรียบทางการท่องเที่ยว

2) จุดอ่อน (Weaknesses) ชาวบ้านในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว ผลกระทบทางลบทางบวกทางการท่องเที่ยว การเป็นเจ้าของที่ดี ยังไม่มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และชุมชนยังไม่ได้มีการรวมกลุ่มการท่องเที่ยวที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางใด

3) โอกาส (Opportunities) การสนับสนุนจากภาครัฐบาลยังไม่มี ความชัดเจนจากหน่วยงานใด ที่จะมาช่วยพัฒนาขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนมากนัก มีบางครั้งที่ได้รับการจัดโครงการให้ไปศึกษาดูงานพื้นที่ข้างเคียงหรืออื่น ๆ เช่น หมู่บ้านโฮมสเตย์เสลียงแห้ง แต่ก็เป็นเพียงแค่ผู้นำชุมชนเท่านั้นที่ได้เดินทางไปศึกษาดูงาน และพอเข้าใจ หากมีการสนับสนุนจากภาครัฐมากยิ่งขึ้นก็จะก่อให้เกิดโอกาสการพัฒนาที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มมากยิ่งขึ้น

4) อุปสรรค (Threats) ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน อย่างยั่งยืน ไม่มีความรู้ด้านการทำโฮมสเตย์ซึ่งเคยมีบางหมู่บ้านที่มีความพร้อมแต่ยังไม่ได้มีการส่งเสริมหรือไม่มีโอกาสได้จัดทำกันอย่างจริงจัง จึงทำให้ต้องชะงักไปก่อน

4.2.5 พัฒนาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว นำผลการศึกษาศักยภาพมาดำเนินการในแต่ละประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของการท่องเที่ยวที่ประกอบไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน การพัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจท้องถิ่น การส่งเสริมวัฒนธรรม รักษาสิ่งแวดล้อม การบริการและความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ทรัพยากรบุคคล และด้านอื่น ๆ ที่พบจากการศึกษา ด้านใดมีคะแนนน้อยก็พัฒนาด้านนั้นให้สมบูรณ์ เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นมาตรฐาน และแหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพข้างต้นมาศึกษา จึงได้จัดโครงการการประชุมเชิงปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ในวันที่ 15-17 ตุลาคม 2563 เพื่อดำเนินการศึกษามีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพให้มีศักยภาพ ตามประเด็น ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน การพัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจท้องถิ่น การส่งเสริม

วัฒนธรรม รักษาสิ่งแวดล้อม การบริการและความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ทรัพยากรบุคคล พบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และการรักษาสิ่งแวดล้อม ยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน จึงได้จัดให้มีกระบวนการอบรมให้ความรู้ประชาชนในชุมชนศรีเทพ ซึ่งส่งตัวแทน ผู้นำชุมชน ผู้สนใจ ประชาชนชาวบ้าน มาทำความเข้าใจ พบว่ามีความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้น ประชาชนจากกลุ่มผู้สนใจ 16 หมู่บ้าน ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

รูปที่ 4-46 วิทยากรบรรยายการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว

รูปที่ 4-47 วิทยากรบรรยายการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว

รูปที่ 4-48 ผู้เข้าร่วมอบรมโครงการการประชุมเชิงปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของชุมชน

รูปที่ 4-49 ผู้เข้าร่วมอบรมร่วมแสดงความคิดเห็นการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว

4.2.6 ผู้วิจัยได้ให้ผู้เข้าร่วมโครงการร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ นโยบาย และกฎกติกาต่าง ๆ ในการจัดการท่องเที่ยว กำหนดเป้าหมายของการท่องเที่ยวในช่วงเวลาระยะกลางถึงระยะยาว กำหนดขอบเขตที่ชุมชนจะดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวหลักของชุมชนโดยการกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจต้องกำหนดตามความพร้อม และความเป็นไปได้ตามศักยภาพของชุมชน

รูปที่ 4-50 ผู้เข้าร่วมอบรมทำกิจกรรมไฟกัสดกรูปโดยความร่วมมือของชุมชนอย่างยั่งยืน

รูปที่ 4-51 ผู้เข้าร่วมอบรมทำกิจกรรมไฟกัสดกรูปโดยความร่วมมือของชุมชนอย่างยั่งยืน

4.2.7 ขั้นตอนนี้ชุมชนต้องมีการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว จัดตั้งองค์กรกลางในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน อำนวยความสะดวกและประสานงานระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มสมาชิกที่จัดการท่องเที่ยว บางครั้งอาจจะเป็นกลุ่มหน่วยงานที่มีอยู่ แต่อาจจะกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มเติม มีบทบาทในการบริหารการท่องเที่ยว เริ่มต้นสมาชิกในชุมชนเข้ามาร่วมกันกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยว ราคาค่าบริการ การจัดสรรผลประโยชน์สู่ชาวบ้านและชุมชน โดยทุก ๆ ขั้นตอนต้องมีความชัดเจน โปร่งใสและตรวจสอบได้ รวมถึงการออกกฎ กติกา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งชุมชนตำบลศรีเทพ ยังไม่ได้มีการบริหารจัดการในรูปแบบดังกล่าวที่มีเครือข่ายการประสานความร่วมมืออย่างชัดเจน

4.2.8 จัดทำโปรแกรมเส้นทาง และกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน นำเสนอโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของตนเอง เน้นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวได้ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของภูมิปัญญากับนักท่องเที่ยว ผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงจำนวนวันของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว กิจกรรมตามช่วงวัยและความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยการออกแบบโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ของชุมชน รวมถึงการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ

รูปที่ 4-52 ผู้เข้าร่วมอบรมจัดกิจกรรมกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว

รูปที่ 4-53 ผู้เข้าร่วมอบรมนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน

รูปที่ 4-54 ผู้เข้าร่วมอบรมและผู้ใหญ่บ้านร่วมนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน

4.2.9 ทดลองและประเมินผลโปรแกรมเส้นทาง และกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ทดสอบความพร้อมการจัดการท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้าน โดยการทดสอบอาจใช้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นอาสาสมัครเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อทดสอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เมื่อทดสอบเสร็จสิ้นก็จัดเวทีสะท้อนผลของการจัดการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การต้อนรับขับสู้ และการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว การเข้าถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ประสานงานของการท่องเที่ยว บุคคลที่ทำหน้าที่ผู้ถ่ายทอดความรู้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว และคุณค่าของการท่องเที่ยวเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวเสียไป นอกจากนี้นักท่องเที่ยวแล้วควรมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวจากภายนอก สมาชิกในชุมชน และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แสดงข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อนำความคิดเห็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้จัดโครงการการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนรอบอุทยานศรีเทพในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2563 มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยว และกำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการมีนักท่องเที่ยวอาสาสมัคร นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว มาทดลองแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจัดกิจกรรมและเชิญนักปราชญ์ชุมชนมาให้ความรู้ ผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งท่องเที่ยวไว้ จำลองเส้นทางท่องเที่ยว จากนั้นให้นักท่องเที่ยว นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นความพึงพอใจของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดให้มีแหล่งท่องเที่ยว 4 แห่ง ใช้เวลา 1 วัน คือ

เวลา 09.00 น.

นักท่องเที่ยวเดินทางถึงศูนย์การเรียนรู้บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 6 บ้านบึงนาจาน เป็นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาปรับใช้ในการเกษตรแบบผสมผสาน เข้าชมและเรียนรู้การทอเสื่อกก การจักสานหมวก การนวดแผนไทย กิจกรรมการตกปลา

เวลา 11.00 น.

เดินทางเข้าชมตลาดนัดวิถี หมู่ที่ 5 บ้านศรีเทพน้อย รับชมและเลือกซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคจากชุมชนในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียง ในตลาดนัดวิถีมีจุดเช็คอินเพื่อการท่องเที่ยว

	มีอาหารพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์มาจำหน่าย เช่น ขนมลูกโดนโยน เข้าก๋อไผ่ ขนมไทยโบราณ ขนมข้าวโป่งงาดำ แกงฮั้วเหี่ยว และผักพื้นบ้านนานาชนิด
เวลา 12.00 น.	พักรับประทานอาหารพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เช่น แกงฮั้วเหี่ยว จ่อมเจิม ส้มตำพื้นบ้าน
เวลา 13.30 น.	สักการะเจ้าพ่อศรีเทพ ณ ศาลเจ้าพ่อศรีเทพ หมู่บ้านศรีเทพน้อย ซึ่งเป็นศาลเจ้าพ่อดั้งเดิมที่ใช้ในพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อในประเพณี บวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ (วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3)
เวลา 14.00 น.	เดินทางไปสักการะหลวงพ่อกินเซียว ณ วัดโพธิ์ทอง ชมซุ้มประตูปะตูที่มีความสวยงามเกรงขาม มีความอลังการ และเข้าเที่ยวชมประติกรรมสิ่งก่อสร้างภายในซุ้มประตูปะตู เทียวชมศูนย์จำหน่ายสินค้าที่ระลึกภายในวัด
เวลา 15.30 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

รูปที่ 4-55 ผู้ใหญ่แก้ว ลูกวงศ์ ต้อนรับทีมนักท่องเที่ยว เข้าสู่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

รูปที่ 4-56 นักท่องเที่ยวเข้าชมนาข้าวและสวนผสมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

รูปที่ 4-57 กิจกรรมนวดแผนไทยในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

รูปที่ 4-58 การทำหมวก กระเป๋า ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

รูปที่ 4-59 การทอเสื่อกก ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

รูปที่ 4-60 การทอเสื่อกก ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

รูปที่ 4-61 การทอเสื่อกก ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

รูปที่ 4-62 จุดเช็คอินตลาดนวัตวิถี

รูปที่ 4-63 กิจกรรมการเล่นไม้โยกเยก ตลาดนวัตวิถี

รูปที่ 4-64 สินค้าจำหน่าย ตลาดนัดวิถี

รูปที่ 4-65 การสาธิตการตำข้าวเม่าขาว-ข้าวเม่าดำ ตลาดนัดวิถี

รูปที่ 4-66 ผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยวทดลองทอดขนมลูกไคโยนเข้าก๋วยเตี๋ยว ตลาดนัดวิถี

รูปที่ 4-67 ขนมโบราณของชาวบ้านชุมชน ตลาดนัดวิถี

รูปที่ 4-68 สักการะเจ้าพ่อศรีเทพ ณ ศาลเจ้าพ่อศรีเทพ ในหมู่บ้านศรีเทพน้อย

รูปที่ 4-69 ชุ่มประตู่ทางเข้าวัดโพธิ์ทอง

รูปที่ 4-70 กิจกรรมความเชื่อการโยนเหรียญ วัดโพธิ์ทอง

รูปที่ 4-71 ผู้เชี่ยวชาญทำกิจกรรมโยนเหรียญ ณ วัดโพธิ์ทอง

รูปที่ 4-72 นักท่องเที่ยว นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ ถ่ายภาพร่วมกัน ณ วัดโพธิ์ทอง

4.3 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของชุมชนในตำบลศรีเทพ ได้รับความอนุเคราะห์จาก นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจตามความสมัครใจมาทดสอบทรัพยากรท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ของ ญัฐพัชร มณีโรจน์ (2560 : 32-35) ต่อนั้น มีข้อเสนอแนะทางการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยว นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญในด้าน 1) การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งระบบ นำข้อเสนอแนะจากการทดลองท่องเที่ยวมาพัฒนา 2) จัดโปรแกรมการส่งเสริมการตลาด และการสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) การติดตาม และประเมินผล มีข้อเสนอแนะจากการนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และนักท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

4.3.1 การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว อาทิ การใช้ประโยชน์จากไฟและการปลูกทดแทน

2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการจัดการของผู้นำในชุมชน ผู้นำชุมชนมีทั้งภาวะผู้บริหารและภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีกระบวนการทำงาน อันได้แก่ การวางแผน การจัดโครงสร้าง

กลุ่มหรือทีม การนำ และการติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นกระบวนการแบบมีส่วนร่วมอันก่อให้เกิดการพัฒนาในเชิงรุกและก้าวหน้ายุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง

3) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยความมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์แบบบูรณาการการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการยอมรับ เข้าใจในเป้าหมายร่วมกัน นำมาซึ่งความร่วมมือในการทำงาน แต่ทั้งนี้กำลังหลักของชุมชนคือวัยสูงอายุผู้ที่มีประสบการณ์ มีเรื่องเล่าและเชี่ยวชาญด้านงานหัตถกรรม การเกษตร หากสามารถนำคนทุกช่วงวัยมาร่วมสร้างสรรค์การท่องเที่ยวชุมชนได้จะช่วยยกระดับการพัฒนา

4) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ชุมชนตำบลศรีเทพเป็นชุมชนที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยความสงบ เรียบง่ายมาอย่างยาวนาน แต่แนวโน้มในอนาคตเมื่ออุทยานศรีเทพได้รับส่งเสริมการเป็นมรดกโลกการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตจะเกิดขึ้นจากการเป็นชุมชนรายล้อมแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก ทั้งนี้ชุมชนยังไม่มีแนวคิดด้านการตลาด 4.0 ซึ่งจะตอบโจทย์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวได้ดี ดังนั้นนับเป็นจุดอ่อนสำคัญอันต้องผสานความช่วยเหลือและความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมพัฒนา

4.3.2 การพัฒนาตลาดนัดวิถี

1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม ต้องมีแนวทางในการสร้างสรรค์ไม่ให้เกิดขยะจากการบริโภคในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ การใช้ภาชนะที่เป็นธรรมชาติ การนำภาชนะธรรมชาติที่ใช้แล้วสร้างคุณค่าใหม่ เช่น กระบอกไม้บรจเครื่องดื่ม หลังจากใช้แล้ว นำมาสร้างสรรค์เป็นกระถางต้นไม้หรืองานศิลปะที่ให้คุณค่าทางใจ เป็นต้น

2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการจัดการของผู้ในชุมชน ผู้นำมีวิสัยทัศน์ มีความเสียสละ และมีกระบวนการการทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งหากเต็มเต็มองค์ความรู้ให้กับผู้นำและทีมงานอย่างต่อเนื่อง ชุมชนจะเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

3) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกของชุมชนมีความร่วมมือและมีศักยภาพต่อการพัฒนาชุมชน เพียงแต่ต้องมีการสื่อสารที่ชัดเจนในเป้าหมาย และแบ่งงานกันอย่างชัดเจน จากนั้นให้พัฒนาแต่ละทีมเพื่อเสริมความแข็งแกร่งให้กับชุมชน

4) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ชุมชนต้องพัฒนาทีมการตลาด โดยอาจต้องนำคนรุ่นใหม่ในชุมชนที่มีการศึกษามาช่วยจัดการการตลาด 4.0

4.3.3 การพัฒนาการท่องเที่ยววัดโพธิ์ทอง

1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม ต้องวางแผนด้านการจัดการขยะ หากมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในอนาคต การลดปริมาณยานพาหนะที่จะเข้าสู่วัดทั้งนี้อาจจะต้องใช้บริการรถไฟฟ้า เป็นต้น

2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการจัดการของผู้ในชุมชน ต้องวางแผนเพื่อสร้างความศรัทธาและกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในวัด และรูปแบบการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เช่น การบูชาพระด้วยดอกไม้ บายศรีที่ประดิษฐ์ขึ้นจากคนในชุมชน เป็นต้น

3) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องส่งเสริมให้มีภาคีเครือข่ายประจำเพื่อความสนุก การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเสริมสร้างบรรยากาศอันเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว

4) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ด้วยวัดเป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธา ดังนั้นเมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นในอนาคตประกอบกับสถานการณ์โรคภัย การจัดการด้านการตลาดจึงจำเป็นต้องส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของโรคระบาด ซึ่งการตลาดดิจิทัลนั้นสำคัญอย่างยิ่งและสอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวปัจจุบัน

ในขั้นตอนสุดท้าย เป็นการติดตาม และประเมินผล ชุมชนตำบลศรีเทพ ต้องทำตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยอาจทำเป็นแบบสอบถาม การซักถามพูดคุย การสังเกตนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว และสรุปประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไว้ และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความพร้อมเป็นแหล่งสร้างการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับนักท่องเที่ยว จึงจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และเพื่อศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 จากการศึกษาศึกษาประวัติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพของหมู่บ้านจำนวน 16 หมู่บ้าน ในตำบลศรีเทพ นั้น ในด้านของประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านมีทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม และมีผู้ที่อพยพมาจากแหล่งอื่นจากคำบอกเล่าของชาวบ้านโดยส่วนใหญ่เดินทางมาอยู่อาศัยจากพื้นที่ทางอีสานจึงมีสำเนียงการพูดทั้งภาษาไทยภาคกลาง และภาษาอีสานผสมกัน เนื่องจากมีผู้คนเดินทางติดต่อค้าขาย ประกอบกับ นักวิชาการเชื่อว่าเมืองศรีเทพน่าจะเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภูมิภาคนี้ โดยเป็นเมืองที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างเมืองโบราณในกลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก กับเมืองโบราณในที่ราบสูงโคราช เนื่องจากมีแนวเทือกเขากั้นระหว่าง 2 ภูมิภาคนี้ ผู้เดินทางติดต่อค้าขายจึงใช้เมืองศรีเทพเป็นจุดแวะพักสินค้าก่อนที่จะเดินทางข้ามช่องเขา (กรมศิลปากร 2550 อ้างใน สถาพร เทียงธรรม 2554 : 67) จึงพอจะสรุปได้ว่าผู้คนที่มาอาศัยอยู่อาจจะเห็นว่ามีแหล่งทรัพยากรอาหาร พื้นที่เหมาะสม จึงได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี่ ด้วยเหตุที่มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านตำบลศรีเทพ จึงทำให้มีวิถีชีวิตมีความเกี่ยวเนื่องกับการทำการเกษตร ชาวบ้านจึงมีอาชีพทำนา ทำไร่ การทำสวนผสม การแปรรูปปลาเป็นการทำปลาร้า การทำปลาแดดเดียว ในชุมชน

ส่วนวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนตำบลศรีเทพนั้น มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในพิธีกรรมดั้งเดิมโบราณ จนก่อให้เกิดเป็นประเพณีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านมี

ความเคารพศรัทธาเจ้าพ่อศรีเทพ ซึ่งเชื่อกันว่าเจ้าพ่อศรีเทพเป็นเจ้าเมืองศรีเทพโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ราว 700 ปี ก่อนที่จะถูกทิ้งร้างไปโดยไม่ทราบสาเหตุ และกลายเป็นมรดกวัฒนธรรมสำหรับคนรุ่นหลัง (กรมศิลปากร 2550 อ้างใน สถาพร เทียงธรรม 2554 : 67) เมื่อใครมีเรื่องทุกข์ใจ หรือจะประกอบอาชีพอะไร ที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ ก็จะมาขอพรเจ้าพ่อศรีเทพให้ค้าขายดี อยู่เย็นเป็นสุข ให้อุดรปลอดภัย แต่เดิมมีพิธีบวงสรวงกันเพียงแค่ชาวบ้าน ต่อมาได้มีการจัดให้เป็นประเพณีที่ใหญ่ขึ้น เพราะชาวบ้านมีแรงศรัทธามากขึ้น และมีคนให้ความเคารพนับถือศรัทธากันในวงกว้างขึ้น นอกจากนี้ยังพบกิจกรรมการละเล่นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่ออีกมาก เช่น การละเล่นนางสุม การละเล่นนางควาย การสวดคาถาปลาช่อน เป็นต้น สอดคล้องกับ สถาพร เทียงธรรม (2554 : 96) กล่าวว่าประชาชนในท้องถิ่นยังคงเชื่อในเรื่องพลังของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพที่ปกปักรักษาเมืองศรีเทพ เห็นได้จากการเคารพนับถือ “เจ้าพ่อศรีเทพ” ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นเชื่อว่าเป็นผู้ครองเมืองศรีเทพในอดีต ความเชื่อนี้ได้แพร่ไปสู่ผู้คนภายนอกพื้นที่ด้วยเช่นกัน ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี จะมีพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ โดยใช้เครื่องสักการะประกอบด้วยอาหารคาวหวาน ผลไม้ และบายศรีมาบวงสรวง นอกจากนี้ยังมีประชาชนหลายกลุ่มที่ให้ความเคารพโบราณสถานภายในเมืองศรีเทพ เนื่องจากเห็นว่าโบราณสถานเหล่านั้นยังคงเป็นศาสนสถาน และยังคงความศักดิ์สิทธิ์ทั้งที่เป็นศาสนาพุทธและฮินดู และต้องการที่จะประกอบกิจกรรมตามความเชื่ออยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้สึกที่ยังฝังรากลึกอยู่ในกลุ่มคนที่มีความผูกพันกับเมืองศรีเทพ

สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชนอีกประการหนึ่งที่พบจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของหมู่บ้านในตำบลศรีเทพ จะสังเกตได้ว่าการตั้งชื่อหมู่บ้านนั้นได้ตั้งชื่อมาจากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาจากผู้อาวุโสในชุมชนว่า บ้านนาตะกวดที่มีจำนวน 5 หมู่บ้านนั้น บ้างก็แยกออกไปตั้งชื่อใหม่ บ้างก็ยังใช้ชื่อนาตะกวดเดิมจำนวน 3 หมู่บ้าน จากคำบอกเล่าที่ว่าที่มาของชื่อหมู่บ้านอาจตั้งจากพื้นที่บริเวณหมู่บ้านนาตะกวดนั้นเป็นพื้นที่นา มีสายน้ำไหลผ่านมาแล้วหยุดอยู่แค่หมู่บ้านนาตะกวด จึงเรียกหมู่บ้าน “นาตะกวด” หรืออีกนัยหนึ่ง เล่าว่า มีผู้คนมาขุดค้นหาเครื่องรางของขลัง หรือของมีค่าในชุมชน ซึ่งเข้าใจว่าบริเวณบ้านนาตะกวดมีตะกวดมาก จึงเรียกว่า “บ้านนาตะกวด” และข้อสังเกตที่พบอีกประการหนึ่งคือ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลศรีเทพมีความผูกพันกับพื้นที่ บรรพบุรุษจึงได้ตั้งชื่อสกุลของตนเองโดยมีคำนำหน้าว่า “ตะกวด” แล้วตามด้วยคำอื่น ๆ มากกว่า 20 ชื่อ ซึ่งการใช้นามสกุลที่บ่งบอกถึงพื้นที่ที่อาศัยอยู่นั้นจะสร้างความ

ภาคภูมิใจให้กับชาวบ้าน อาจก่อให้เกิดผลดีทางการท่องเที่ยวในด้านประวัติศาสตร์บอกเล่า การอนุรักษ์หวงแหนประวัติศาสตร์ของตน และการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของตนเอง อันนับว่าเป็นจุดแข็งประการหนึ่งอีกด้วย

5.1.2 การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ พบว่าทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนตำบลศรีเทพไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีแต่แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ คือ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานภาค แต่ชุมชนมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ แยกประเภทได้เป็น

1) ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ ประเพณีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ ที่มีชื่อเสียงของตำบล และระดับจังหวัด ในพิธีการประกอบด้วย ขบวนแห่ข้าวต้มมัดใหญ่ ขบวนแห่ธิดาเจ้าพ่อศรีเทพ การเล่นรำไท่นถวายเจ้าพ่อศรีเทพ การละเล่นนางสุม การเล่นผีนางควาย

2) ทรัพยากรท่องเที่ยวทางศาสนา มีศาสนสถาน วัดโพธิ์ทอง วัดศรีเทพรัตนาราม

3) ทรัพยากรทางด้านภูมิปัญญา มีภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มต่าง ๆ เช่น การทอเสื่อกก การจักสาน การทำเครื่องนอน

4) ทรัพยากรทางด้านอาหารประจำถิ่น ซึ่งอาหารประจำท้องถิ่นมีอัตลักษณ์เฉพาะชุมชน เป็นอาหารพื้นบ้านที่มีลักษณะเด่นแตกต่างจากพื้นที่อื่น คือ ขนมข้าวโป่งงาดำ ปลาข้าวสับทรงเครื่อง แกงอีเหี่ยว แกงหัวเอื้อง จ่อมเจิม ขนมลูกโคโยนเข้ากอไผ่

5) แหล่งจำหน่ายสินค้าชุมชน เป็นซุ้มตลาดนัดวิถีที่หมู่บ้านศรีเทพน้อย หมู่ที่ 5 มีการจำหน่ายเครื่องอุปโภค บริโภคในท้องถิ่น จัดขึ้นในวันอาทิตย์

พบว่าทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวมาก จากการพัฒนาตามขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แล้วดำเนินการวิเคราะห์ SWOT ร่วมกันกับชุมชน (Focus Group) เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จุดแข็ง (Strengths) ในชุมชนมีทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งที่เป็นศาสนสถาน คือวัดโพธิ์ทองที่มีความสวยงาม มีซุ้มประตูทางเข้าที่โอ่อ่าอลังการ เป็นสถาปัตยกรรมที่ไม่เหมือนวัดอื่น ๆ ทั่วไป นอกจากนี้ยังมีวัดบึงศรีเทพรัตนาราม ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน มีประเพณีไหว้เจ้าพ่อศรีเทพ การละเล่นนางสุม การละเล่นนางควาย การละเล่นรำไท่น มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ มีอาหารที่เป็นลักษณะเฉพาะพื้นถิ่นที่ยังไม่พบเห็นที่ใด คือ ขนมลูกโคโยนเข้ากอ

ไผ่ แกงฮั้วเหี่ยว จ่อมเจิม และอื่น ๆ นับว่าเป็นจุดแข็งที่ชุมชนศรีเทพมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความได้เปรียบทางการท่องเที่ยว

2) จุดอ่อน (Weaknesses) ชาวบ้านในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว ผลกระทบทางลบทางบวกทางการท่องเที่ยว การเป็นเจ้าของที่ดี ยังไม่มีมีคฤหาสน์ที่ท้องถิ่น และชุมชนยังไม่ได้มีการรวมกลุ่มการท่องเที่ยวที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางใด

3) โอกาส (Opportunities) การสนับสนุนจากภาครัฐบาลยังไม่มีมีความชัดเจนจากหน่วยงานใด ที่จะมาช่วยพัฒนาขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนมากนัก มีบางครั้งที่ได้รับการจัดโครงการให้ไปศึกษาดูงานพื้นที่ข้างเคียงหรืออื่น ๆ เช่น หมู่บ้านโฮมสเตย์เสลียงแห้ง แต่ก็เป็นเพียงแค่ผู้นำชุมชนเท่านั้นที่ได้เดินทางไปศึกษาดูงาน และพอเข้าใจ หากมีการสนับสนุนจากภาครัฐมากยิ่งขึ้นก็จะก่อให้เกิดโอกาสการพัฒนาที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มมากยิ่งขึ้น

4) อุปสรรค (Threats) ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ไม่มีความรู้ด้านการทำโฮมสเตย์ซึ่งเคยมีบางหมู่บ้านที่มีความพร้อมแต่ยังไม่ได้มีการส่งเสริมหรือไม่มีโอกาสได้จัดทำกันอย่างจริงจัง จึงทำให้ต้องชะงักไปก่อน

5.1.3 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
สรุปเป็นประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ดังต่อไปนี้

1) ชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ มีการฟื้นฟูวัฒนธรรม มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจากการตัดต้นไม้ไปมาใส่อาหาร แล้วมีการปลูกทดแทน

2) ผู้นำชุมชนและชาวบ้านมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะก่อให้เกิดการพัฒนาในเชิงรุก และก้าวทันยุคสมัย

3) สิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวในชุมชนมีแนวทางสร้างสรรค์ในการจัดการขยะโดยการนำภาชนะกระบอกไม้ไผ่มาทำเป็นกระถางต้นไม้

4) ผู้นำชุมชนมีความรู้ มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้า มีความเสียสละ หากเติมเต็มความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

5) การจัดกิจกรรมในวัดโพธิ์ทองต้องวางแผนเพื่อสร้างความศรัทธาและกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในวัด และรูปแบบการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เช่น การบูชาพระด้วยดอกไม้บายศรีที่ประดิษฐ์ขึ้นจากคนในชุมชน เป็นต้น

6) กำลังหลักในเรื่องประวัติศาสตร์บอกเล่า ต้องอาศัยกำลังการถ่ายทอดจากผู้อาวุโส หากนำผู้สูงอายุมาช่วยสร้างสรรค์การท่องเที่ยวจะช่วยสร้างสีสันและยกระดับความเชื่อถือศรัทธา

7) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการประชาสัมพันธ์ อาจก่อให้เกิดความแปลกใหม่ต่อชุมชน ซึ่งชาวตำบลศรีเทพอยู่กันอย่างสงบ เมื่ออุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก จะต้องมีแนวคิดด้านการตลาดยุค 4.0 ซึ่งจะตอบโจทย์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

8) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องส่งเสริมให้มีภาคีเครือข่ายประจำเพื่อความสุข การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเสริมสร้างบรรยากาศอันเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนตำบลศรีเทพมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากประกอบไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ศาสนสถาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหารพื้นถิ่น รวมถึงผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะอันเป็นจุดแข็งของชุมชน ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวสร้างความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งด้านที่พัก ร้านอาหาร การเดินทางโดยรถยนต์ที่เข้าถึงง่ายโดยสะดวก ประกอบกับมีกิจกรรมทางประเพณีพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพที่เป็นเอกลักษณ์ สอดคล้องกับ Dickman (1996) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวชุมชนประกอบไปด้วย สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีดี โชติช่วง (2560 : 19) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวประกอบไปด้วย แหล่งท่องเที่ยวต้องมี คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการ มีการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อม มีสิ่งอำนวยความสะดวก / ความปลอดภัย มีสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และปริมาณการท่องเที่ยว

การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว หรือทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาร่วมกันโดยชุมชน จนกระทั่งสังเคราะห์ออกมาแล้วดำเนินการทดลองแหล่งท่องเที่ยวของตำบลศรีเทพ เส้นทางเดินทางท่องเที่ยว ประกอบด้วย ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตลาดนัดวิถี ศาลเจ้าพ่อศรีเทพ

ดั้งเดิม และวัดโพธิ์ทอง นั้น ซึ่งในแต่ละที่ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชน ผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ และผู้วิจัย ได้ร่วมมือกันในการบริหารจัดการตามโครงการต่าง ๆ ได้มีการวางแผนการท่องเที่ยว ดำเนินการ ติดตาม ประเมินผล ซึ่งกลุ่มความร่วมมือในชุมชนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญของแผนการท่องเที่ยวก็คือ การเตรียมยุทธศาสตร์ในการกำหนดการวางแผนการท่องเที่ยวและการแสวงหาข้อได้เปรียบจากจุดเด่นที่มีอยู่และจุดอ่อนต่าง ๆ รวมทั้งช่วยให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดในการแสวงหาตลาดนักท่องเที่ยวในอนาคต (นิคม จารุมณี 2536 : 229)

ในด้านของการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันของชุมชนตำบลศรีเทพ พบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ต่าง ๆ ที่ต้องพัฒนา เช่น วัดโพธิ์ทอง ซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีความโดดเด่นในชุมชน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีชาวพุทธเข้ามาสักการะบูชา แต่จะต้องมีการพัฒนาเพิ่มเติมจากการประเมินของกลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่ให้ออกความเห็นไว้ว่า ควรมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมวางแผนการจัดการขยะ การลดปริมาณยานพาหนะที่จะเข้าสู่วัด ต้องวางแผนเพื่อสร้างความศรัทธาและกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในวัด และรูปแบบการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เช่น การบูชาพระด้วยดอกไม้ บายศรีที่ประดิษฐ์ขึ้นจากคนในชุมชน ส่งเสริมให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นประจำเพื่อความสนุก การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเสริมสร้างบรรยากาศอันเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ประทีป พีชทองกลาง เพราพิลาส ประสิทธิ์ บุรีรักษ์ และ ญาตาวีมินทร์ พีชทองกลาง (2561 : 237-238) กล่าวว่าภายในวัดควรมีการส่งเสริม สติ สะอาดด้านกายภาพ สุขสบาย และ สบายะ คือ การพัฒนาวัดให้เป็นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาต้องยึดหลัก 4 ข้อ คือ 1) ถิ่นที่เป็นที่รื่นรมย์ คือถิ่นที่ทำให้เกิดความรู้สึกสดชื่นรื่นรมย์ ชุบชูชีวิตขึ้นกายใจ 2) พื้นที่ตั้งเหมาะสม คือ มีทำเล พื้นที่ บริเวณ แผ่นดินที่สะอาด สดใส ไร้ขยะ ไม่รกรุงรัง เรียบร้อย ราบรื่น เดินง่าย ปลอดภัย สบายตา ควรทัศนียภาพน่าชื่นชม 3) การคมนาคม สะดวกปลอดภัย คือ ไม่ไกลเกินไป ไม่ไกลเกินไป เดินทางไปถึงได้สะดวก และ 4) มากมาย กัลยาณมิตร คือ ปลอดภัย มีคนดี มีคนที่พึงพาอาศัยได้ที่จะให้ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม และชีวิต

ชุมชนตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีผู้นำชุมชนที่มีความรู้ มีวิสัยทัศน์ ก้าวหน้า มีความเสียสละ หากเติมเต็มความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ซึ่งก็ต้องอาศัยกำลังหลักในเรื่องประวัติศาสตร์บอกเล่า ต้องอาศัยกำลังการถ่ายทอดจากผู้อาวุโส หากนำผู้สูงอายุมาช่วยสร้างสรรค์การท่องเที่ยวจะช่วยสร้าง

สี่สัปดาห์และยกระดับความเชื่อถือศรัทธา การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องส่งเสริมให้มีภาคีเครือข่ายประจำเพื่อความสนุก การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเสริมสร้างบรรยากาศอันเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์ โอชญัญญา บัวธรรม และ ชัชชญา ยอดสุวรรณ (2559 : 234-235) กล่าวถึงด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการจัดตั้ง เป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผน การกำหนดแนวปฏิบัติการติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ สอดคล้องกับ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2562 : 36) กล่าวถึง หลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนประกอบด้วย 1) การท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ 2) จะต้องมีการท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ 3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย 4) กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ และ 5) ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมจะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด จึงจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนได้

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

- 1) โครงสร้างชุมชนศรีเทพเป็นแบบเมืองกิ่งชนบท การออกแบบผังการสร้างบ้านควรให้คงเป็นพื้นถิ่นให้มีความเป็นเอกลักษณ์
- 2) ศรีเทพมีเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาดั้งเดิม อาหารพื้นถิ่น ควรมีการส่งเสริมด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 3) ควรมีการส่งเสริมด้านประวัติศาสตร์บอกเล่าโดยการจัดบันทึกให้อยู่ร่วมกับชุมชนตลอดไป ผ่านกำลังหลักเป็นผู้อาวุโสทรงคุณค่า ก็จะช่วยยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนส่งต่อลูกหลานให้มีความอนุรักษ์หวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์
- 4) ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการประชาสัมพันธ์ การตลาดยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับยุคปัจจุบันในด้านสถานการณ์สุขอนามัย จะทำให้ตอบโจทย์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี
- 5) ควรมีการจัดตั้งองค์กรกลางในชุมชนเพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน ให้ความช่วยเหลือ และบริการนักท่องเที่ยว

6) ควรให้ประชาชนทุกกลุ่มเพศ วัย รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เข้าร่วมวางแผน ดำเนินงาน พัฒนาการ และติดตามผลการประเมินงานการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกัน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาการนำนวัตกรรมทางการท่องเที่ยวเข้ามาพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ในด้านการประชาสัมพันธ์ การตลาดยุคดิจิทัล

2) ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนศรีเทพ

บรรณานุกรม

- กชธมน วงศ์คำ และ เวธกา มณีเนตร. “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม.” **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.** 8(กรกฎาคม-สิงหาคม 2563) : 1439-1451.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. **แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559 – 2563.** มปท., มปป.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.** [Online]. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2563. แหล่งที่เข้าถึง : https://mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=12288 [21 ธันวาคม 2563]
- กุลวรา สุวรรณพิมล. **หลักการมัคคุเทศก์.** กรุงเทพฯ : แสงดาว, 2548.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. **เกณฑ์การพัฒนากการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย.**[Online]. คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. 2563. แหล่งที่เข้าถึง : <https://data.go.th/dataset/bcbd804e-aea8-4d8c-aa72-f87d431d22c6/resource/d4103ef8-e7b6-4540-9c31-d921a8099b8f/download/x-.pdf> [21 ธันวาคม 2563]
- จิตติมา ดำรงวัฒนะ และคณะ. “การประเมินศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการเรียนรู้ การนันทนาการ : ผู้นำชุมชน อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช.” **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์.** 5(มกราคม-มิถุนายน 2561) : 58-69.
- จิรวัดณ์ อนุวิชานนท์. **การตลาดการท่องเที่ยวและการบริการ.** กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมสาร, 2554.
- จตุตินันท์ ขวัญเนตร สิตางค์ เจริญวงศ์ และ เอื้อมพร รุ่งศิริ. “การจัดการท่องเที่ยวชุมชนนิเวศแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนชายฝั่งชายแดนภาคตะวันออกอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ตำบลแหลมกลัด อำเภอเมือง จังหวัดตราด.” **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา.** 7(กรกฎาคม-ธันวาคม 2562) : 155-168.

ญิบพัน พรหมโยธี และหม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย ณ อยุธยา. **ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว.**

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2527.

ณัฐพัชร มณีโรจน์. “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน.” **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ.** 13(ฉบับที่ 2 : 2560) : 25-46.

นิคม จารุมณี. **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรม.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2536.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.** กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์, 2548.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว.** นนทบุรี : เฟรนด์ข้าหลวง ฟรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2555.

ปณิษฐา ตาคำ. “การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยเตย อำเภอข้าสูง จังหวัดขอนแก่น.” **วารสารวิชาการธรรมทศน์.** 19(เมษายน-มิถุนายน 2562) : 203-214).

ปทุมพร แก้วคำ และคณะ. “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านฮ่องแอ.” **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี.** 12(กันยายน-ธันวาคม 2561) : 133-149.

ประทีป พืชมงคลกลาง เพราพิลาส ประสิทธิ์บุรีรักษ์ และ ญาตาวีมินทร์ พืชมงคลกลาง. “วัดงามนามมงคล: แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดนามมงคล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.” **วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม.** 7(มกราคม-มิถุนายน 2561) : 212-242.

ประภาพร ยางประยงค์ และ สุรรัตน์ ช่วยมณี. “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทย: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชร จังหวัดสตูล.” **วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ.** 7(มกราคม-มิถุนายน 2559) : 56-70.

ปรัชญากรณ์ ไชยคช ดวงธิดา พัฒโน ธนภฤช สุวรรณ นุกุล ชื่นพัก และ วรลักษณ์ ลลิตศศิริมล. “ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านต้นยางลูโละ ตำบลต้นยางลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี.” **การประชุมหาตใหญ่วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 มหาวิทยาลัยหาตใหญ่.** (26 มิถุนายน 2558) : 39-51.

ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และ พัชรินทร์ เสริมการดี. “การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดนและบ้านโดนปานัน อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล.” **สุทธิปริทัศน์**. มปป. : 97-111.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. **ทุนนิยมชายแดน นิคมอุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงของสังคม, เกษตรกรรมในภาคใต้ของลาว**. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.

พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.

ภูวดล บัวบางพลู. “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี.” **วารสารวิจัยรำไพพรรณี**. 12(พฤษภาคม-สิงหาคม 2561) : 91-101.

เลิศพร ภาระสกุล. **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.

วรรณพร อนันตวงศ์ เกิดถาวา บุญปรากการ และปัญญา เทพสิงห์. “วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนศรีวัง.” **การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาตินานาชาติครั้งที่ 9**. (20-21 กรกฎาคม 2561) : 27-41.

วิกิพีเดีย. **อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ**. [Online]. วิกิพีเดีย. 2563. แหล่งที่เข้าถึง : <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%9E> [21 ธันวาคม 2563].

ศรินันท์ พงษ์นรินทร์ โอชัญญา บัณฑิต และ ชัชชญา ยอดสุวรรณ. “แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา.” **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มข.9**. 1(มกราคม-มิถุนายน 2559) : 234-259.

ศุณย์ฝักอบรมและพัฒนาแห่งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. **การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืน**. มปป., มปป.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. **คู่มือการจัดการ การท่องเที่ยวชุมชนและบ้านพักแบบโฮมสเตย์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, 2549.

สถาพร เทียงธรรม. “เมืองศรีเทพ : คุณค่าและความสำคัญทางวัฒนธรรม.” **วารสารศิลปวัฒนธรรมเพชรบูรณ์**. 1(เมษายน-กันยายน 2554) : 66-76.

สมวงศ์ พงศ์สถาพร. **การตลาดบริการ**. กรุงเทพฯ : ยูเรก้า, 2547.

สุดถนอม ต้นเจริญ. “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม.” **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**. 13(ฉ.2 2560) : 1-24.

หัตถ์นัย ผัดวงศ์ และไพฑูรย์ มนต์พานทอง. “การศึกษาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านมั่งกือกาญจน์.” **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี**. 14(พฤษภาคม-สิงหาคม 2563) : 200-216.

องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ. **ข้อมูลตำบลศรีเทพ ประวัติหมู่บ้าน**. [Online]. องค์การบริหารส่วนตำบล ศรีเทพ. 2563 แหล่งที่เข้าถึง : <https://sites.google.com/site/srithepsaophetchabun/home> [2 ธันวาคม 2563].

อิสระพงษ์ พลธานี. “การศึกษาองค์ประกอบของศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลเกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี.” **วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย**. 14(กรกฎาคม-ธันวาคม 2562) : 17-24.

Para suraman,A, Zeithaml, A.A. & Berry. L.L. 1985. A Conceptual Model of Service Quality ahnd Its Implications for Future Research. **Journal of Marketing**. 49(4) : 41-50

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

กาหลง ม่วงสวน. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ณัฐนิชา พรหมนาคน ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 9 บ้านแควป่าสัก ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

เกรียงไกร พลอินทร์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. นภัสสร เรืองกลกิจ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 16 บ้านบึงนาจาน ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

เกี้ยว ม่วงสวน. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ปรีะธิดา ใสดี ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน.
หมู่ที่ 9 บ้านแควป่าสัก ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

เคน แสนรัก. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. นุจรี เถาว์ถาวร ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน.
หมู่ที่ 16 บ้านบึงนาจาน ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

เจื่อน ตะกุดแก้ว. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ปรีะธิดา ใสดี ผู้สัมภาษณ์. ประวัติ
หมู่บ้าน. หมู่ที่ 12 บ้านรักไทย ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ชูชัย รามี่. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. อภิวัชร ตะไธ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่
16 บ้านบึงนาจาน ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ดรุณี ริมปีทิป. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พิมพ์ลภัส ศรีอินทร์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติ
หมู่บ้าน. หมู่ที่ 2 บ้านนาตะกุด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

แต้ว ลุนวงศ์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ณัฐธยาน์ กางถิ่น ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน.
หมู่ที่ 6 บ้านบึงนาจาน ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ทองลั่น บัจสา. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. นภัสสร เรืองกลสิกิจ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติ
หมู่บ้าน. หมู่ที่ 4 บ้านโคกสะแกลาด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ไทย ลุนลี. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. นุจรี เถาว์ถาวร ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่
16 บ้านบึงนาจาน ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

บัวเหลียว โดมนิตย์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. วีระศักดิ์ คงภูยาว ผู้สัมภาษณ์. ประวัติ
หมู่บ้าน. หมู่ที่ 1 บ้านนาตะกุด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

บุญเฮียง พุนพิพัฒน์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พชรกันย์ วาราดา ผู้สัมภาษณ์. ประวัติ
หมู่บ้าน. หมู่ที่ 11 บ้านสระปรีอ ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

บุญเฮียง พุนพิพัฒน์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พชรกันย์ วาราดา ผู้สัมภาษณ์. ประวัติ
หมู่บ้าน. หมู่ที่ 11 บ้านสระปรีอ ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

บุรณ์ โพธิ์จักร. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. สุธิตา เพ็ชรรักษ์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน.
หมู่ที่ 14 บ้านคลองมะกอก ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ประภาวี บัณฑิต. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. นภัสสร เรืองกลกิจ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 4 บ้านโคกสะแกลาด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ประเวศ ตุกฤตจันทร์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. รุ่งเงิน ขำวงศ์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 3 บ้านนาตะกุด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ประสิทธิ์ กลิ่นเทศ. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ศรดา คำนิ่ว ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 10 บ้านท่าเลียง ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ปรุงศรี กลิ่นเทพ. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ณัฐธยาน์ กางถิ่น ผู้สัมภาษณ์. วัฒนธรรมพื้นบ้านของหมู่บ้านนาตะกุด. หมู่ที่ 1 บ้านนาตะกุด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ปรุงศรี ตะกุดโถม. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พัชรี บุญเที่ยงตรง ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 2 บ้านนาตะกุด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

เปล่ง ปานสีทอง. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. สุธิตา เพิ่มรักษ์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 12 บ้านรักไทย ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ยน ลายนอก. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ณัฐธินิชา พรหมนาค ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 12 บ้านรักไทย ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

วรรณ บุญล่า. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พัชรกัญญ์ วาราดา ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 11 บ้านสระปรีอ ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

วิเชียร โพธิ์ทอง. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ปริยะธิดา ไสดี ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 9 บ้านแควป่าสัก ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ศักดิ์ดา ตะกุดโถม. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พัชรี บุญเที่ยงตรง ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 15 บ้านนาตะกุดพัฒนา ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สม พันแน่น. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. นุจรี เกาต์ถาวร ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 4 บ้านโคกสะแกลาด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สมควร บุญวงศ์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. สุธิตา เพิ่มรักษ์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สมพงษ์ ตะกรุดโถม. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พิมพ์ลภัส ศรีอินทร์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 15 บ้านนาตะกรุดพัฒนา ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สมพร ตะกรุดสงฆ์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ปรียะธิดา ใสดี ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สมพร ตะกรุดสงฆ์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ปรียะธิดา ใสดี ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สมพร เปี่ยมสม. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พนิตพร ไหมสุวรรณ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 11 บ้านสระปรีอ ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สวรศ แสงสด. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. สุธิตา เพิ่มรักษ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 9 บ้านแควป่าสัก ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สอ นนทจันทร์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พนิตพร ไหมสุวรรณ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 11 บ้านสระปรีอ ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สามารถ โตมะนิตย์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พิมพ์ลภัส ศรีอินทร์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 15 บ้านนาตะกรุดพัฒนา ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สายเปล ตะกรุดสงฆ์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พิมพ์ลภัส ศรีอินทร์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 2 บ้านนาตะกรุด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สายยีน สุขศรี. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ปิยะพงษ์ อ่อนรักษา ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 1 บ้านนาตะกรุด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สิราวรรณ พันธุ์ทอง. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ศศิชา สว่างเมฆ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 5 บ้านศรีเทพน้อย ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สุนิสา บัณเฑาะ. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. อติชาติ คชศิลป์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 7 บ้านบึงนาจาน ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สุภาพร นนทจันทร์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พนิตพร ไหมสุวรรณ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 11 บ้านสระปรีอ ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

เสมอ โตมะนิตย์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. จักรวรรดิ สิ้นเสถียรพร ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 3 บ้านนาตะกุด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

เสมอ โตมะนิตย์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พัชรี บุญเที่ยงตรง ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 15 บ้านนาตะกุดพัฒนา ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

หนูกัณฑ์ ลาดสูด. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พัชรกัญญ์ วาราดา ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 11 บ้านสระปรีอ ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

อนัน แสงทอง. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. อภิวัชร ตะโล ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 4 บ้านโคกสะแกลาด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

อริษา แก่นสงสัย. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. สุธิตา เพ็มรักษ์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 9 บ้านแควป่าสัก ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

อิสริยา ตะกุดสงฆ์. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. พิมพ์ภัส ศรีอินทร์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 2 บ้านนาตะกุด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

เชื้อ เหล็กดี. ให้สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2563. ณัฐนิชา พรหมนาค ผู้สัมภาษณ์. ประวัติหมู่บ้าน. หมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล นางสาวสุนทรีย์ รอดดิษฐ์
Miss Suntaree Roddit
2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน
3670200812709
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก
สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ 67000
โทรศัพท์ 082-4041220 E-mail nok_78_90@hotmail.com
5. ประวัติการศึกษา
ศศ.บ. (อุตสาหกรรมท่องเที่ยว)
สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก
ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์)
มหาวิทยาลัยนเรศวร
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ
การท่องเที่ยวและการโรงแรม